

NevoDrom-projektin väliarviointiraportti

Nurmi, Tiina

2009 Otaniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Otaniemi

NEVO DROM-PROJEKTIN VÄLIARVIOINTIRAPORTTI

Tiina Nurmi
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2010

Tiina Nurmi

NevoDrom-projektin väliarviointiraportti

Vuosi 2010 Sivumäärä 73

Romaninuorten koulutuksesta ja työsaannista tulevaisuudessa ollaan oltu eri tahoilla huolissaan, koska valtaväestöön verrattaessa huomattavan moni romanilapsi jää luokalleen tai keskeyttää peruskoulun. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus kumppaneineen tarttui tähän haasteeseen ja aloitti vuonna 2008 romaninuorille suunnatun 2,5-vuotisen NevoDrom-projektin. NevoDrom-projektin tavoitteena on kehittää malli kohdennetusta syrjäytymistä ehkäisevästä nuorisotyöstä, jolla on merkittäviä vaikutuksia romaninuorten koulutukseen ja työelämään kytkeytymisessä. Hankkeen painopisteenä ovat 13 - 16-vuotiaat helsinkiläiset romaninuoret, jotka ovat ajautumassa koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle. Projektin toiminta-ajatuksena on kehittää romaninuorille syrjäytymistä ehkäisevä toimintamalli, jossa tuetaan nuorten kasvua yksilöllisesti.

Tämä opinnäytetyö on NevoDrom-projektin väliarviointitutkimus, jossa sovelletaan Michael Q. Pattonin kehittämää hyödyntämiskesteistä arviointimallia. Väliarviointi toteutettiin syyskuudella 2009 ja kevätkaudella 2010. Sen avulla haluttiin tukea projektin toimintaa jo sen toteutuksen aikana, sekä yleisemmin edelleen kehittää ehkäisevän nuorisotyön palveluja. Väliarviointiraportissa esitetään erilaisia näkökulmia projektin henkilöstölle, taustaorganisaatiolle ja rahoittajille resurssien suuntaamiseksi tulevaisuudessa. Väliarvioinnissa haettiin näyttöä projektin vaikuttavuudesta, mitä projektilla on tässä vaiheessa saatu aikaan ja missä tilanteessa projektissa ollaan suhteessa projektisuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Huomiota kiinnitettiin NevoDrom-projektiin menetelmänä ja toimintaprosessina, sekä etsittiin kuvaa helsinkiläisten romaninuorten erityistarpeista sekä romanikulttuurin piirteistä, joita tulisi huomioida nuorille suunnattuja palveluja kehitettäessä.

Arvioinnin aineistona käytettiin NevoDrom-projektin tuottamaa kirjallista materiaalia sekä projektin asiakasnuorten, työntekijöiden ja ohjausryhmän haastatteluita. Haastatteluja tehtiin kaikkiaan 12, joista yksi oli nuorten ryhmähaastattelu ja 11 eri henkilöiden yksilöllisiä haastatteluja. Lisäksi työntekijöiden ja projektin asettajan kanssa käytiin useita keskusteluja väliarviointiprosessin eri vaiheissa.

Saadun aineiston perusteella, voidaan sanoa NevoDrom-projektin olevan oikeassa suunnassa. Romaninuroihin kohdistuva työ on edelleen ajankohtaista ja NevoDrom-projektin pohjalla käytettävä työmalli sopii myös romaninuorten kanssa tehtävään työhön. Projektissa on saatu kokemusta työstä romaninuorten parissa. Tätä tietoutta ja osaamista on mahdollista jakaa laajemmaksi hyödyksi. Mahdollisuudet pidemmän aikavälin positiivisiin vaikutuksiin ovat olemassa. Väliarvioinnissa nousi esiin myös kohtia, joihin arvioitsija esittää raportissa kehittämisehdotuksia. Näitä kohtia ovat palvelun sijoittuminen ja resurssitarpeet jatkossa, potentiaalisen kohderyhmän määrä ja siihen liittyvät toimenpiteet, hankeen työprosessit sekä projektin dokumentaatio.

Asiasanat: NevoDrom-projekti, arviointi, kohdennettu nuorisotyö, monikulttuurinen nuorisotyö, syrjäytyminen, sosiaalipedagogiikka, romanit

Tiina Nurmi

The interim evaluation of NevoDrom project

Year 2010

Pages

73

Romany youth's education and access to work in the future had worried various parties because compared to the majority population a considerable number of Romany children will stay behind in their class or drop out of school. Helsinki City Youth Center and its partners answered to this challenge and started in 2008 a 2,5-year NevoDrom project directed to young Romany people. NevoDrom project aims to develop a model for preventive youth work to target exclusion, which has a significant impact on the Romany youth's placement in training and work. The focus of the project will be 13 - 16-year-old Romanies in Helsinki, who are in danger of being excluded from training or work. The project's mission is to develop a preventative approach for the young Romany, which supports the individual growth of young people.

This thesis is an interim evaluation of NevoDrom project, and it applies an evaluation model developed by Michael Q. Patton. The interim evaluation was carried out during September 2009 and spring 2010. It was intended to support the project already during its execution, and generally continue to develop preventive services for the young. The interim evaluation report presents the different perspectives to the project's staff, background organization and sponsors in order to focus resources in the future. The interim evaluation tried to find evidence of the effectiveness of the project, what the project had achieved at that stage and what the relation of the project is to the project plan's objectives. Attention was paid to NevoDrom project as a method and an operational process, and to forming a picture of the special needs of young Romanies in Helsinki and of features of the Romany culture, which should be taken into account when developing services for young people.

For the evaluation written material produced for the NevoDrom project was used as well as interviews of the project's clients, employees and the steering group. A total of 12 interviews were conducted, of these one was a group interview of the young and 11 were individual interviews of different people. In addition, a number of discussions were held with the project's employees and the starter of the project at different stages in the interim evaluation process.

Based on the evidence obtained from the material, we can say that the NevoDrom project is heading to the right direction. The work targeting Romany young people is still topical and the working model, on which NevoDrom-project is based, is also suitable for the work with young Romanies. Experience on the work with Romany young people has been gained during the project. This knowledge and know-how can be distributed to gain wider benefit. The potential for a longer-term positive impact exists. In the interim evaluation also emerged issues, which the evaluator presents as development proposals in the report. These issues are the location of the service and need for resources in the future, the potential number of the target group and measures related to that, processes in project work and project documentation.

Key words: NevoDrom-project, evaluation, social youth work, multicultural youth work, exclusion, social pedagogy, Romanies

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Suomen romanit ja haasteita romaninuorten palvelujen kehittämiseksi	8
3	NevoDrom-projektin toimintaympäristö.....	11
	3.1 Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus	11
	3.2 Nuorisoasiainkeskuksen monikulttuurisuusohjelma	13
4	NevoDrom-projekti	14
	4.1 Tausta ja tarkoitus	14
	4.2 Työmenetelmät.....	16
	4.3 Seuranta ja arviointi	19
5	NevoDrom-projektin teoreettiset lähtökohdat	19
	5.1 Sosiaalipedagoginen viitekehys	19
	5.2 Monikulttuurinen nuorisotyö.....	21
	5.3 Kohdennettu nuorisotyö ja Luotsi-toiminta	23
	5.4 Keskeisiä käsitteitä	24
6	Opinnäytetyön tutkimustehtävä	27
7	Arviointimenetelmän kuvaus	27
	7.1 Arviointimalli ja -käsitteet.....	27
	7.2 Arviointiprosessi	31
	7.3 Puolistrukturoidut haastattelut	32
	7.4 Eettisyys ja luotettavuus.....	33
8	Väliarvioinnin toteuttaminen	35
	8.1 Tutkimusasetelma.....	35
	8.2 Tutkimuskysymykset	36
	8.3 Aineiston analysointi.....	36
9	NevoDrom-projektin väliarvioinnin tuloksien tarkastelua	38
	9.1 Projektin nykytilanne asiakasnuorten osalta.....	38
	9.2 Nuorten mielipiteitä projektista	41
	9.3 Henkilöstön ja ohjausryhmän näkemyksiä projektista	42
	9.3.1 Toimintamalli ja toteutus	42
	9.3.2 Tavoitteiden saavuttaminen	46
	9.3.3 Palvelun ja resurssien kohdentuminen ja ajoittuminen	48
	9.3.4 Vaikutukset	53
	9.3.5 Nuorten tukiprosessit	55
	9.3.6 Projektin aikaansaama hyöty ja vaikutusten pysyvyys	56
	9.3.7 Projektin tulevaisuus.....	58
10	Arvioitsijan havaintoja ja päätelmiä projektista	59
11	Toimenpide-ehdotuksia NevoDrom-projektille	64
12	Lopuksi.....	65

Lähteet	67
Kuvioluettelo	70
Liitteet	71
Liite 1 Haastatellut henkilöt	71
Liite 2 Haastattelukysymykset työntekijöille, johdolle ja ohjausryhmälle	72
Liite 3 Haastattelukysymykset asiakasnuorille	73

Tämä opinnäytetyö on Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen romaninuorille suunnatun kehittämishankkeen NevoDrom-projektin väliarviointitutkimus. Toiveen väliarvioinnin tekemisestä on esittänyt Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen kohdennetun nuorisotyö toimisto. Motiivina väliarvioinnille on nuorisoasiainkeskuksen halu ja tarve kehittää ehkäisevän nuorisotyön menetelmiä ja palveluja erityisenä painopistealueenaan monikulttuurinen nuorisotyö sekä tilivelvollisuus taustaorganisaatiolle ja rahoittajille. NevoDrom-projekti on Suomessa ja nuorisotyön piirissä ainutkertainen eikä Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksella ole juurikaan aiempaa kokemusta romaninuorten kanssa tehtävästä kohdennetusta nuorisotyöstä. Väliarviointi toteutettiin osin syyskaudella 2009 ja osin kevätkaudella 2010 sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyönä.

Romaninuorten koulutuksesta ja työsaannista tulevaisuudessa ollaan eri tahoilla huolissaan, koska valtaväestöön verrattaessa huomattavan moni romanilapsi jää luokalleen tai keskeyttää peruskoulun. Tähän haasteeseen vastaamaan nuorisoasiainkeskus kumppaneineen aloitti romaninuorille suunnatun NevoDrom-projektin vuonna 2008. Hanketta rahoitetaan opetusministeriön avustuksella sekä nuorisoasiainkeskuksen vuosibudjetista. Sosiaalityön näkökulmasta NevoDrom-projekti sijoittuu ehkäisevään lastensuojelutyöhön ja nuorisotyön näkökulmasta kohdennettuun nuorisotyöhön. Sen tavoitteena on kehittää malli kohdennetusta syrjäytymistä ehkäisevästä nuorisotyöstä, jolla on merkittäviä vaikutuksia romaninuorten koulutukseen ja työelämään kytkeytymisessä. Hankkeen erityisenä painopisteenä ovat 13 - 16-vuotiaat romaninuret, jotka ovat ajautumassa koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle. NevoDrom-projektin toiminta-ajatuksena on: "NevoDrom-projektin tuottama toimintamalli ennaltaehkäisee räätälöidysti romaninuoren syrjäytymistä ja tukee hänen kasvuaan" (Huuhtiainen 2009).

Keskeisenä periaatteena tässä väliarvioinnissa on sen hyödynnettävyys. Väliarviointi tähtää NevoDrom-projektin edelleen kehittämiseen tuottamalla tietoa ja materiaalia projektin nykytilasta, sen etenemisestä sekä tulevaan suuntautumisesta. Sen avulla halutaan tukea NevoDrom-projektin toimintaa jo sen toteutuksen aikana. Väliarvioinnilla synnytetään erilaisia näkökulmia projektin henkilöstölle ja siitä päättävälle vastuuhenkilölle resurssien suuntaamiseksi tulevaisuudessa. Väliarvioinnissa kiinnitetään huomiota NevoDrom-projektiin kohdennetun nuorisotyön menetelmänä ja toimintaprosessina. Siinä etsitään kuvaa helsinkiläisten romaninuorten erityistarpeista sekä romanikulttuurin piirteistä, joita tulisi huomioida romaninuorille kohdennettuja palveluja kehitettäessä.

Tässä väliarviointitutkimuksessa sovelletaan Michael Q. Pattonin kehittämää hyödyntämiskeikistä arviointimallia. Arviointi suoritettiin prosessina, jossa arvioinnin kohdistaminen, sovellettavat menetelmät ja käytettävät arviointikäsitteet sovittiin yhdessä arvioinnin hyödyntäji-

en kanssa. Väliarvioinnin hyödyntämismahdollisuuksia pohdittiin asianosaisten kanssa arvioinnin käynnistämisestä lähtien ja havaintomateriaalia hyödynnettiin jo osin prosessin aikana.

Arvioinnin aineistona käytettiin NevoDrom-projektin tuottamaa kirjallista materiaalia sekä projektin asiakasnuorten, työntekijöiden ja ohjausryhmän haastatteluita. Haastatteluja tehtiin kaikkiaan 12, joista yksi oli nuorten ryhmähaastattelu ja 11 eri henkilöiden yksilöllisiä haastatteluja. Lisäksi materiaalia syntyi työntekijöiden ja projektin asettajan kanssa käydyissä useissa keskusteluissa väliarviointiprosessin eri vaiheissa. Eri tahojen näkemyksiä käsitellään raportin luvussa 9, jonka jälkeen luvussa 10 arvioitsija käsittelee havaintojaan ja tekee päätelmiä projektista. Saadun aineiston perusteella, voidaan sanoa NevoDrom-projektin olevan oikeassa suunnassa, mutta esiin nousi myös kohtia, joihin arvioitsija esittää toimenpideehdotuksia. Nämä ehdotukset löytyvät raportin luvusta 11.

Tämän arviointitutkimuksen tekijän aikaisempi työkokemus painottuu kunnalliseen nuorisotyöhön Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksessa ja erityisesti kohdennettuun nuorisotyöhön, jota hän on tehnyt päätoimisesti vuodesta 1995 eri rooleissa; erityisnuorisotyöntekijänä, kehittämisprojektin päällikkönä, toiminnanjohtajana sekä nuorisosihteerinä. NevoDrom-projektissa sovelletaan kohdennetun nuorisotyön työmallia, joka on kehitetty Itäluotsi-projektissa vuosina 2000 - 2002. Arvioitsija on toiminut tämän hankkeen vetäjänä. Arvioitsijalla on aikaisempi suhde arvioitavaan NevoDrom-projektiin toimestaan kohdennetun nuorisotyön toimiston nuorisosihteerinä hankkeen suunnittelu ja käynnistysvaiheessa vuonna 2008. Arviointitutkimuksen tekohetkellä, sitä edeltävän vuoden ja sen julkaisemisvaiheessa tutkimuksen tekijä on ollut kyseisestä tehtävästä työlomalla. Tämän katsottiin tuovan riittävää ulkopuolisuutta kyseiseen arviointiin.

2 Suomen romanit ja haasteita romaninuorten palvelujen kehittämiseksi

Romanit ovat suomalainen kielellinen ja kulttuurinen vähemmistö, jotka ovat asuneet Suomessa yli 500 vuotta. Suomen romaneita arvioidaan olevan suomessa noin 10 000, ja lisäksi Ruotsin puolella heitä asuu noin 3 000. Romaneita elää koko maassa, joista suurin osa Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungeissa (STM 2004). Arvioiden mukaan pääkaupunkiseudulla romaneita asuu noin 3000 (Nuorisoasiainkeskus 2008b). Suomessa väestöä ei luokitella etnisen alkuperän perusteella, joten tarkkaa virallista tietoa romaninuorten lukumäärästä ei ole saatavilla.

Suomalaisen yhteiskunnan voimakas rakennemuutos toisen maailmansodan jälkeen hankaloitti romanien mahdollisuuksia tulla toimeen heille perinteisillä ammateilla. Se on ollut yksi syy romanien vaikeaan työllisyystilanteeseen ja syrjäytymiseen. Tämä on aiheuttanut sen, että romanit ovat keskimäärin muita suomalaisia heikommassa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa. (STM 2004). On vaikea sanoa, missä määrin romanien korkea työttömyysaste (arvioiden

mukaan noin 50 %) johtuu työmarkkinoilla tapahtuvasta syrjinnästä. Romanien työllistymisen esteenä on myös pidetty keskimääräistä heikompaa koulutustasoa. (Salonen & Villa 2006, 46). Aiemmin romanit ovat suhtautuneet varauksella koulutukseen, sillä koulu nähtiin keinona sulauttaa heitä valtaväestöön. Esteitä koulunkäynnille saattoi aiheuttaa myös vakinaisen asunnon puute. Nykyisin suhtautuminen koulutukseen on myönteisempää ja siitä on tullut kunnia-asia. (STM 2004). Panostus romaniväestön koulutukseen parantaa romanien työllistymismahdollisuuksia. Sitä on tärkeää tukea valtaväestön asennemuokkauksella. (Salonen & Villa 2006, 46).

Tasa-arvoisesta oikeudellisesta asemastaan huolimatta romanit eivät ole saavuttaneet Suomessa todellista tasa-arvoa ja käytännössä romanit kokevat syrjintää jokapäiväisessä elämässään (STM 2004). Työnhaku, asunnon vuokraus, kaupassa käynti tai ravintolaan meno ovat tilanteita, joissa romanit kohtaavat syrjintää (Opetushallitus 2008, 14). Vähemmistöasema yhteiskunnassa sisältää monia syrjäytymistä edesauttavia tekijöitä. Näistä yksi on pelko sulautumisesta, joka on estänyt monia romaneja osallistumasta täysipainoisesti työhön ja koulutukseen. Samoin vähemmistöön kohdistuneet ennakkoluulot ja asenteet ovat osaltaan nostamassa kynnyksen liian korkealle asemansa parantamiseksi koulutuksen kautta. Myös hyväksymättömyyden tunne ruokkii syrjäytymistä sisältä käsin (Opetushallitus 2008, 15).

Suomen ensimmäinen romanipoliittinen ohjelma (STM 2009) valmistui vuoden 2009 lopulla. Sen yleisenä tavoitteena on edistää romanien osallisuutta ja yhdenvertaisuutta elämän eri osa-alueilla valtavirtaistamalla yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistäminen osaksi yhteiskunnan toimintoja. Ohjelmassa tavoitellaan sitä, että tehokkailla ja yhtäaikaisilla toimenpiteillä luodaan edellytykset romaniväestön ihmisoikeuksien ja sosioekonomisen aseman parantumiseksi yhteiskunnassa. Romaniväestön vaikuttamismahdollisuuksia ja integroitumista yhteiskuntaan halutaan vahvistaa samalla kun romanikulttuuri ja -identiteetti säilyvät elävänä ja kehittyvät. Ohjelman periaatteita on, että nykyinen lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä luovat hyvän pohjan romaniväestön yhdenvertaisuuden edistämiseksi, johon tarvitaan erityistoimenpiteitä kaikilla viranomaistasoilla. Romanien syrjäytymisen ehkäisemiseksi tarvitaan toimenpiteitä sekä lasten, nuorten, perheiden että vanhusten tukemiseksi.

Romanien elämässä koulutukseen, asumiseen, työhön ja toimeentuloon sekä hyvinvointiin liittyvät kysymykset kietoutuvat yhteen kulttuuristen tekijöiden sekä syrjintäkokemusten, syrjäytymisen ja ulkopuolisuuden kokemusten kanssa. Nämä voivat muodostaa kehän, jossa yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää toimenpiteitä usealla alueella yhtä aikaa. Ohjelmaa varten järjestetyissä romaniväestön kuulemistilaisuuksissa keskeisiksi kehittämisalueiksi yhdenvertaisuuden ja osallisuuden lisäämiseksi nousivat erityisesti varhaiskasvatuksen, vanhemmuuden ja perheiden tukeminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen, koulutukseen osallistumisen vahvistaminen lasten perusopetuksesta ammatilliseen aikuiskoulutukseen, koulutuk-

sen nivelvaiheiden tukeminen erityistoimin, työmarkkinoille pääsyn tukeminen ja edistäminen, romaniväestön oman aktiivisuuden ja yhteiskunnallisen toimijuuden vahvistaminen sekä romanikulttuurin ylläpitäminen. (STM 2009, 26).

Monet romanien elinoloihin liittyvät ongelmat ja syrjäytäkemukset heijastuvat erityisesti lapsiin. Romaniperheiden tukeminen ja tiedon lisääminen varhaiskasvatukseen ja koulutukseen merkityksestä ovat ensisijaisia tärkeitä lasten hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta. Romaniväestön koulutuksellisen eriytymisen sanotaan alkavan jo lapsuudessa. Romanilapset osallistuvat vähälukuisesti varhaiskasvatukseen ja siirtäminen koulussa erityisopetukseen, poissaolot koulusta, peruskoulun keskeyttäminen tai suorittaminen välttävin arvosanoin on yleistä. Lisäksi romanikulttuurissa aikuistuminen tapahtuu varhain, jolloin identiteetin etsintä ja perheen perustaminen osuvat usein siihen kriittiseen vaiheeseen, jossa peruskoulun päättäminen, hakeutuminen jatkokoulutukseen tai työelämään on ajankohtaista. (STM 2009).

Opetushallituksen selvityksen (2004) mukaan perusopetuksessa luokalle jääminen, erityisopetukseen siirtäminen, koulun keskeyttäminen ja koulukiusaamisen kohteeksi joutuminen ovat romanilasten koulunkäynnin kannalta avainalueita, joihin tulee kohdistaa erityistoimenpiteitä. Vaikka halu kouluttautumiseen on viime vuosina romaniväestön keskuudessa lisääntynyt, on siihen osallistumisessa havaittavissa väestön sisäisiä eroja. Osaa romanilapsista ja -nuorista uhkaa syrjäytyminen, sillä monien romanioppilaiden peruskoulu jää kesken tai oppilaat eivät saavuta sellaisia perustaitoja, jotka ovat välttämättömiä toisen asteen koulutukseen pääsemiseksi ja opinnoissa menestymiseksi. Heikko koulumenestys on usein seurausta sekä poissaoloista että puutteellisista oppimisvalmiuksista, jotka heikentävät puolestaan oppimismotivaatiota. Romanilasten ja -nuorten kannalta erityisesti siirtymät ala-asteelta yläasteelle sekä peruskoulusta toisen asteen koulutukseen ovat kriittisiä vaiheita. Lisäksi kodin ja koulun yhteistyössä on edelleen puutteita (Emt. 2004). Koulutoimi ja opetushenkilöstö tuntevat romanikulttuuria ja romaniväestön olosuhteita huonosti. Kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen ja toisaalta vanhemmuuden tukemiseen tähtäävät toimet nähdään tärkeinä elementteinä romanilasten koulunkäynnin tukemisessa. (STM 2009, 89).

Junkkala ja Tawahin (2009, 4) selvityksessä romanilasten ja -nuorten hyvinvoinnista todetaan, että romanilapset ja -nuoret ovat kokeneet kiusaamista huomattavasti enemmän kuin suomalaiset lapset ja nuoret keskimäärin. Olennaisiksi kehittämistarpeiksi kyseisessä selvityksessä mainitaan romanilasten- ja nuorten kohtaamaan kiusaamiseen puuttuminen ja syrjinnän ehkäiseminen, romanikulttuurin tuntemisen edistäminen ja romanikielen opetus. Tärkeää on myös kehittää toimintamuotoja harrastus- ja muuhun vapaa-ajan toimintaan, jotka tukevat romaninuorten keskinäistä vuorovaikutusta ja osallistumista yhteiseen toimintaan valtaväestön nuorten kanssa.

Romanien perinteinen elämäkaariajattelu poikkeaa suomalaisesta kulttuurista esimerkiksi siinä, että romaninuoret aikuistuvat aikaisemmin. Varhain solmitut parisuhteet sekä perheen perustaminen 17 - 25-vuotiaina heikentävät romaninuorten ammatillisia etenemismahdollisuuksia ja asettavat nuoret varhain aikuisten maailmaan. Myös vuosisatoja jatkunut yhteiskunnan laidalla eläminen on jättänyt pysyvän muistijäljen. Se saattaa ilmetä itsetunnon häiriöinä, joka taas osaltaan edesauttaa syrjäytymistä (Opetushallitus 2008, 15). Myös päihteiden käyttö aiheuttaa huolta ja romaninuortenkin parissa on huumeongelmia. Etenkin naisten ja tyttöjen päihdeongelma ja huumeiden käyttö ovat romaneille suuri häpeä. Monet eivät uskalla hakeutua hoitoon, koska esimerkiksi huumeiden käytöstä aiheutuvat sairaudet ovat puhtaustapoja kunnioittavalle suvulle häpeä. (Markkanen 2003, 43). Romanit ovat merkittävä etninen vähemmistö Suomessa, mutta romanilasten ja -nuorten hyvinvoinnista on olemassa vain vähän tutkimustietoa.

3 NevoDrom-projektin toimintaympäristö

3.1 Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus

Nuorisoasiainkeskus tuottaa yhdessä nuorten kanssa monipuolisia kulttuuri- ja harrastepalveluja, edistää nuorten yhteiskunnallista osallistumista sekä tarjoaa nuorille tukea ja neuvontaa. Toiminnan pääkohderyhmänä ovat 10 - 18-vuotiaat nuoret. Nuorisoasiainkeskuksessa on yli 400 työntekijää, joista yli puolet on nuoriso-ohjaajia. Nuorisoasiainkeskus toimii noin 90 tilassa eri puolilla Helsinkiä. Nuorisotyötä tehdään nuorisotaloissa, erityistoimipaikoissa ja projekteissa. Lisäksi virasto tukee nuorisojärjestöjä ja nuorten ryhmiä. Nuorisoasiainkeskuksen toimintamuotoja ovat alueellinen nuorisotyö, kohdennettu nuorisotyö, kulttuurinen nuorisotyö ja nuorten kansalaistoiminta.

Nuorisoasiainkeskus haluaa tukea nuorten kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi. Viraston visiona on: "Tilaa olla nuori, kuulua ja loistaa!". Toimintaa suunnataan kaikille helsinkiläisille nuorille ja heitä innostetaan löytämään itselleen sopivia "tekemisen muotoja ja olemisen tiloja". (Nuorisoasiainkeskus 2010). Työn arvopohjana on: elämisen ilo, asukaslähtöisyys, ekologisuus, yrittäjämielisyys, oikeudenmukaisuus, taloudellisuus ja turvallisuus (Nuorisoasiainkeskus 2009c). Nuoruuden ilmiöiden ja nuorten elinolojen muutoksien seuraaminen on oleellinen osa työmuotojen uudistamistyössä (Nuorisoasiainkeskus 2010).

Helsingin kaupungin organisaatiossa nuorisoasiainkeskus kuuluu sivistystoimen alaisuuteen. Toimintaa ohjaa poliittisesti valittu nuorisolautakunta. Nuorisoasiainkeskusta johtaa nuorisotoimenjohtaja ja hänen alaisuudessaan toimii kolme osastoa: alueellisten palvelujen osasto, keskitettyjen palvelujen osasto ja hallintopalvelujen osasto. Nuorisoasiainkeskuksen vuosibudjetti on noin 27 milj. euroa.

	Nuorisolautakunta	
	Nuorisotoimenjohtaja	
Alueellisten palvelujen osasto	Keskitettyjen palvelujen osasto	Hallinto- palvelujen osasto
Alueellisen nuorisotyön 12 yksikköä	Kohdennetun nuorisotyön toimisto	Henkilöstötiimi
Hesan Nuorten Ääni	Kulttuurisen nuorisotyön toimisto	Taloustoimisto
	Nuorten kansalaistoiminnan toimisto	Tietotekniikkayksikkö
		Viestintäyksikkö
		Kehittämistiimi

Kuvio: 1 Nuorisoasiainkeskuksen organisaatio (Nuorisoasiainkeskus 2010)

Alueellisten palvelujen osasto huolehtii nuorten elämänhallinnan tukemisesta ja edistää heidän yhteisöllisyyttään sekä yhteiskunnallista osallistumistaan. Keskitettyjen palvelujen osasto huolehtii sosiaalisen vahvistamisen työmuotojen ja kulttuurisen nuorisotyön järjestämisestä ja kehittämisestä sekä nuorisojärjestöjen ja nuorten vapaiden toimintaryhmien toimintaedellytyksistä. Hallintopalvelujen osasto huolehtii viraston henkilöstö- ja taloushallinnon palveluista, viestinnästä, tietotekniikkapalveluista ja nuorisotyön toimintayksiköiden tukemisesta. (Nuorisoasiainkeskus 2009b)

Tämän väliarvioinnin kohde, NevoDrom-projekti, asemoituu nuorisoasiainkeskuksessa kohdennetun nuorisotyön toimistoon. Kohdennetun nuorisotyön toimiston erityinen tehtävä on huolehtia sosiaalisen vahvistamisen työmuotojen järjestämisestä, edistämisestä ja kehittämisestä nuorisoasiainkeskuksessa. Toimiston päämääränä on tarjota helsinkiläisille nuorille tasavertaisia mahdollisuuksia sosiaaliseen kasvuun ja yhteiskuntaan integroitumiseen. Tätä tehtävää se toteuttaa järjestämällä palveluja ja toimintaa sellaisille nuorille, joiden elämäntilanne vaatii tukea ja apua. Kohdennetun nuorisotyön toimiston tavoitetilä on vaikuttaa merkittävästi helsinkiläisten nuorten hyvinvointiin haluttuna kumppanina ja alansa huippuosaajana. (Nuorisoasiainkeskus 2007).

Kohdennetulla nuorisotyöllä pyritään sosiaaliseen vahvistamiseen (Nuorisoasiainkeskus 2007). Kohdentamisella tarkoitetaan tietoista valintaa, joka perustuu havaittuihin tarpeisiin. Kun tarve työskennellä tietyn ilmiön tai nuorisoryhmän kanssa nousee, valitaan siihen tarkoituksenmukaiset menetelmät ja toimitaan tavoitetietoisesti. Tällaisessa toiminnassa toimitaan eri hallintokuntien yhteisillä rajapinnoilla, jolloin on välttämätöntä toimia eri tahojen kanssa yhteistyössä. Keskeisiä kumppaneita ovat sosiaalivirasto, terveyskeskus, henkilöstökeskus ja opetusvirasto.

3.2 Nuorisoasiainkeskuksen monikulttuurisuusohjelma

Nuorisoasiainkeskus oli Helsingin kaupungin virastoista ensimmäinen, joka alkoi suunnitella monikulttuuristen kysymysten huomioimista työssään. Nuorisoasiainkeskuksella on oma monikulttuurisuusohjelma, joka toimii yhdenvertaisuuslain edellyttämänä yhdenvertaisuussuunnitelmana syrjintää ja rasismia vastaan. Tuorein monikulttuurisuusohjelma on rakennettu vuosille 2009 - 2012. Kyseinen ohjelma tähtää siihen, että nuorisoasiainkeskuksen henkilöstön monikulttuurista työtettä vahvistetaan.

Monikulttuurisella nuorisotyöllä tarkoitetaan sekä maahanmuuttajataustaisten nuorten integrointia yhteiskuntaan, että kaikkien nuorten hyvien keskinäisten suhteiden ja yhdenvertaisuuden edistämistä sekä mahdollisen syrjinnän poistamista. Monikulttuurisuusohjelman tavoitteet liittyvät yhdenvertaisuuden edistämiseen, syrjinnän- ja rasisminvastaisuuteen sekä integraatioon. Nuorisoasiainkeskuksen monikulttuurisuustyön tavoitteena on, että helsinkiläinen nuori pystyy toimimaan monikulttuuristuvassa suomalaisessa yhteiskunnassa ja osallistuu sosiaaliseen, taloudelliseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen elämään tasavertaisena jäsenenä, mutta säilyttää myös oman/t kielensä ja kulttuurinsa. Ohjelmassa todetaan, että nuorisoasiainkeskuksessa on nollatoleranssi syrjintää kohtaan ja ettei toiminnassa saa esiintyä rasismia. (Nuorisoasiainkeskus 2009a, 4).

Helsingin kaupungin periaatteena on valtavirtaistaminen, jolla tarkoitetaan sitä, ettei maahanmuuttajille kohdenneta lähtökohtaisesti erityispalveluja. Samaan aikaan tunnustetaan kuitenkin se, että usein maahanmuuttajilla on tarvetta erityispalveluihin. Yhdenvertaisuuslain mukaan työssä on huolehdittava, että yhdenvertaisuus voi tosiasiallisesti toteutua esim. järjestämällä määräaikaista palveluita erityistä tukea tarvitseville. Tässä yhteydessä puhutaan ns. positiivisesta erityiskohtelusta. Kysymys on tasa-arvosta ja oikeudesta. Nuorisoasiainkeskuksessa monikulttuuristen nuorten kotouttamista tuetaan nuorisotyöllisin keinoin, tarvittaessa myös positiivisella erityiskohtelulla yhdenvertaisuuslain tarkoittamalla tavalla. (Nuorisoasiainkeskus 2009a, 4).

Nuorisoasiainkeskuksen monikulttuurisuusohjelma tähtää nuorisotyön menetelmin siihen, että henkilöstön monikulttuurista työtettä vahvistetaan. Monikulttuurisella työllä ei tarkoiteta ainoastaan maahanmuuttajataustaisten nuorten integrointia yhteiskuntaan, vaan yhtä tärkeä osa on nuorten keskinäisten suhteiden ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä mahdollisen syrjinnän poistaminen. Työtapoja kehitetään edelleen, jotta nuorisotyö olisi entistäkin avoimempaa ja yhdenvertaisempaa kaikille siitä kiinnostuneille. Henkilöstön kouluttaminen tiedostamaan monikulttuurisuuden arkiset haasteet on tapa lisätä monenlaisten nuorten hyvinvointia ja kaikkien nuorten pärjäämistä yhteiskunnassa. (Nuorisoasiainkeskus 2009a, 6)

Helsingin valitsema integrointipyrkimys tarkoittaa sitä, että monikulttuurisilla nuorilla on oikeus oman tai perheenjäsentensä kulttuurin ja kielen lisäksi valtakulttuuriin sekä täysivaltaiseen helsinkiläisyyteen. Nuorisotyö tähtää osaltaan siihen, että nuoret tietävät oikeutensa sekä velvollisuutensa ja tulevat toimeen toistensa kanssa. Haasteetta tuo se, että monikulttuuriset nuoret ovat usein integroituneempia yhteiskuntaan kuin vanhempansa. Nuorten kanssa työskennellessä on tehtävä yhteistyötä perheiden kanssa ja löydettävä uudenlaisia kumppanuuksia. (Nuorisoasiainkeskus 2009a, 6).

Nuorisoasiainkeskuksen tavoitteena on nuorten osallisuuden edistäminen ja sosiaalinen vahvistaminen. Nuorisotoimen on yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa motivoitava ja autettava nuoria, luotava onnistumisen esimerkkejä ja neuvottava nuoria ja heidän perheitään nuorten tulevaisuuteen liittyvissä valinnoissa, johon liittyy oleellisena osana koulunkäynnin tukeminen. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvat vanhemmat eivät aina tunne yhteiskuntamme järjestelmiä riittävän hyvin, jotta voisivat tukea lastensa koulunkäyntiä ja neuvoa heitä ammatinvalinnassa. Monet ammatit ja niiden vaatimukset voivat olla vieraita samoin kuin työelämän säännöt. Nuorilla taas voi olla motivaatio-ongelmia ja tunnistamattomia oppimisvaikeuksia.

Viime vuosina on havahduttu siihen, että Suomessa romaniväestön lapsista monilta jää peruskoulu kesken, joten työllistyminen, asuminen ja muut yhteiskuntaan kiinnittymisen paikat saattavat jäädä heiltä haaveiksi. Romanit haluavat parantaa nuortensa elinoloja ja suhteitaan yhteiskuntaan ja valtaväestöön. Tässä prosessissa tarvitaan yhteiskunnan tukea. Tähän tarpeeseen pohjautuen vuonna 2008 päätettiin perustaa erillinen kohdennetun nuorisotyön romaninuorille suunnattu NevoDrom-projekti. (Nuorisoasiainkeskus 2009a, 11 - 12).

4 NevoDrom-projekti

Luvun 4 tiedot pohjautuvat NevoDrom-projektin hankesuunnitelmaan (Nuorisoasiainkeskus 2008b) ja kehittämisprojektin raporttiin (Huuhtiainen 2009).

4.1 Tausta ja tarkoitus

Kun nuorisoasiainkeskuksessa pohdittiin monikulttuurisen työn muotoja ja tarvetta, esiin nousi huoli romaninuorista. Kouluilta, romaniperheistä ja tutkimustiedon pohjalta oli välittynyt tieto, että romaninuoret eivät saa peruskoulun päättötodistusta siinä määrin kuin valtaväestöön kuuluvat vastaavan ikäiset nuoret. Arviolta noin 65 % romaninuorista jää ilman peruskoulun päättötodistusta. Syyt romaninuorten koulunkäynnin keskeytymiseen ovat moninaisia ja ongelmallisia asioita liittyy usein myös perhetilanteisiin, päihteiden käyttöön ja rikollisuuteen (Nuorisoasiainkeskus 2008b).

Nuorisoasiainkeskus sopi syksyllä 2007 sosiaaliviraston ja opetusviraston kanssa yhteistyöstä romaninuorten tukemiseksi (Emt. 2008b). Avustus kehittämishankkeen toteuttamiseksi saatiin opetusministeriöltä ja NevoDrom-projekti aloitti toimintansa elokuussa 2008. Projekti suunniteltiin 2,5-vuotiseksi kestäen vuoden 2010 loppuun. Työn toteuttamisen ja kehittämisen pohjana on vahva kumppanuus. Projektia toteuttavat yhteistyössä nuorisoasiainkeskus, opetusvirasto, sosiaalivirasto ja henkilöstökeskus. Päävastuullinen toteuttaminen ja hallinnollinen vastuu ovat nuorisoasiainkeskuksella.

NevoDrom-projekti perustuu aikaisemmin nuorisoasiainkeskuksessa mallinnettuun Luotsi-toimintaan, jossa nuoren kasvua tuetaan yksilöllisesti ja pitkäaikaisesti sekä kodin, koulun että vapaa-ajan näkökulmasta. Hyviä kokemuksia monikulttuurisesta työstä on haettu Spinnu-toiminnasta, joka pohjautuu edellä mainittuun malliin, mutta on suunnattu entisen neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneille nuorille. Projektin nimi "nevo drom" on romanikieltä ja sillä tarkoitetaan uutta tietä (nevo = uusi, drom = tie). Kohdennetun nuorisotyön toimistopäällikkö Poterin mukaan nimessä on mukana ajatusta halutusta muutoksesta ja oman elämäntien valinnan vaihtoehtoista.

NevoDrom-projektin tavoitteena on kehittää malli kohdennetusta syrjäytymistä ehkäisevästä nuorisotyöstä, jolla on merkittäviä vaikutuksia romaninuorten koulutukseen ja työelämään kytkeytymisessä. Hankkeen kohderyhmänä ovat 13 - 16-vuotiaat romaninuooret, jotka ovat ajautumassa koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle. (Nuorisoasiainkeskus 2008b). Toiminta-ajatuksena on, että "NevoDrom-projektin tuottama toimintamalli ennaltaehkäisee räätälöidysti romaninuoren syrjäytymistä ja tukee hänen kasvuaan" (Huuhtiainen 2009).

Projektin toimintamallia kehitetään huomioiden varhainen tuki ja nopea reagointi. Lähtökohdiana on toimia ennen kuin huoli nuoren tilanteesta on johtanut muiden toimijoiden raskaampiin toimenpiteisiin. Projektiin etsitään sellaisia nuoria, joiden oireilusta voidaan ennakoida mahdollista negatiivista kierrettä (koulunkäynnin vaikeudet, päihteet, pikkurikollisuus, syrjäytyminen). Toiminta lähtee asiakkaan tarpeesta ja työ keskittyy nuoreen ja hänen perheeseensä. Nuorelle rakennetun tukiverkoston yhteistyöllä rakennetaan yksilöllinen malli, joka sopii kyseisen nuoren tilanteeseen ja hänen perhetaustansa. Peruseriaatteita ovat tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä, nuoren vahvoihin ominaisuuksiin pohjautuva arviointi, selkeä työnjako ja perheen osallistuminen työhön. (Nuorisoasiainkeskus 2008b).

NevoDrom-projektissa työpari etsii kohderyhmän nuoria hyödyntäen vahvasti yhteistyötä koulujen, sosiaalitoimen ja alueellisten nuorisotalojen ja muiden nuorten kanssa toimivien ammattilaisten kanssa. Projektin kohderyhmää kuvaavat seuraavat kriteerit (Nuorisoasiainkeskus 2008b):

- Nuori on taustaltaan romani (nuori asuu perheessä jossa toinen tai molemmat huoltajat ovat romanikulttuurin edustajia).
- Nuori asuu ja käy koulua Helsingissä.
- Nuori on 13 - 16-vuotias.
- Nuoren oireilu on voimakkaampaa kuin nuoruusiän psyykkiseen kehitykseen luonnollisena osana kuuluva räiskyvyys.

NevoDrom-projekti toimii nuorisoasiainkeskuksen työllistämiskokonaisuuden osana ja projektin toiminnallinen vastuu on työllistämiskokonaisuuden toiminnanjohtajalla. Asiakastyötä tekeviä projektityöntekijöitä hankkeessa on kaksi. Hankkeen resurssit tulevat kohdennetun nuorisotyön toimistosta ja opetusministeriön myöntämästä palkkausavustuksesta. (Nuorisoasiainkeskus 2008b). Nuorisoasiainkeskuksen panostukset hankkeeseen olivat vuonna 2008 työvälit, virkamatkailut, toimitilat, koulutukset ja muu osaamisen tuki, esitteiden suunnittelu ja hankinta, projektivastaavan palkka sekä muut hallinnolliset menot (Huuhtiainen 2009). Osaamista tuetaan ja lisätään koulutusta, konsultaatiota ja työhjoausta mahdollistamalla.

NevoDrom-projektilla on ohjausryhmä, joka koostuu usean hallintokunnan edustajasta. Nuorisoasiainkeskuksesta ohjausryhmään kuuluvat kohdennetun nuorisotyötoimiston toimistopäällikkö, joka toimii ohjausryhmän puheenjohtaja, monikulttuurisuustyön suunnittelija sekä NevoDrom-projektin toiminnanjohtaja. Sosiaalivirastosta ryhmään kuuluu kehittämiskonsultti, henkilöstökeskuksesta erityissuunnittelija ja opetusvirastosta johtava koulukuraattori sekä toisena edustajanaan projektipäällikkö. Ohjausryhmä päättää projektin resursseista, antaa valtuuksia virastojen yhteistoiminnalle ja vahvistaa edustamiensa tahojen yhteistä näkemystä toiminnan suunnasta ja kehittämistavoitteista (Nuorisoasiainkeskus 2008b).

4.2 Työmenetelmät

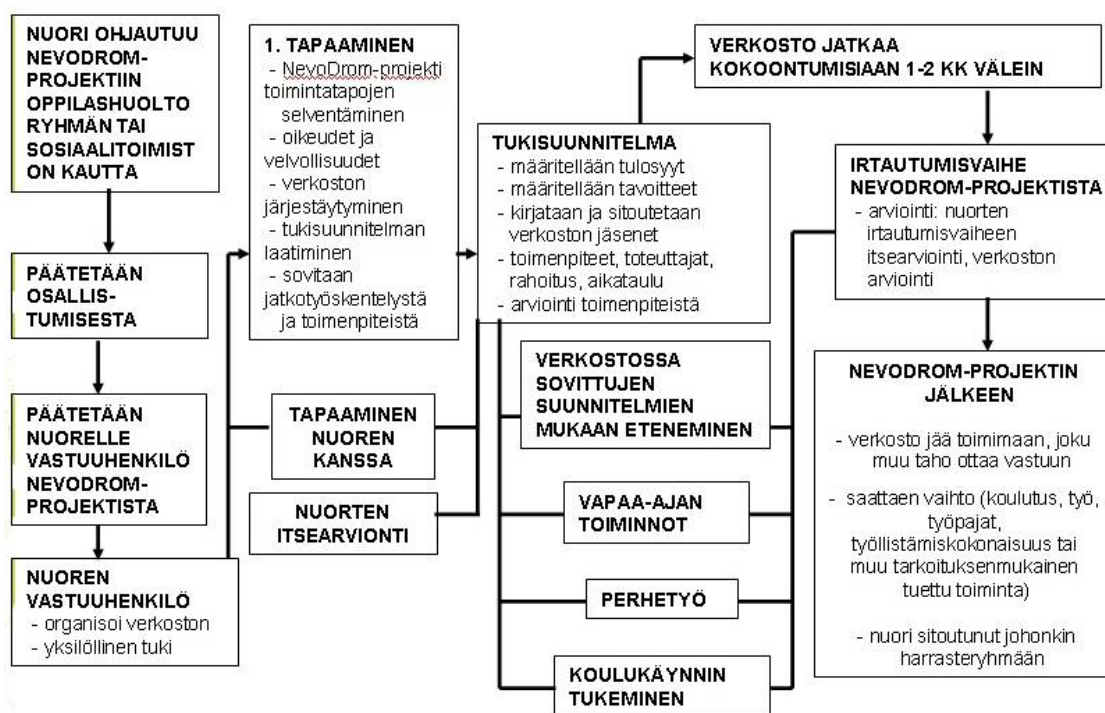
Nuoren prosessi NevoDrom-projektissa alkaa yksilöllisesti sovittuna aikana ja intensiivivaihe kestää 1 - 1,5 vuotta. Nuoret ohjautuvat mukaan projektiin koulujen oppilashuoltohenkilökunnan, sosiaalityöntekijöiden, nuorisotyöntekijöiden tai muiden nuorten kanssa toimivien ammattilaisten kautta. NevoDrom-projektin henkilöstö päättää viime kädessä siitä, ketkä nuoret tulevat toiminnan asiakkaiksi. Projektiin voidaan ottaa mukaan 20 nuorta vuosittain. (Nuorisoasiainkeskus 2008b).

Projektin toiminnan onnistuminen perustuu kullekin nuorelle räätälöityyn riittävän intensiiviseen tukiprosessiin ja tehokkaaseen interventioon nuoren omassa luonnollisessa ympäristössä. Intensiivivaiheen edetessä pohditaan tulevaisuuteen ja jatkopolkuihin liittyviä asioita. Prosessin alkuvaiheista lähtien kiinnitetään huomiota nuoren tilanteeseen tulevaisuudessa NevoDrom-projektin tukiprosessin jälkeen, jottei nuori jää tuki prosessiin päätyttyä ”tyhjän pääl-

le”. Tarkoituksena on, että prosessin aikana on nuoren tilanteessa tapahtunut positiivisia liikahduksia, hänelle on kertynyt tarvittavia taitoja ja hänellä on rakennettu riittävä tuki, jotka auttavat jatkossa ja ehkäisevät syrjäytymistä.

Nuorta tuetaan peruskoulun suorittamisessa ja päättötodistuksen saamisessa. Muita kohtia, joihin panostetaan, voivat olla esimerkiksi pysyvien harrastusten ja positiivisten ihmissuhteiden löytäminen, alkutilannetta paremmat sosiaaliset taidot ja parantuneet perhesuhteet. Tukijakson aikana nuorelle etsitään tarvittaessa polkuja jatko-opintoihin, työpajatoimintaan, työharjoitteluun tai työllistymiseen työllistämiskokonaisuuden asiaintuntemusta hyödyntäen. Tilanteen niin vaatiessa, nuorelle järjestetään tukea muista palveluista. Tällaisia voivat olla esimerkiksi nuorisotoimen tai sosiaalitoimen muut palvelut. (Nuorisosiainkeskus 2008b).

Kuvio: 2 NevoDrom-projektin asiakkuusprosessi kaaviona (Huuhtiainen 2009)

Projektin keskeisiä työmenetelmiä ovat nuoren yksilöllinen ja henkilökohtainen tuki, vanhemmuuden ja perheiden tukeminen, verkostotyö ja yhteistyö sekä vapaa-ajan toiminnot ja toiminnalliset pienryhmät. NevoDrom-projektissa nuori saa henkilökohtaista ja yksilöllistä tukea. Jokaiselle toiminnassa mukana olevalle nuorelle kirjataan yksilöllinen ja henkilökohtainen tukiohjelma, jossa otetaan huomioon nuoren toiveet, tarpeet ja vahvuudet. Tavoitteet asetetaan yksilöllisesti ja niissä edistymistä seurataan säännöllisesti. Nuoren tuki tähtää kokonaisvaltaisuuteen, jossa huomioidaan nuoren tilanne niin kodin, koulun kuin vapaa-ajankin

näkökulmasta. Yksilöllinen tuki on nuoren ja hänen perheensä henkilökohtaista ohjausta sekä kahdenkeskistä aikaa nuorelle aikuiselta. Mahdollisiin ongelmatilanteisiin reagoidaan akuutistikin ja nuorta ohjataan tarvittavien tukitoimintojen piiriin. Huuhtiaisen (2009) mukaan yksilöllinen tuki on luottamuksellista, sitouttavaa, määräaikaista, tavoitteellista, tasapuolista ja säännöllistä. Se on sovittua kahdenkeskistä aikaa nuoren omassa ympäristössä.

Jokaiselle projektiin mukaan tulevalle nuorelle kootaan oma tukiverkosto, johon kuuluu projektin työntekijän lisäksi nuoren kasvuun vaikuttavia aikuisia (esimerkiksi vanhemmat, koulun edustaja, sosiaalityöntekijä). Tausta-ajatuksena verkoston muodostamisessa on se, että vaikka NevoDrom-projektin työntekijät lopettavat oman panoksensa jossain vaiheessa, on nuorella olemassa toimiva yhteisö ja verkosto tukena. Tapaamisissa keskustellaan nuoren kotiin, koulunkäyntiin ja vapaa-aikaan liittyvistä asioista, seurataan ja arvioidaan tilanteen kehittymistä ja neuvotellaan tavoitteista ja tukimuodoista. Tapaamiset pohjautuvat aitoon kuulemiseen, jossa nuori ja hänen tarpeensa asetetaan keskiöön. Verkostoissa toimitaan tasavertaisen kumppanuuden periaatteella kaikkien osallistujien kesken. (Nuorisoasiainkeskus 2008b).

NevoDrom-projektin kohderyhmän kohdalla on tärkeää huomioida perheen ja suvun merkitys. Asioista on neuvoteltava ja sovittava tarvittaessa nuorten lisäksi myös laajennetun perheen tai suvun kanssa. Projektissa perheet sitoutetaan mukaan nuoren tueksi ja huoltajiin pidetään tiivistä yhteyttä. Huoltajat ovat mukana pohtimassa nuoren tilannetta ja tarvittavia tukimuotoja. Huoltajien kanssa keskustellaan säännöllisesti nuoren tukiprosessin vaiheista ja nuoren tilanteesta. (Nuorisoasiainkeskus 2008b).

Koulunkäynnin tueksi tehdään tarvittaessa yksilöllisiä toimenpiteitä tiiviissä yhteistyössä koulujen ja oppilashuoltoryhmien kanssa. Yhteistyössä selvitetään oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyviä esteitä ja sovitaan toimenpiteistä, joiden avulla nuori voi suoriutua peruskoulusta. Vakavammin oireilevien nuorten kohdalla verkostot ohjaavat nuorta muihin tarvittaviin tukitoimiin. (Nuorisoasiainkeskus 2008b)

Nuorelle mahdollistetaan projektissa hänen kasvuaan tukevaa vapaa-ajan toimintaa joko ryhmissä tai yksilöllisten harrastusten parissa nuoren omista vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista lähtöisin. Toiminnot ovat eri tahojen jo olemassa olevaa toimintaa tai projektin juuri tiettyä ryhmää varten räätälöityä ryhmä-, retki-, leiri- tai harrastustoimintaa. Ryhmätoiminnoissa tavoitteena on nuoren vuorovaikutustaitojen lisääminen ja itsetunnon vahvistaminen. Ohjatussa ja turvallisessa vertaisryhmässä tarjotaan positiivisten kokemusten mahdollisuuksia, tydytetään huomion tarvetta ja luodaan oppimistilaisuuksia. Liikunnallisten harrasteiden kautta tuetaan fyysistä minäkuvaa. Leiri- ja retkitoiminnan kautta tutustutaan luonnon suomiin mahdollisuuksiin, hankitaan kokemuksia uusista ympäristöistä, kasvatetaan ongelmanratkaisukykyä, tietoja ja taitoja. (Nuorisoasiainkeskus 2008b).

4.3 Seuranta ja arviointi

NevoDrom-projektissa tavoitteiden saavuttamista arvioidaan usealla tavalla. Arviointia tehdään prosessikohtaisesti sekä projektityöntekijöiden toimesta että nuorten, perheiden ja verkostojen toimesta. Projektia kokonaisuudessaan arvioidaan tilaamalla arviointi ulkopuoliselta arvioitsijalta. (Nuorisoasiainkeskus 2008b). Projektin seuranta tapahtuu projektin sisäisen seurannan lisäksi taustaorganisaation hallinnollisten järjestelmien puitteissa, hankeen ohjausryhmässä sekä hankeavustuksen myöntäneessä opetusministeriössä.

Projektiin osallistuvat nuoret arvioivat itseään ja tilannettaan tullessaan mukaan projektiin, sekä myöhemmin siitä irtautuessaan. Kun nuoren tulovaiheen ja irtautumisvaiheen itsearviointeja verrataan toisiinsa, voidaan hahmottaa tilanteessa tapahtuneita muutoksia. Tukitoimenpiteitä ja nuoren tilanteen edistymistä arvioidaan tilannekohtaisesti nuoren henkilökohtaiseen tukisuunnitelmaan pohjautuen verkostoissa. Tukiprosessien tuloksia ja vaikuttavuutta arvioidaan toimintamalliin kehitetyn tulostenmittausjärjestelmän avulla. Siinä nuoren prosesseja ja niissä asetettujen tavoitteiden saavuttamista mitataan monitahoarviointina, jossa nuoren tukiprosessin päättyessä nuori itse, vanhemmat, tukiverkoston toimijat ja NevoDrom-projektin vastuhenkilö arvioivat yksityiskohtaisesti tavoitteiden toteutumista sekä kodin, koulun että vapaa-ajan osalta. (Nuorisoasiainkeskus 2008b). Tämä edellyttää nuoren prosessin tavoitteiden selkeää ja konkreettista kirjausta tukiohjelmaan.

Lisäksi työntekijät tekevät työn itsearviointia ja raportoivat kirjallisesti työn sisällöistä ja menetelmistä, sekä niiden toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta ohjausryhmälle kaksi kertaa vuodessa (Nuorisoasiainkeskus 2008b). Vuoden 2008 tavoitteiden toteutumista on arvioitu itsearvioinnilla työyhteisön sisällä sekä ohjausryhmässä. Niiden pohjalta on toimintaan tehty joitain muutoksia ja tarkennuksia. (Huuhtiainen 2009).

5 NevoDrom-projektin teoreettiset lähtökohdat

5.1 Sosiaalipedagoginen viitekehys

NevoDrom-projektin teoreettinen perusta on sosiaalipedagoginen. Sosiaalipedagogisessa lähestymistavassa korostetaan yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä näkökohtia kasvatuksessa ja ihmisen kehityksessä. Painopiste on siinä, miten yksilö kiinnittyy yhteiskuntaan, sen toimintajärjestelmiin ja yhteisöihin (Hämäläinen 2002, 16). NevoDrom-projektissa työn tarkastelun fokuksena on romaninuoren kasvun sosiaalinen luonne ja nuoren kokonaistilanteen tarkastelu. Nuoren tilannetta tarkastellaan niin kodin, koulun kuin vapaa-ajankin näkökulmista. Erityishuomio kiinnitetään tulevaisuuden suunnitteluun sekä opintoihin ja työelämään kiinnittymiseen.

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja tekeminen suuntautuvat syrjäytymisen ja muun huono-osaisuuden pedagogiseen ehkäisyyn ja lieventämiseen (Hämäläinen 2002, 32). Toimintatieteenä sosiaalipedagogiikka ei tyydy vain selittämään ongelmien syntymekanismeja, ilmeneismuotoja ja vaikutuksia, vaan olennaista sosiaalipedagogisessa ajattelussa on kysyä, mitä ongelmille voidaan ja pitäisi tehdä (Hämäläinen 2002, 17). Se on luonteeltaan käytännöllinen toimintatiede, joka on syntynyt tarpeesta ymmärtää, jäsentää teoreettisesti ja kehittää sitä pedagogista toimintaa, joka suuntautuu sosiaalisen hädän ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lieventämiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen (Hämäläinen 2002, 30). Karin Filander kirjoittaa artikkelissaan (2007, 91), että sosiaalipedagogiikassa kiinnitetään kasvun ja kasvatuksen kysymykset ihmisten arjen elämismaailmaan ja ihmisten kokonaisvaltaiseen toiminnallisuuteen ja aktiivisuuteen. Edelleen hän jatkaa, että sosiaalipedagogiikan avulla halutaan tunnistaa uudenlaisia syrjäytymisen käytäntöjä, jotka muuttuvat jatkuvasti ajankohdan ja yhteiskuntien muuttuessa.

Kaikessa ihmistyössä voidaan orientoitua sosiaalipedagogisesti: hahmottaa integraatio-ongelmia ja muita sosiaalisia ongelmia ja etsiä niihin pedagogisia ratkaisuja. Sosiaalipedagoginen orientaatio ohjaa käyttämään ja kehittämään tietynlaisia työmuotoja. Kyseinen näkökulma on relevantti siellä, missä ihmisillä on vaikeuksia kiinnittyä, löytää paikkansa ja saavuttaa elämänhallintaa. Työn periaatteita ovat tällöin dialogisuus, yhteisön kasvatuspotentiaalinen käyttö ja kehittäminen, ylisukupolvinen ajattelutapa, itseapuun auttaminen, kriittisen tietoisuuden herättäminen, itsensä kasvattamisen kokonaisvaltainen tukeminen, toiminnallisuus, osallistuminen ja osallistaminen. (Hämäläinen 2001, 59 - 62)

Sosiaalipedagoginen orientaatio pyrkii ymmärtämään mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Se suhteuttaa käytännön toiminnan ymmärrykseen sosiaalisten ongelmien luonteesta, syistä ja vaikutuksista. Sosiaalipedagoginen työ perustuu sen oivaltamiseen, että asiat voisivat olla toisinkin. Keskeistä siinä on auttaa ihmistä itseapuun ja tuottaa siinä tarvittavaa subjektiutta (Hämäläinen 2001, 60 - 61). NevoDrom-projektissa tämä tarkoittaa sitä, että nuoria autetaan näkemään miten he voivat vaikuttaa omaan elämänsä kulkunsa. Työssä halutaan katkaista syrjäytymistä ja huono-osaisuutta aiheuttavat negatiiviset kierteet ja korvata ne positiivisilla kierteillä, jotka tuottavat elämänhallintaa, selviytymistä, yhteiskunnallista osallisuutta ja täysipainoista elämistä.

Hämäläinen mainitsee sosiaalipedagogisen työn tasoja: yksilöllinen ohjaus ja neuvonta, ryhmässä ja ryhmän kautta tapahtuva pedagoginen vaikuttaminen, erilaisissa yhteisöissä toimiminen ja yhteisöjen kasvatuspotentiaalinen hyödyntäminen, ihmisten aktivointi poliittiseen toimintaan sekä kulttuurinen vaikuttaminen pedagogisten tarkoituksien saavuttamiseksi sekä pedagoginen perhetyö. Kaikilla tasoilla ulottuvuutena on halu sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lieventämiseen, ihmisten yhteiskunnallisen identiteetin vahvistamiseen ja selkiyttämiseen.

seen, subjektiuden ja elämänhallinnan tukemiseen sekä osallisuuden ja osallistumisen edistämiseen. Korostuvia periaatteita ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Parhaimmillaan sosiaalipedagoginen työ on tilannesensitiivistä, avointa ja vuorovaikutuksellista siten, että kaikki toimijat voivat osallistua ja vaikuttaa siihen. Luovaan toimintaan perustuvia työmuotoja suositetaan, jossa otetaan käyttöön se mitä ihminen luonnostaan on - luova, yhteisöllinen ja elämyksiä etsivä (Hämäläinen 2001, 66 - 67). Monikulttuurisessa ympäristössä työskentely tuo sosiaalipedagogiselle työlle omat haasteensa. Siihen liittyviä kohtia ovat muun muassa kulttuurien välinen viestintä ja kulttuurituntemus.

5.2 Monikulttuurinen nuorisotyö

Nuorten kanssa toimivat ammattilaiset ovat lisääntyvässä määrin tekemisissä kulttuurien kohtaamiseen liittyvien asioiden kanssa. Lastensuojelutyöhön ja kohdennettuun nuorisotyöhön monikulttuurisuus luo oman lähestymiskulmansa. Esimerkiksi NevoDrom-projektissa on kriittisen tärkeää tunkea romanien kulttuuriset erityispiirteet ja huomioida niitä toiminnassaan. Nämä erityispiirteet liittyvät muun muassa suvun merkityksen hahmottamiseen, sukupuolisen-sensitiivisyyteen (tyttöjen ja poikien kanssa tehtävän erillisen työn tarpeet) sekä yleisesti ottaen yhteiskuntaan integroitumisen tukemiseen. Haasteellisuutta työlle tuo myös erilaiset ennakkoluulot, asenteet ja tiedon puute.

Monikulttuurisessa ympäristössä nuoruudesta tulee monella tavalla monisyisempi asia kuin yhden kulttuurin. Monikulttuuristuminen asettaa kysymyksen siitä, miten pitkälle nuorten kasvua ja hyvinvointia koskevia käsityksiä ja toiveita voidaan yhdenmukaisesti ohjailta. Erilaiset kulttuuriset ymmärtämistavat määrittelevät esimerkiksi ikään liittyviä siirtymävaiheita eri tavalla ja niistä täytyy neuvotella. Nuoruus saattaa olla jollekin kulttuurille jopa tuntematon käsite. (Honkasalo & Souto 2007, 119). Monikulttuurisuudessa keskeistä on se, miten yhteiskunnan kulttuurinen monimuotoisuus huomioidaan. Miten yhteiskunnan jäsenille taataan yhtäältä tasavertaiset oikeudet ja toisaalta vapaus erilaisuuteen. Yksilöt omaksuvat sen yhteisön kulttuurin tapoja ja arvostuksia, jossa he kasvavat ja johon heidät kasvatetaan. He muokkaavat kulttuuriaan eri tilanteissa ja sosiaalisissa suhteissa. (Honkasalo & Souto 2007, 137). Moniarvoisuus ja monikulttuurisuus yhteiskunnassa tarkoittavat ihmisten erilaisten ominaisuuksien, taipumusten ja erojen arvostamista. Kyse on etnisten ryhmien hyväksymisen lisäksi eri ryhmien välille muotoutuvista vuorovaikutussuhteista. (Cantell, Lappalainen, Salmio & Varis 2000, 9)

Monikulttuurisella nuorisotyöllä tarkoitetaan sekä maahanmuuttajataustaisten nuorten integrointia yhteiskuntaan, että kaikkien nuorten hyvien keskinäisten suhteiden ja yhdenvertaisuuden edistämistä sekä mahdollisen syrjinnän poistamista (Nuorisoasiainkeskus 2009a). Siihen liittyvä keskeinen käsite on sukupuolisen-sensitiivinen nuorisotyö, jossa kiinnitetään erityistä

huomiota sukupuoliin liittyviin roolimalleihin ja odotuksiin. Tarkoituksena on herkistyä huomaamaan eri sukupuolten erilaiset tarpeet aikuiseksi kasvamisessa. Keskeinen osa sukupuolisensitiivistä työtä on tasa-arvokasvatus. (Honkasalo & Souto 2007, 137).

Rasismilla tarkoitetaan ihmisten erottelemista ja luokittelemista sekä siitä seuraavaa eriarvoisuutta. Rasismien taustalla voivat olla muun muassa ulkonäköön tai kulttuuriin liittyvät erot. Rasismissa yksilöiden ja ryhmien väliset erot nähdään muuttumattomina ja luonnollisina. (Honkasalo & Souto 2007, 137). Etnisellä syrjinnällä taas tarkoitetaan henkilön tai ryhmän eriarvoista kohtelua sillä perusteella, että he kuuluvat tiettyyn ryhmään. Se ei välttämättä ilmennä rasismia (Salonen & Villa 2006, 17). Monikulttuurisessa nuorisotoiminnassa rasismien vastaisuus merkitsee sitä, ettei työtä ymmärretä pelkäksi toiminnaksi maahanmuuttajien parissa, vaan myös toimintana suomalaisnuorten asenteisiin vaikuttamiseksi. Monet asennetutkimukset ovat osoittaneet, että suomalainen nuoriso ei suhtaudu avomielisesti monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin (Honkasalo 2007, 12).

Kun eri kulttuurit kohtaavat, joutuvat yksilöt sopeutumaan kulttuurin muutoksiin. Tätä kutsutaan akkulturaatioksi. Akkulturaatio on moniulotteinen prosessi, joka ei etene suoraviivaisesti kohti sulautumista hallitsevaan kulttuuriin, vaan siihen liittyä useita eri vaihtoehtoja. Jokaisen etnisen vähemmistön jäsenen on vastattava kahteen kysymykseen: a) miten tärkeää on säilyttää oma kulttuurinsa ja siihen liittyvä kulttuuri-identiteetti? b) Miten tärkeää on ylläpitää hyvät suhteet ja kiinteä yhteys koko yhteiskuntaan ja valtaväestöön. Akkulturaatioasenne tarkoittaa sitä, miten vähemmistö haluaa suhtautua valtakulttuuriin. Akkulturaatioasenteita voidaan erottaa neljäksi: integraatio eli kotoutuminen, assimilaatio eli sulautuminen, separaatio eli eristäytyminen ja marginalisaatio eli vieraantuminen. (Cantell ym. 2000, 74 - 75).

Integroitumisella tarkoitetaan prosessia, jossa vähemmistöt osallistuvat yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään. Samalla he ylläpitävät ja kehittävät omaa kulttuuriaan. Assimilaatio taas merkitsee oman kulttuurin hylkäämistä ja valtakulttuurin omaksumista sen tilalle. Tämä asenne voi olla haitallinen etenkin nuorille, jotka saattavat menettää oman kulttuurinsa hallinnan ja kyvyn olla vuorovaikutuksessa sen jäsenten kanssa hakiessaan hyväksyntää valtaväestön keskuudessa. Separatiota taas esiintyy silloin, kun vähemmistön jäsenet korostavat vain omaa kulttuuriaan ja vetäytyvät vuorovaikutuksesta valtaväestön kanssa. Tämä asenne tarjoaa tilapäistä turvaa, mutta sopeutuminen vaikeutuu, jos asenne johtaa kyvyttömyyteen osallistua laajemmin yhteiskuntaan. Marginalisaatiossa torjutaan oma kulttuuri sekä valtaväestön kulttuuri. Tällöin vähemmistön jäsen ikään kuin putoaa kahden kulttuurin väliin. Yleensä oletetaan, että integraatioasenne takaisi parhaan lopputuloksen. Muita sopeutumiseen yleisesti vaikuttavia tekijöitä ovat: ikä, sukupuoli, koulutus, kielitaito, yhteiskunnallinen asema sekä uuteen maahan asetuttaessa lähdön motiivit sekä lähtömaan ja tulomaan kulttuurien etäisyys. (Cantell ym. 2000, 75 - 76).

Monikulttuurinen nuorisotyö ja kulttuurien välinen oppiminen perustuvat vastavuoroisuuteen ja vuorovaikutukseen, jossa erilaiset yksilöt ja ryhmät ovat keskenään tekemisissä ja toteuttavat yhteisesti päättämiään hankkeita. Se sisältää kokemusten vaihtoa erilaisista kulttuureista ja samalla otetaan huomioon erilaiset kulttuuriset ja yksilölliset rajoitukset sekä toiveet. Tärkeää on ennakkoluulojen murtaminen, johon tarvitaan omien käsitysten arvioimista ja niiden muuttamista kertyneen kokemuksen pohjalta. Lisäksi monikulttuurinen työ sisältää yhteisvastuullisuuden, jossa eri ryhmillä on päätösvaltaa. Erityisesti kohdennetussa nuorisotyössä on tärkeää turvata kaikille nuorille tasa-arvoiset edellytykset yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti. (Cantell ym. 2000, 103).

5.3 Kohdennettu nuorisotyö ja Luotsi-toiminta

Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukeminen on eräs nuorisoasiainkeskuksen tärkeimmistä tehtävistä (Nuorisoasiainkeskus 2009d). Tätä tehtävää toteutetaan tekemällä sosiaaliseen vahvistamiseen tähtäävää kohdennettua nuorisotyötä. Siinä palveluita kohdennetaan ehkäisevästä näkökulmasta tavoite- ja menetelmätietoisesti juuri haluttuun ryhmään. Kohdennettu nuorisotyö edellyttää syrjäytymisen riskiryhmien tunnistamista ennen kuin tarvitaan järeämpiä tukimuotoja, kuten pitkäkestoisia hoidollisia palveluita tai sijoituksia. Keskeistä ammatillista osaamista on kyky tunnistaa nuoren kehitykseen ja kasvuun liittyviä riskitekijöitä.

Kohdentaminen edellyttää aina vaikuttavuuksien miettimistä ja sen jonkinasteista hahmottamista, mihin halutaan vaikuttaa, millä ja miten. "Kun hyvántahtoisuus ei yksistään ratkaise ongelmia, eikä "tuumasta toimeen" - menettelyt riitä niiden ollessa pahimmillaan vain ongelmia kärjistäviä ja syventäviä, oikeiden kysymysten esittäminen sopivan varhaisessa vaiheessa voi olla ratkaisun avain " (Laitinen 2002, 5).

Lapsen ja nuoren tukemiseksi tarvitaan oikeaa ajoitusta. Palveluita kohdennettaessa kannattaa hyödyntää lapsen kehitykseen kuuluvia herkkyykskausia. Nuoruus on kehitysvaihe, jonka aikana lapsuuden kokemukset jäsentyvät uudelleen ja sen aikana on ratkaistava nuoruuden tuomia haasteita. Nuoruudessa on keskeinen merkitys kehityksellisellä taantumuksella eli regressiolla. Taantuma on tapahtumakulku, jolloin on mahdollisuus muuttaa aikaisempia lapsuuden kokemuksia. Taantumana osittainen tai kokonaisvaltainen palautumattomuus tai sen puuttuminen merkitsee psyykkistä häiriötä. (Aalberg 2006, 28 - 30). Useimmat aikuisiällä toimintakykyä uhkaavat mielenterveyden ongelmat saavat alkunsa juuri nuoruusiässä (Pylkkänen 2006, 15). NevoDrom-projektin kohderyhmää ovat 13 - 16-vuotiaat puberteetti-ikäiset nuoret. Puberteetti-ikään kohdennetut palvelut osuvat kohtaan, jolloin vaikutusmahdollisuudet ovat kehityspsykologisesti hyvät.

Kohdennettua nuorisotyötä tehdään useimmiten moniammatillisesti ja usean hallintokunnan yhteistyönä. Nuorten elinolojen ja hyvinvoinnin turvaaminen on monien ammattikuntien yhteinen tehtävä ja monesti pelataankin samoilla kentillä palvelujen välimaastossa. Nuorisoasiainkeskuksen Luotsi-toimintaa käsittelevässä julkaisussa (2008) todetaan, että erityisen ajankohtaiseksi hallintokuntien välinen yhteistyö on tullut uuden lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 2007) myötä. Nuorten ongelmat ja tuen tarpeet ovat moninaisia, eivätkä ne tunne hallintokuntien rajoja. Uuden lastensuojelulain hengen mukaista on myös siirtää työn painopistettä korjaavan lastensuojelun sijasta ehkäisevään lastensuojeluun.

NevoDrom-projektin työmalli pohjautuu Luotsi-toimintaan. Luotsi-toiminnalla tarkoitetaan Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen, sosiaaliviraston ja terveyskeskuksen yhdessä toteuttamaa kohdennetun nuorisotyön palvelua, jossa tuotetaan tukiprosesseja helsinkiläiselle syrjäytymisen riskiryhmiin kuuluville nuorille (Nuorisoasiainkeskus 2008a). Luotsi-toiminnasta tehdyssä viimeisimmässä tutkimuksessa (Danska-Honkala & Poteri 2009) todetaan Luotsi-toiminnalla olevan työmuotona vaikuttavuutta nuorten hyvinvointia edistävänä toimijana. Sen kaltaisella toiminnalla todetaan olevan onnistuessaan mahdollisuudet saada aikaan nuorille positiivisia, voimaannuttavia muistijälkiä, jotka voivat kantaa vuosienkin päähän. Edelleen tutkimuksessa todetaan, että kyseisen mallin laatu ja mahdollinen vaikuttavuus syntyvät työn kohdentamisesta rajatulle ryhmälle ehkäisevästä näkökulmasta, pitkäjänteisestä toiminnasta, nuoren kokonaisvaltaisesta lähestymisestä (koti, koulu ja vapaa-aika), tutkimustiedon hyödyntämisestä, muiden ammattilaisten osaamisen hyödyntämisestä, selkeästä tavoitteiden asettelusta ja arvioinnista sekä ryhmäprosessien mahdollistamisesta.

NevoDrom-projektin kannalta eri tahojen välinen yhteistyö ja tiiviit verkostot ovat kriittisen tärkeitä. Toimittaessa nuorten kanssa kokonaisvaltaisesti tarvitaan eri ammattilaisten osaamista tilanteiden ja palveluiden parantamiseksi. Kohdennetussa nuorisotyössä ammattilaisten ja hallintokuntien yhteistyöllä halutaan nostaa nuoren tarpeet keskeisen tarkastelun kohteeksi ja muokata palvelua asiakkaan tarpeiden ohjaamana, eikä niin, että nuorelle tarjotaan jo valmis paketti. Tämä edellyttää työntekijöiltä nuoren aitoa kuulemistä, nuoren henkilökohtaisten tarpeiden tunnistamista sekä erityistä joustavuutta käytännöissä perinteisiin palveluihin verrattuna. Kohdennetussa nuorisotyössä nuoret osallistuvat oman palveluprosessinsa suunnitteluun, toteuttamiseen, arvioimiseen ja kehittämiseen. (Kaupunginhallituksen mietinnöt 2008, 275).

5.4 Keskeisiä käsitteitä

Ehkäisevä lastensuojelu, varhainen puuttuminen, sosiaalinen vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy ovat termejä, joita käytetään usein tarkoittamaan lähes samaa asiaa tai ainakin ne liittyvät tiiviisti toisiinsa. Seuraavassa avataan hieman kutakin termiä ja ne liitetään Nevo-

Drom-projektin työhön. Tässä yhteydessä on hyvä mainita, että lastensuojelulaissa lapsena pidetään alle 18-vuotiaista ja nuorena 18 - 20-vuotiaista. Nuorisolaissa taas nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Nuorisoasiankeskuksen pääkohderyhmää ovat 10 - 18-vuotiaat ja heidät määritellään nuoriksi. NevoDrom-projektin asiakkaat (13 - 16-vuotiaat) ovat näin lastensuojelun näkökulmasta lapsia ja nuorisoasiainkeskuksen näkökulmasta nuoria.

Ehkäisevä lastensuojelu määritellään lastensuojelulaissa seuraavasti: ”Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta” (Lastensuojelulaki 1. luku 3 §). Kyseisen lain mukaan ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojelun kokonaisuus rakentuu kolmesta kokonaisuudesta (Taskinen 2007, 13):

- 1) Peruspalvelut, joihin kuuluvat mm. neuvola, päivähoido, koulu, nuorisotyö ja liikuntatoimi.
- 2) Ehkäisevä lastensuojelu, joka sisältää lasten ja nuorten tukemisen peruspalveluissa ja järjestötoiminnassa.
- 3) Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jolla tarkoitetaan lastensuojelutarpeen selvitystä, avohuollon tukitoimia, kiireellistä sijoitusta, huostaanottoa, sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa.

Ehkäisevää lastensuojelua tehdään lastensuojelulain mukaan kunnan muidenkin palvelujen kuin sosiaalitoimen piirissä. Tällaiseksi muuksi ehkäisevän lastensuojelun palveluksi lasketaan nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloinkin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana (Taskinen 2007, 11). Tämän määritelmän mukaan NevoDrom-projekti kuuluu ehkäisevän lastensuojelutyön piiriin. Käytännössä kohdennettuun nuorisotyöhön mukaan tuleva nuori voi olla lastensuojelun asiakas ja lastensuojelu lähettää hänet esimerkiksi NevoDrom-projektiin. Tällöin lastensuojelun näkökulmasta voidaan puhua jopa lastensuojelun avohuollollisesta tukitoimesta.

Varhainen tukeminen on varhaisen puuttumisen positiivisempi ilmaus. Sillä tarkoitetaan syrjäytymistä ehkäisevää työtä, jossa lasta/nuorta tuetaan ja pulmiin puututaan ennen kuin vaikeudet kasvavat suuriksi. Tällöin tukemisen vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia on vielä runsaasti. Varhaisen tukemisen tulee tarjota tukea lapselle/nuorelle ja perheelle kunnioittavasti, avoimesti ja leimaamatta. Asioita tulisi käsitellä yhdessä lapsen/nuoren ja perheen kanssa siten, että he kokevat saavansa tukea ja tuntevat tulevansa arvostetuiksi. Lyhytkin oikein osunut interventio voi saada aikaan myönteisiä tuloksia. Vaikutukset kuitenkin väljähtyvät, joten korkean riskin tilanteissa väliintulon on oltava tiivistä ja pitkäkestoista (Taskinen 2007, 16 - 18). Varhaiseen tukemiseen liittyy työväliseenä huolen harmaa vyöhyke-malli, jota voi käyttää mikä tahansa lasten ja nuorten kanssa työskentelevä taho (Heinonen 2006, 149 - 150). Mallista lisää tietoa löytyy Stakesin internet-sivuilta.

Termiä *sosiaalinen vahvistaminen* on käytetty vahvimmin nuorisotyön piirissä. Sitä käytetään positiivisempaan terminä ilmaisemaan syrjäytymisen ehkäisyä. Nuorisolaissa (luku 1, 2§) sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Nuorisosiainkeskuksen (2007) ilmaisun mukaan sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan varhaista puuttumista ja toimenpiteitä, jotka kohdistuvat syrjäytymisvaarassa oleviin erityistä tukea tarvitseviin yksittäisiin nuoriin, nuorten ryhmiin, riskitilanteisiin ja -alueisiin. NevoDrom-projekti on kohdennettua nuorisotyötä. Kohdennetulla nuorisotyöllä pyritään sosiaaliseen vahvistamiseen.

Nuorisotyössä nuorten elämänhallinnan tukemisessa on vahva ennaltaehkäisevän työn näkökulma. Sosiaalisen vahvistamisen työmuodoissa keskitytään korostuneen syrjäytymisuhan tilanteisiin ja sosiaalisen vahvistamisen työmuotoja tehdään pääsääntöisesti moniammatillisesti. Toiminnassa käytetään verkostotyötä nuorten ja perheiden tukemisessa sekä tehdään yhteistyötä nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. Oleellisesti sosiaaliseen vahvistamiseen liittyy vapaa-ajan ryhmä- ja vertaistukimuotoja. Työtä kohdennetaan erityisiin syrjäytymisen riskiryhmänuoriin. (Salasuo 2006, 25)

Syrjäytymisen ehkäisy. NevoDrom-projektin tavoitteena on ehkäistä romaninuorten syrjäytymistä. Nuorten syrjäytyminen on kompleksinen ilmiö ja siitä voidaan tunnistaa sen yhteiskunnallinen luonne. Syrjäytymisen yhteiskunnallisesta luonteesta huolimatta saatamme kysyä, mikä yksilöissä on vialla, kun he ajautuvat marginaaleihin. Syrjäytymisen vastapuoli on osallisuus ja integroituminen yhteiskuntaan. Ne perustuvat siihen, että ihminen saavuttaa elämässään riittävät kyvyt elää yhteiskunnan jäsenenä. Syrjäytyvän henkilön kannalta syrjäytyminen voidaan nähdä seurauksena puutteellisesta elämänhallinnasta, yhteiskunnallisen toimintakyvyn riittämättömyydestä sekä ihmisen haluttomuudesta ja kyvyttömyydestä täyttää yhteiskunnan odotuksia. Yhteiskunnan kannalta kyse on yhteiskunnan kyvyttömyydestä integroida kaikki jäsenensä niihin toimintajärjestelmiin, joihin hänen odotetaan kuuluvan. Syrjäytymisen ehkäisyssä tarvitaan sekä poliittisia, että pedagogisia toimenpiteitä. (Hämäläinen 2006, 48).

Koulutus- ja työuralta putoamiseen liittyy usein syrjäytymistä muillakin elämänalueilla, kuten edunvalvonnasta, vapaa-ajan harrastuksista, ihmissuhteista, sosiaalisesta ja kulttuurisesta osallisuudesta yhteiskunnan jäsenenä. Syrjäytymisellä tarkoitetaan syrjäytymistä niistä asioista, jotka ylläpitävät elämisen laatua ja elämänhallintaa. Syrjäytymistä voi tapahtua eriasteisesti eri elämänalueilla. Se voi koskea niin yksilöä kuin ryhmääkin. Syrjäytymiseen näyttää liittyvän myös ylisukupolvista dynamiikkaa, jolloin syrjäytyminen hahmottuu paitsi yksilöiden myös perheiden ja sukupolvien kohtaloksi. Kaikki pedagoginen työ, jolla tuetaan lasten ja nuorten tervettä kehitystä koituu seuraavan sukupolven hyväksi. (Hämäläinen 2006, 45 - 48). Yhteiskunnallista toimintakykyä, osallisuutta ja riittävää elämänhallintaa voidaan saavuttaa sopivien kasvuprosessien tuloksena.

6 Opinnäytetyön tutkimustehtävä

Tämän opinnäytetyö on Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen romaninuorille suunnatun Suomessa ja nuorisotyön piirissä ainutkertaisen kehittämishankeen NevoDrom-projektin väliarviointitutkimus. Väliarvioinnin tehtävänä on hyödyttää hankkeen kehittämisestä tuottamalla tietoa ja materiaalia projektin henkilöstölle sekä siitä päättävälle vastuuhenkilöille sekä rahoittajataholle päätöksenteon pohjaksi. Sen avulla haluttiin tukea NevoDrom-projektin toimintaa jo sen toteutuksen aikana.

Väliarvioinnissa kiinnitetään huomiota NevoDrom-projektiin ehkäisevän nuorisotyön menetelmänä sekä toimintaprosessina. Siinä selvitetään kyseisen työmenetelmän soveltuvuutta romanityön ympäristöön ja luodaan kuvaa helsinkiläisten romaninuorten erityistarpeista sekä romanikulttuurin piirteistä, joita tulisi huomioida kohdennetun nuorisotyön palveluja kehitettäessä. Väliarviointi tuottaa projektihenkilöstölle erilaisia näkökulmia projektin etenemisestä, suunnassa pysymisestä ja tulevaan suuntautumisesta. Parhaimmillaan se lisää projektihenkilöstön ammattitaitoa ja osaamista romanien kanssa tehtävästä kohdennetusta nuorisotyöstä sekä parantaa hankkeen vaikuttavuutta. Väliarvioinnilla paikannetaan työn parantamisalueita ja esitetään niihin kehittämissuosituksia. Tietoa saatiin projektidokumentaation lisäksi kulemalla hankkeeseen liittyvien eri tahojen näkemyksiä ja kokemuksia.

Päätöksien pohjaksi, liittyen resurssien suuntaamiseen tulevaisuudessa, tarvitaan tietoa hankkeen vaikuttavuuksista. Väliarviointivaiheessa vaikuttavuuden osoittaminen oli rajoittunutta, mutta painoa voidaan asettaa osallisten henkilöiden kokemuksille ja näkemyksille arvioitavasta kohteesta. Kysymyksenä on tällöin mitä projektilla on tässä vaiheessa saatu aikaan ja missä tilanteessa projektissa ollaan suhteessa projektisuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Mielipidettä projektista kysyttiin projektiin osallistuvilta nuorilta, projektin työntekijöiltä, johdolta ja ohjausryhmältä.

7 Arviointimenetelmän kuvaus

7.1 Arviointimalli ja -käsitteet

Tämä arviointitutkimus perustuu Michael Q. Pattonin kehittämään hyödyntämiskeskiseen arviointimalliin. Kyseisen arviointimallin keskeiset piirteet ovat Virtasen (2007, 43 - 44) mukaan seuraavat:

1. Pattonin hyödyntämiskeskainen arviointimalli perustuu henkilökohtaisuuteen ja tilannesidonaisuuteen. Arvioitsijan on oltava tietoinen omista arvoistaan, jotta hän voi tarkastella kriittisesti arvioinnin eri intressiryhmien arvoja. Arvioitsijan täytyy löytää yhteys näiden intressiryhmien kanssa, jotta olisi mahdollista päästä yhteiseen käsityk-

seen arvioinnin tarpeellisuudesta ja kohdistumisesta. Tässä mallissa arvioinnin tekijän roolina on tavallaan muutoksen dokumentoinnin lisäksi muutoksen tekeminen.

2. Pattonin arviointimalli ei perustu mihinkään spesifiin arvioinnin lähestymistapaan, malliin tai tutkimusmetodiin. Se ei puhu minkään erityisen hyödyntämistyyppin puolesta, vaan kyseessä on sen sijaan prosessi, joka auttaa arvioinnin potentiaalisia hyötyjiä maksimoimaan oma hyödyntämispotentiaalinsa. Tämä tarkoittaa sitä, että arvioinnin tekijän tulee olla fasilitoimassa oletettujen käyttäjien arviointitarpeiden määrittelyä muun muassa arvioinnin sisällön, metodien, sovellettavien teorioiden ja aineistojen käytössä. Arviointimallia voidaan soveltaa erilaisissa arvioinneissa, erityyppisten aineistonkeruustrategioiden kanssa ja arviointiasetelmissa sekä tavoissa kohdistaa arviointi tiettyihin kysymyksiin.
3. Hyödyntämiskeskeinen arviointi on prosessi, joka tähtää päätöksentekoon yhdessä arvioinnin ensisijaisten hyödyntäjien kanssa. Päätökset koskevat arvioinnin kohdistamista, sovellettavia menetelmiä ja käytettäviä arviointikäsitteitä.

Tämä väliarviointi on kohteen kehittämiseen tähtäävä formatiivinen arviointi. Formatiiivisessa arvioinnissa arviointi kohdistuu erityisesti projektin etenemisen arviointiin (Vartiainen 2001, 21). Se kohdistuu tyypillisesti uusiin projekteihin, joissa projektin tavoite on tiedossa ja arvioinnin tarkoitus on muokata projektia niin, että siitä on apua tavoitteiden saavuttamisessa. Robsonin (2001, 83) mukaan formatiiivisessa arvioinnissa pääkohde on usein prosessi eli se, mitä projektissa todellisuudessa tapahtuu. Arvioinnin pääasiallinen yleisö on tällöin projektin henkilöstö. Formatiiivisen arvioinnin pääasialliset tehtävät ovat päämäärien selkeyttäminen, informaation kerääminen projektin prosesseista ja toteutuksesta, ongelmista ja edistymisestä. Arvioinnin metodologia on pääosin kvalitatiivista. Formatiiivisessa arvioinnissa raportointia tehdään useissa yhteyksissä, pääosin tapaamisissa ja keskusteluissa. Painotus arvioinnilla on ehdotuksissa muutokseen ja kehitykseen. Arvioitsijan uskottavuus riippuu tällöin palvelun ymmärtämisestä ja hyvistä suhteista projektin henkilöstön kanssa.

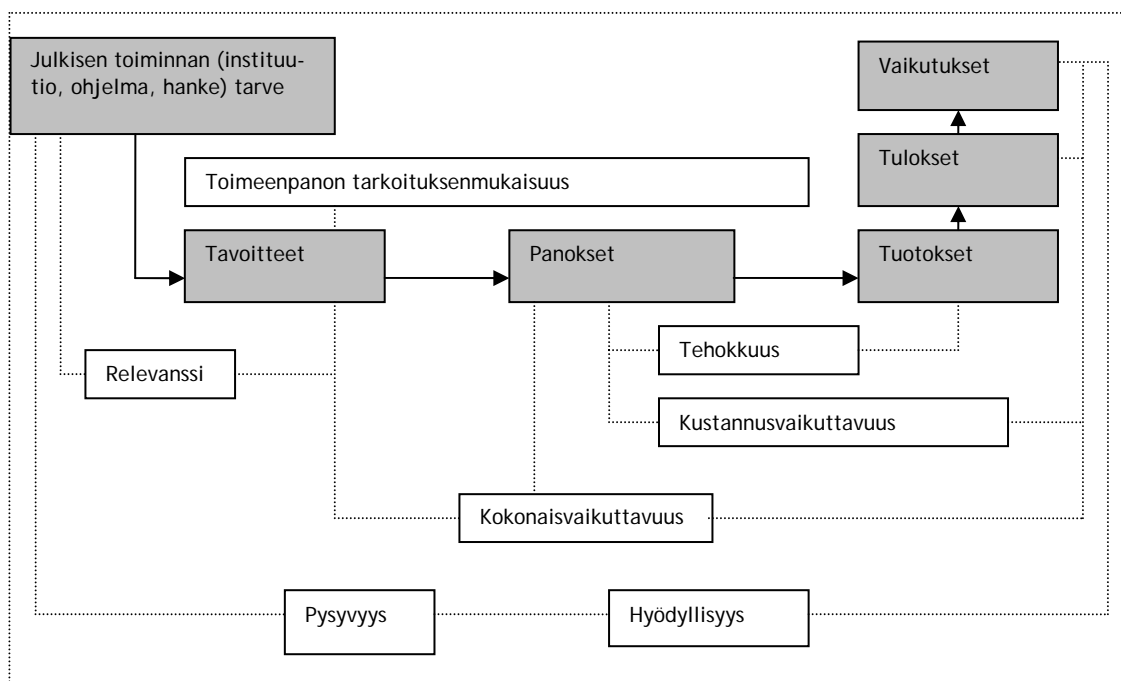
Nuorten keskuudessa tehtävää työtä ja projekteja voidaan arvioida monessa eri vaiheessa. Arviointi voi tapahtua hankkeen alkuvaiheessa, jolloin selvitetään ohjelman käynnistämisen ehtoja ja sen mielekkyyttä. Arviointi voi olla prosessiarviointia, jolloin arvioinnin tavoitteena on tuottaa informaatiota, jonka avulla työskentelyä voidaan kehittää tai sitten arviointi voi olla summatiivista projektin lopussa tapahtuvaa arviointia. Arvioitsijan rooli vaihtelee sen mukaan, missä vaiheessa projektia arviointi tehdään ja millaisen teoreettisen taustan hän on omaksunut. Arvioitsijan kannalta tehtävä on mielenkiintoisin silloin, kun hänellä on mahdollisuus olla mukana projektin kaikissa vaiheissa. Tällöin myös hänen roolinsa määrittely on selkein. (Kylmäkoski 2003).

Tässä arvioinnissa arvioitsijan rooli on määritelty yhteisesti asiainosaisten kanssa ns. konsultoivaksi arvioijaksi, jossa arvioitsija pyrkii jatkuvan ja välittömän palautteen antamiseen projektin toiminnasta. Tällainen arviointi todettiin parhaaksi vaihtoehdoksi NevoDrom-projektin ollessa vielä ajallisesti kesken ja jossa arvioinnista haluttiin muodostuvan käytännönläheinen yhteistyöprosessi. Sen todettiin sopivan väliarvioinnin luonteeseen ja parantavan väliarvioinnin hyödynnettävyyttä. Tällaisessa arvioinnissa arvioitsijan tehtävä on löytää ja raportoida arviointiprosessin aikana projektin toiminnassa havaittuja onnistumisia, epäonnistumisia ja ongelmia, jotta projektiorganisaatio voi reagoida kuulemaansa informaatioon ja muuttaa toimintatapoja. (Vartiainen 2001, 19). Robsonin (2001, 31) mukaan kyseessä on "konsultatiivinen ja yhteistoiminnallinen malli, jonka tavoitteena on työskentely käytännön toimijoiden ja muiden kanssa yhteisen tiedon löytämiseksi." Edellisen kaltainen asetelma on jossain määrin vastoin objektiivisen tutkimuksen periaatteita, mutta se voi tuottaa keskeistä tietoa projektia ja sen kehittämistä ajatellen. Etenkin lyhyet projektit voivat hyötyä huomattavasti enemmän silloin, kun arvioija informoi huomioistaan välittömästi, eikä vasta projektin päätyttyä. (Vartiainen 2001, 19).

Patton toteaa (Vartiainen 2001, 55) arviointitutkimuksen ensisijaiseksi lähtökohdaksi päätöksenteon ja kehittämistyön tukemisen, eri vaihtoehtojen punnitsemisen sekä toimintaympäristöjen rajoitusten jäsentämisen. Arviointi on kehittämisen väline ja sen täytyy kytkeytyä päätöksentekoon ja sen tulee olla hyödyllistä. Arviointi ei myöskään ole oma tieteenalansa vaan se koostuu useista, joskus keskenään ristiriitaisista teorioista ja käytännöistä. Olennaista arvioimisessa on, että arvioinnin tuloksia voidaan hyödyntää arvioinnin kohteena olevassa ympäristössä, ja että raportti sisältää rehellistä ja hyödyllistä tietoa.

Arviointitutkimuksen keskeisimpiä ongelmia ovat Kylmäkosken (2003) mukaan tulosten yleistettävyyden. Arvioitavat hankkeet ovat usein syntyneet paikallisista tarpeista ja kysynnästä, ja sen vuoksi niitä leimaa tietynlainen ainutkertaisuus. Arviointitutkimuksessa tulisi kuitenkin tavoitella mahdollisimman laajaa hyödynnettävyyttä ja siihen pääseminen edellyttää tulosten yleistettävyyttä.

Tässä väliarvioinnissa NevoDrom-projektia tarkastellaan seuraavan kehikon mukaisesti. Kehikossa kuvataan keskeiset arviointikäsitteet ja niiden väliset suhteet. Kuvio on mukailtu Virtasen (2007, 87) mukaan.

Kuvio: 3 Arviointikehikko

Keskeiset arviointikäsitteet:

- *Tarve* tarkoittaa ongelmaa, jonka takia arvioinnin kohteena oleva julkinen toiminta toteutetaan. Arvioinnin tekijän tulee hahmottaa arvioinnin kohteena olevan toiminnan tarvelähtöisyys. Pohdittavana on, miten toiminnan toteutustapa, tulokset ja vaikutukset liittyvät kyseisen tarpeen eliminointiin.
- *Tavoitteet* ovat alustavasti hahmoteltuja tai täsmällisesti julkilausuttuja toiminnan tavoitekuvauksia. Yksiselitteiset ja konkreettiset tavoitteet ovat arvioinnin täsmällisen suuntautumisen ja toteuttamisen vaatimus. Vastaavasti mitä epämääräisemmät tavoitteet ovat, sitä hankalampaa on arvioinnin asemointi ja kysymysten asettelu.
- *Panokset* mahdollistavat julkisen toiminnan toteuttamisen. Ne voivat liittyä rahallisiin resursseihin, inhimilliseen pääomaan tai organisaation edellytyksiin.
- *Tuotokset* kertovat julkisen toiminnan tuottamista asioista tai kehityksestä. Tuotokset kertovat, mitä toimintaan asetetuilla panoksilla on saatu aikaan.
- *Tulokset* kertovat julkisen toiminnan avulla saadusta välittömästä hyödystä. Tällöin huomio kiinnitetään julkisen toiminnan hyödynsaajien eli osallistuneiden ihmisten mielipiteisiin. Kysymys kuuluu miten ohjelmaan tai hankkeeseen osallistuneet ovat kokeneet toiminnan ja mitä välitöntä hyötyä he ovat saaneet.
- *Vaikutukset* kuvaavat julkisen toiminnan seurauksia, kun toteutuksesta on jo kulunut tietty aika. Vaikutukset voivat olla havaittuja muutoksia, joista arvioinnin tekijä paikantaa varsinaiset muutokset, joihin kyseinen toiminta on todella vaikuttanut.

(Virtanen 2007, 88 - 89)

Kyseisessä mallissa arvioinnintekijä tarkastelee arvioitavaa kohdetta arviointikriteerien näkökulmasta, joita ovat *relevanssi*, *toimeenpanon tarkoituksenmukaisuus*, *tehokkuus*, *kustannusvaikuttavuus*, *kokonaisvaikuttavuus*, *hyödyllisyys ja pysyvyys*.

- *Relevanssi* tarkoittaa arvioinnin kohteena olevan julkisen toiminnan tavoitteiden kriittistä analyysia suhteessa sen toiminnan tarpeisiin. Arvioijan on tiedettävä, millaiseen yhteiskunnalliseen tarpeeseen arvioitava toiminta perustuu ja millaisia tavoitteita sille on asetettu.
- *Toimeenpanon tarkoituksenmukaisuus* viittaa siihen, kuinka arvioinnin kohteena oleva julkinen toiminta on toteutettu suhteessa toimeenpanon tavoitteisiin ja muihin toimintaohjeisiin. Arvioitsija arvioi toiminnan tarkoituksenmukaisuutta sen perusteella, missä määrin arvioitava kohde toteuttaa sille asetettuja toiminnallisia puitteita ja miten se on noudattanut projektisuunnitelmaansa.
- *Tehokkuus* on arvioinnin kriteerinä, kun arvioidaan millaisilla kustannuksilla tuotokset on saatu aikaan. Tällöin kysytään olisiko samoilla kustannuksilla voitu saada aikaan enemmän tuotoksia tai olisiko vähemmän kustannuksia vievillä toimenpiteillä saatu aikaan samanlaiset tuotokset.
- *Kustannusvaikuttavuus* liittyy tehokkuuteen. Siinä arvioitsija pohtii arvioinnin kohteena olevan julkisen toiminnan tuloksia ja vaikutuksia suhteessa siihen laitettuihin panostuksiin. Kysymyksenä on, olisiko samoilla resursseilla voitu saada aikaan parempia tuloksia ja vaikutuksia tai olisiko vähemmän resursseja vievillä toimenpiteillä saatu aikaan samanlaatuiset tulokset.
- *Kokonaisvaikuttavuus* tarkoittaa missä määrin toiminnan tavoitteet on saavutettu ja missä määrin vaikutukset vastaavat kyseiselle julkiselle toiminnalle asetettuja tavoitteita. Arvioinnin tekijällä pitää olla selkeä käsitys vaikutusten olemuksesta.
- *Hyödyllisyys* tarkoittaa sitä, missä määrin toiminta saa aikaan yhteiskunnallista hyötyä. Käytännössä kyse on vaikutusten arvioimisesta suhteessa arvioinnin kohteena olevalle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin ja tavoitteiden takana oleviin yhteiskunnallisiin tarpeisiin.
- *Pysyvyys* - Pysyvyyttä arvioitaessa arvioitsija pohtii, kuinka pysyviksi toiminnan vaikutukset jäävät ja kuinka todennäköisesti vaikutukset alkavat hävitä, kun toiminta loppuu. Pysyvyyttä voidaan arvioida vasta jonkin ajan kuluttua toiminnan loppumisen jälkeen.

(Virtanen 2007, 88 - 89)

7.2 Arviointiprosessi

Toiminta ja arviointi ovat kuin saman kolikon vastakkaiset puolet, jossa toiminta tuottaa arvioinnin aiheen ja arviointi ymmärryksen siitä mitä on tapahtumassa. Arviointiprosessi koostuu liikkeelle lähdöstä, raportoinnista ja siitä mitä tapahtuu sen jälkeen. Arvioinnin tuloksien

avulla tulisi voida parantaa toimintaa. Virtasen (2001, 143) mukaan arviointiprosessin ajatellaan usein koostuvan seitsemästä toisiinsa loogisesti liittyvien toimintojen vaiheesta, joita ovat:

- Arvioinnin tarpeen kartoittaminen
- Arviointitehtävän muotoileminen
- Arviointikäsitteiden valinta ja arviointikriteerien rakentaminen
- Arvioinnin suunnittelu ja käynnistäminen
- Arviointiaineistojen kerääminen ja analysointi
- Arvioinnin tulosten, johtopäätösten ja kehittämissuosituksen raportointi
- Arviointitiedon hyödyntäminen

Arvioinnin tarpeen kartoitusvaiheessa, arvioitsija kartoittaa eri intressiryhmien arviointiin liittyvät odotukset ja tarpeet, jonka jälkeen arvioinnin tekijä muotoilee arviointiaselman ja rakentaa metodologisen arviointimallin arvioinnin tekemiseksi. Arviointikäsitteiden ja arviointikriteerien valinta ratkaisee sen, mistä näkökulmasta arvioitsija arviointikohdetta tarkastelee ja millaisen logiikan perusteella hän tekee päätelmiä. Arvioinnin suunnittelu- ja käynnistämisen vaiheessa arvioinnin tekijä kytkee tarkoituksenmukaiset intressiryhmät mukaan prosessiin ja ratkaisee keskeiset arviointiaineiston keräämistä koskevat strategiset kysymykset, kuten kenen mielipiteistä ollaan kiinnostuneita ja millaisia aineistoja ja dokumentteja tarvitaan. Tässä vaiheessa arvioitsija muodostaa konkreettisen työsuunnitelman. Arviointiaineistojen kerääminen ja analysointi ovat keskeinen osa arviointityötä. Tässä vaiheessa on ratkaistava millä aineistoilla on merkitystä arviointitehtävässä ja miten sitä tullaan analysoimaan. Arvioinnin tulosten, johtopäätösten ja kehittämissuosituksen raportointi on avain arviointitiedon hyödyntämiseen. Tähän vaiheeseen kohdistuu huomattavia laatuvaatimuksia. Raportin tulee olla ymmärrettävä, puhutteleva ja selkeä. Arviointiprosessi päättyy arviointitiedon hyödyntämiseen. Arvioinnin hyödynnettävyys kertoo sen hyödyllisyydestä ja laadusta. (Virtanen 2001, 144)

7.3 Puolistrukturoidut haastattelut

Tämän väliarviointitutkimuksen varsinaisena tiedonhankintamuotona toimivat kirjallisen materiaalin lisäksi NevoDrom-projektin kannalta keskeisten henkilöiden haastattelut. Haastattelumuodoksi valittiin puolistrukturoitu haastattelu, sillä se antaa huomattavaa joustavuutta sekä haastattelijalle että vastaajalle (Kurkela 2009). Tavallisesti käytännön arvioinneissa käytetään juuri puolistrukturoituja haastatteluja. Ne voivat olla erityisen hyödyllisiä varsinkin ryhmähaastattelutilanteissa. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastatteliija (arvioitsija) työstää etukäteen valitsemansa pääkohdat, mutta voi vapaasti vaihdella kysymyksissä käytettäviä sanamuotoja ja vaihtaa kysymysten järjestystä. Jos esimerkiksi haastateltava alkaa vastauksessaan käsitellä jotain uutta asiaa, voidaan jatkaa kyseisestä aiheesta ja palata vielä

käsittlemättömiin aiheisiin haastattelun myöhemmässä vaiheessa. Puolistrukturoitua haastattelua edellyttää huolellista valmistautumista, jotta voidaan maksimoida mahdollisuudet kerätä arviointikysymyksien kannalta olennainen tieto. Näin voidaan myös hyödyntää parhaiten rajallista aikaa. (Robson 2001, 137).

Puolistrukturoitu haastattelu etenee niin, että kaikille haastateltaville esitetään samat tai likipitään samat kysymykset. Käytännössä puolistrukturoidusta haastattelustakin käytetään toisinaan nimitystä teemahaastattelu, jos siinä esitetään tarkkoja kysymyksiä tietyistä teemoista, muttei välttämättä käytetä juuri samoja kysymyksiä kaikkien haastateltavien kanssa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tässä väliarvioinnissa kaikki haastattelut nauhoitettiin haastateltavien suullisella luvalla. Haastattelun aikana arvioitsija teki myös muistiinpanoja kirjallisesti. Kaikki haastattelut litteroitiin.

7.4 Eettisyys ja luotettavuus

Arvioinneissa ollaan tekemisissä asioiden kanssa, jotka vaikuttavat eri ihmisten elämään. Vähintä mitä arvioinnilta vaaditaan, on sen korkealaatuinen toteuttaminen. Asianosaisilla on arviointitutkimuksessa omat intressinsä, jotka arvioijan tulee tunnistaa ja kunnioittaa, mikäli tavoitteena on eettisesti vastuullinen arviointi. Näiden seikkojen huomioiminen arvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa tuo mukanaan sen, että arviointi on todennäköisesti korkealaatuinen ja sitä myös hyödynnetään myöhemmin. Näiden lisäksi on otettava huomioon palvelun asiakkaiden ja henkilökunnan sekä muiden välittömästi toimintaan liittyvien osallisten näkökulma. Keskeisiä eettisiä kysymyksiä arviointitoiminnassa ovat suostumus, yksityisyys, luottamuksellisuus sekä riskit suhteessa hyötyyn. (Robson 200, 50 - 51).

Arvioinnin etiikasta. Kun tuotetaan vaikuttavuuteen ja hyötyyn liittyvää informaatiota on arviointi eettisesti ladattu käsite. Arvioinnin on katsottu olevan ongelmien tunnistamista, vaihtoehtojen hakemista ja niiden arviointia sekä vaikuttavien ja toimivien ratkaisumallien soveltamiseen sekä käyttöönottoon liittyvää toimintaa. (Laitinen 2008). Suomen arviointiyhdistys on pohtinut ja määritellyt arviointiin liittyvää arvioinnin etikkaa. Alla oleva nelikenttä on kuvaus niistä eettisistä alueista, joiden kohdalla arvioitsija joutuu arvioidessaan olemaan moraalisesti vastuullinen. Arvioinnin arvojen nelikenttä koostuu arvioinnissa läsnä olevista kokonaisuuksista: arvioinnin tekijästä, kohteesta, arviointiprosessista ja siitä miten nämä kaikki asemoituvat yhteisöön tai yhteiskunnalliseen kontekstiin. Moraalinen vastuunkanto on aina arvioitsijan valinta (Laitinen 2001). Arvioinnin arvojen nelikenttä Laitisen (2001)mukaan:

- 1) ARVIOITSIJA - TOTUUS: Hyvä arviointi liittyy arvojen puolesta paitsi hyviin arviointiprosessin välineellisiin arvokysymyksiin, myös siihen, miten oma arvioitsijan tutkijan

vapaus ja vastuu hahmotetaan. Arvioitsijalla on oltava vapaus tietoon ja totuuden tavoitteluun. Totuus on hänen toimintansa ylin määre.

- 2) ARVIOITAVA - OIKEUDENMUKAISUUS: Se, miten toisen oikeudet ja oikeudenmukainen kohtelu ymmärretään arvioinnissa, on kuvattavissa arvioitavien oikeudenmukaisena kohteluna. Lähemmäksi pääsee vastavuoroisuus-ajatuksen kautta: samat oikeudet, samat velvollisuudet; vapaus ja hyvinvointi tavoitteina, päämäärinä kaikelle olemiselle ja tekemiselle. Tällöin arvioitsija voisi arvioidessaan esimerkiksi asettaa itsensä omien tekojensa kohteeksi ja määrittellä kussakin tilanteessa omia toimintansa arvoja sekä niiden vaikuttimia osin sitäkin kautta.
- 3) ARVIOINTIPROSESSI - OSAAMINEN: Arvioitsijalta odotetaan arvioinnin menetelmien hallintaa ja välineellistä osaamista. Arvokuvaus on tällöin osaaminen. Arvioinnin etiikka on enemmän kuin vain menetelmien oikeaa käyttöä. Menetelmien oikean käytön kohdalla puhutaan toiminnan sisäisistä normeista eli menettelytapojen hallinnasta ja validisuudesta. Arviointitoiminnan ulkoiset normit taas ovat tekijöitä, jotka liittävät arvioitsijan tulosten soveltamisen ja koko toimintahorisontin yhteisölliseen kenttään. Arviointitutkimus on aina yhteistyön tulosta ja siten ainakin välillisesti yhteisöön liittyvää. Tausta-ajatuksena on, että toiminnassa toteutuu rehellisyys ja reiluus, ja että tutkimus on sosiaalisesti relevanttia tietoa.
- 4) YHTEISÖ, YHTEISKUNTA - VASTUULLISUUS: Tämä arvo sisältää siis vastuun tuloksista ja niiden käytöstä; vastuun siitä, että yhteisölliset oikeudet säilyvät loukkaamattomina, sekä vastuun toimenpiteistä arviointitulosten jälkeen. Arvioinnin hyödynsaaja ja arvioitsija ovat osa laajempaa yhteisöä ja yhteiskuntaa. Arviointi toteutuu aina jossakin kontekstissa, joka on myös normien, velvoitteiden ja oikeuksien lähde.

NevoDrom-projektin väliarviointiprosessin aikana arvioitsijan on pitänyt tehdä paljon kriittistä pohdintaa peilatellessaan haastatteluista ja muusta aineistosta saatuja tuloksia oman kokemuksen kautta saatuun tietoon ja sitä kautta saatuihin uskomuksiin arviointikohteen työmallin toteuttamisesta. Lisäksi joltain osin pohdintaa lisäsi osan haastateltujen tunteminen aiempiin yhteyksiin pohjautuen. Arvioitsijan aiempi sidonnaisuus nuorisoasiainkeskukseen ja arvioinnin kohteeseen avataan tämän väliarvioinnin johdannossa.

Arvioitsija pyrki työssään rehellisyyteen, huolellisuuteen ja tarkkuuteen, jossa arvioinnin riskejä oli pohdittava useassa kohdassa arviointiprosessia. Arvioitsijan täytyy tiedostaa se seikka, että raportti voi esimerkiksi aiheuttaa muutoksia kohteen työtilanteessa. Yksi riski voi myös olla tulosten virheellinen havainnointi ja tulkinta. Arvioitsijan rooli ja arvioinnissa käytettävät menetelmät sovittiin arvioinnin tilaajan ja kohteen kanssa yhdessä ennakkoon ja

niistä keskusteltiin avoimesti. Myös arviointiprosessin etenemisestä tiedotettiin säännöllisesti niin projektiryhmää kuin tilaajaakin. Ennen varsinaisen arvioinnin alkamista väliarvioinnin tavoitteet ja menetelmiä avattiin projektin työntekijöille suullisesti ja hankkeen ohjausryhmälle kirjallisesti. Haastatteluun osallistuvilla nuorilla selvitettiin suullisesti ja mahdollisimman ymmärrettävästi mistä haastattelussa ja arvioinnissa on kysymys. Kaikilta väliarvioinnissa haastatelluilta saatiin suullinen lupa haastattelujen tekemiseksi ja niiden nauhoittamiseksi. Haastattelut pohjautuivat vapaa-ehtoisuuteen. Kaikille haastateltaville kerrottiin haastatteluiden luottamuksellisuudesta arvioitsijan ja haastateltavien välillä. Joitakin tietoja tarkistettiin toistamiseen prosessin myöhäisemmässä vaiheessa hankkeen osallisilta suullisesti. Haastatteluiden nauhat ja niiden litteroinnit hävitettiin väliarviointiraportin valmistuttua.

Väliarvioinnin tulosten luotettavuutta olisi voitu lisätä asiakasnuorten perheiden ja lähettäjätahojen näkemyksillä projektista. Väliarvioinnin suunnitteluvaiheessa oli oletus, että nämä tiedot saadaan mukaan toimintamalliin kuuluvien kirjallisten prosessiarviointien kautta. Näitä prosessiarvioiteja ei ollut projektissa kuitenkaan tehty ja ajallisesti ei ollut mahdollista järjestää tiedon saamista muullakaan keinolla. Tämän väliarvioinnin tulokset ovat suuntaa antavia ja ne tarjoavat erilaisia näkökulmia väliarvioinnin tilaajalle ja kohteelle kehittämisen pohjaksi. Oleellisena läpileikkaavana periaatteena on tämän väliarvioinnin hyödynnettävyys, johon haastattelujen ja muun aineiston kautta kerättävän materiaalin sekä arvioitsijan kompetenssin pohjalta muodostui erilaisia näkökulmia pohdittavaksi projektin osallisille tahoille hyödynnettäväksi.

8 Väliarvioinnin toteuttaminen

8.1 Tutkimusasetelma

NevoDrom-projektin väliarviointitutkimus toteutettiin hankkeen ulkopuolisena arviointina, joka tehtiin sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoon liittyvänä opinnäytetyönä. NevoDrom-projektin ollessa ajallisesti kesken on kyseessä projektin väliarviointi. Väliarvioinnin suunnittelua tehtiin yhdessä arvioinnin tilaajan ja kohdeprojektin henkilöstön kanssa syys-lokakuussa 2009. Väliarviointiin liittyvät haastattelut tehtiin helmi-maaliskuussa vuonna 2010. Haastatteluja toteutettiin kaiken kaikkiaan 12, joista 11 oli yksilöhaastatteluita ja yksi nuorten ryhmähaastattelu. Haasteltavat henkilöt sovittiin yhdessä projektijohdon kanssa. Nuorille oli projektihenkilöstön toimesta esitetty vapaaehtoinen kutsu haastatteluun osallistumiseksi.

Arvioinnin aineistona haastatteluiden ohella käytettiin projektin tuottamaa materiaalia, kuten nuorten lähetteitä ja muuta nuoriin liittyviä materiaalia, toimintasuunnitelmia, toimintakertomuksia ja esitteitä. Kirjallisen aineistojen kerääminen ja analysointi toteutettiin tammi-huhtikuussa 2010. Arviointiraportti, joka sisältää arvioinnin tulokset, johtopäätökset ja

kehittämissuositukset, valmistui toukokuussa 2010. Arvioinnin tulosten käsittelyä ja hyödyntämistä jatketaan syyskaudelle 2010.

8.2 Tutkimuskysymykset

Tässä väliarvioinnissa haettiin vastausta kysymyksiin:

- *Miten NevoDrom-projekti on tähän mennessä onnistunut?*
- *Miten NevoDrom-projektia on toteutettu?*
- *Miten NevoDrom-projektiin osallistuneet ovat kokeneet toiminnan ja mitä välitöntä hyötyä he ovat saaneet?*
- *Onko NevoDrom-projektin kohdennus ollut oikea?*
- *Mikä on NevoDrom-projektin tarve nyt ja tulevaisuudessa?*

Arvioinnissa huomiota kiinnitettiin NevoDrom-projektin toimivuuteen toimintaprosessina ja menetelmänä. Siinä etsittiin näyttöä hankkeen vaikuttavuudesta ja luotiin kuvaa helsinkiläisten romaninuorten erityistarpeista sekä romanikulttuurin piirteistä, joita tulisi huomioida romaninuorille kohdennettuja palveluja kehitettäessä.

8.3 Aineiston analysointi

Tässä arvioinnissa on sovellettu tapaustutkimuksellista menetelmää, jossa arvioitavasta kohteesta tehtiin tapausanalyysi. Tapaustutkimuksessa tutkitaan yksittäistä tapahtumaa, rajattua kokonaisuutta tai yksilöä käyttämällä monipuolisia ja eri menetelmillä hankittuja tietoja. Tyypillistä on valita tutkimuskohteeksi yksittäinen tapaus, tilanne, tapahtuma tai joukko tapauksia, joiden tarkastelussa usein kiinnostuksen kohteena ovat prosessit. Olennaista siinä on, että tutkittava kohde muodostaa jonkinlaisen kokonaisuuden. Vaikka tapaustutkimuksessa voidaan käyttää sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä, tutkimuksen arvioinnissa painottuvat yleensä laadullisen tutkimuksen arviointiin liittyvät seikat. Kohteen huolellinen tutkiminen voi tarjota yksittäistapauksen ylittävää tietoa, vaikka sen pohjalta ei voikaan esittää yleistyksiä. Tulosten luotettavuutta, merkitystä ja oikeellisuutta voidaan vahvistaa esittämällä perusteellinen kuvaus aineistosta ja sen analyysistä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tämän arvioinnin tapaustutkimustyyppi perustuu laaja-alaiseen, useita tutkimusteemoja käsittävään arviointiin, joka kohdistuu kuitenkin yhteen tapaukseen - NevoDrom-projektiin. Kyse on arvioinnista, jossa arvioitsijaa on pyydetty arvioimaan projektin tarvelähtöisyyttä, toimeenpanoprosessia, välittömiä tuloksia, asiakkaiden samaa lisäarvoa ja vaikuttavuutta. Käy-

tännössä tässä väliarvioinnissa NevoDrom-projekti niin sanotusti läpivalaistiin edellä mainittujen tutkimusteemojen näkökulmasta, jonka jälkeen siitä kirjoitettiin tapausanalyysi.

Tässä väliarvioinnissa analysoitava laadullinen aineisto saatiin haastattelemalla arvioitavaan projektiin osallisia henkilöitä ja määrällinen aineisto tutkimalla projektin tuottamaa kirjallista materiaalia. Kaikki haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja teemoiteltiin, lukuun ottamatta spontaaneja keskusteluja, joita käytiin projektihenkilöstön kanssa lisäinformaation saamiseksi projektista tai sen asiakkaista. Projektin nuorten nykytilannetta kuvaava tieto (luku 9) rakentui projektin kirjallisen dokumentaation kautta. Sen analysoinnissa käytettiin aineiston luokittelua. Arvioitsija kävi läpi projektin kaikkien asiakasnuorten tiedot ja luokitteli ne numeraalisesti taulukoinnin avulla. Tätä määrällistä tietoa täydennettiin sanallisin kuvauksin. Muu projektin tuottama kirjallinen aineisto (toimintasuunnitelmat, projektisuunnitelma, esitteet yms.) ryhmiteltiin niihin perehtymisen jälkeen tutkimuskysymysten ja raportoinnin kannalta oleellisiin ja vähemmän oleellisiin aineistoihin. Kaikki saatu aineisto kuitenkin säilytettiin arvioinnin valmistumiseen saakka, jotta niihin oli mahdollista palata tarvittaessa arvioinnin myöhemmässä vaiheessa.

Haastatteluaineistot analysoitiin teemoittelemalla. Ensin kaikkien haastateltujen näkemykset koottiin yhdistämällä vastaukset kunkin kysymyksen alle vastaajaryhmän mukaan. Vastaajaryhmiä jaoteltiin kolme - nuoret, projektissa työskentelevät ja ohjausryhmä. Seuraavaksi aineistoa pelkistettiin siten, että aineistosta etsittiin ilmaisuja, jotka kuvasivat haastateltujen näkemyksiä kustakin kysymyksen mukaisesta teemasta. Kysymykseen kuulumaton materiaali, kuten päällekkäisyydet ja toistot, karsittiin tai siirrettiin jonkun muun teeman yhteyteen, sillä joihinkin kysymyksiin tuli samansisältöisiä vastauksia useammassa kohdassa. Myös suurin osa yksittäisistä toistumattomista vastauksista karsittiin pois tai tekstiin liitettiin tieto siitä, että vastaus koskee vain yhden henkilön mielipidettä. Arvioinnin kannalta oli oleellista saada moniäänisempiä vastauksia kuhunkin teemaan ja välttyä yhden ihmisen mielipiteen muuttumisesta yleiseksi havainnoksi, joka saattaisi saada liikaa painoarvoa arvioinnin päätelmissä. Näin aineisto tiivistyi ja arviotavasta teemasta saatiin kuvauksia. Kuvausten järjestys (luku 9.3) noudattaa raportissa osin aineistonkeruussa käytettyä haastattelurunkoa, mutta ei kaikilta osin. Aineistosta saattoi löytyä uusia aiheita tai haastateltujen puheet eivät noudattaneet arvioitsijan kysymysten järjestystä.

Väliarviointiraporttiin etsittiin ja koottiin arviointikysymysten kannalta mahdollisimman relevantti informaatio, joka pohjautuu arvioitsijan tekemiin havaintoihin projektista. Havainnot eivät ole niinkään yksittäisiä mielipiteitä arviotavasta kohteesta, vaan useista mielipiteistä syntetisoituja näkemyksiä, johon vaikuttavat lisäksi arvioitsijan omat kokemukset ja näkemykset työmallista sekä sen teoreettisista lähtökohdista. Haastatteluissa esiin nousseet arvioinnin kannalta olennaiset havainnot peilattiin tutkimuskysymyksiin ja niistä muodostui ar-

vioitsijan johtopäätökset, jotka on esitetty luvussa 10 sekä toimenpide-ehdotukset, jotka on esitetty luvussa 11.

9 NevoDrom-projektin väliarvioinnin tuloksien tarkastelua

NevoDrom-projektin tilannetta asiakasnuorten osalta selvitettiin perehtymällä projektin kirjalliseen materiaaliin sekä saamalla suullista informaatiota projektin työntekijöiltä. Tiedot pohjautuvat NevoDrom-projektin asiakkuuksiin hankkeen alusta aina 15.3.2010 asti, jolloin arvioitsija kävi läpi kaikki projektin asiakkuudet ja sinne tehdyt lähetteet. Arviointihetkellä hankkeessa oli ollut asiakasnuoria kaikkiaan 12 ja edelleen heistä oli mukana kahdeksan. Yhden nuoren lähete oli niin tuore, ettei varsinaista NevoDrom-projektin asiakkuusprosessia oltu vielä aloitettu. Tästä syystä hänet on jätetty koontien (luku 9.1) ulkopuolelle.

Mielipidettä projektista selvitettiin haastattelemalla projektin henkilöstöä, asiakasnuoria ja projektin ohjausryhmää. Projektin asiakasnuorilta kysyttiin näkemyksiä ryhmähaastattelulla ja yhdeltä nuorelta yksilöhaastattelussa. Tulokset on raportoitu kohdassa 9.2. Projektin henkilöstölle ja ohjausryhmän jäsenille pidettiin yksilöhaastattelut ja niiden tulokset on raportoitu kohdassa 9.3. Projektihenkilöstöstä haastateltiin kaikki kolme projektissa työskennellyttä projektityöntekijää sekä projektin toiminnanjohtaja. Kaksi haastatelluista projektityöntekijöistä oli jo lopettanut työnsä projektissa. Projektin ohjausryhmästä haastateltiin kaikki siihen nykyisin kuuluvat henkilöt. Ohjausryhmässä esittelijänä toimivan projektin vetäjän vastaukset on raportoitu projektin henkilöstön vastauksissa.

9.1 Projektin nykytilanne asiakasnuorten osalta

NevoDrom-projektin asiakkuusprosesseja oli hankkeen aikana toteutettu eripituisia jaksoja kaikkiaan kahdelletoista nuorelle. Kahdeksan heistä oli edelleen mukana projektissa. Kolmen nuoren kohdalla prosessi oli keskeytynyt paikkakunnalta muuton seurauksena ja yhden nuoren prosessi oli lopetettu kolmen kuukauden jälkeen muualle ohjattuna. Yhtään nuorta ei ollut käynyt arviointihetkellä NevoDrom-projektin tukiprosessia kokonaisuudessaan läpi, eikä yhdellekään ollut tehty suunnitelmallista päätöstä hankkeessa. Nuorten tavoitteiden toteutumista ja prosessien onnistumista kokonaisuudessaan ei voitu siis tässä väliarvioinnissa arvioida.

Mukana olleista nuorista tyttöjä oli ollut seitsemän ja poikia viisi. Yksi asiakkaista tuli mukaan 12-vuotiaana, neljä 13-vuotiaana, kolme 14-vuotiaana, kolme 15-vuotiaana ja yksi 16-vuotiaana. Nuoret olivat ohjautuneet NevoDrom-projektiin Helsingin eri alueilta. Asiaksmäärän ollessa pieni, ei selkeää painotusta tiettyihin kouluihin tai asuinalueeseen voitu erottaa. Kun otetaan mukaan kaikki projektiin saapuneet lähetteet, myös hylätyt, painottuu lähettäjä-tahona koulu. Kouluissa lähetteitä olivat tehneet erityisesti kuraattorit ja erityisopettajat.

Sukupuolijakauma	
tyttöjä	5
poikia	7
<i>yhteensä</i>	<i>12</i>
Ikä projektiin tullessa	
12 vuotta	1
13 vuotta	4
14 vuotta	3
15 vuotta	3
16 vuotta	1
<i>yhteensä</i>	<i>12</i>

Kuvio: 4 NevoDrom-projektin asiakasnuorten sukupuoli- ja ikäjakauma

Asuinpaikka projektiin tullessa	
Konala	1
Malmi	2
Puistola	1
Meri-Rastila	1
Kontula	3
Roihuvuori	1
Kivikko	1
Pihlajanmäki	2
<i>yhteensä</i>	<i>12</i>

Kuvio: 5 Projektin asiakasnuorten asuinpaikka projektiin tulohetkellä

Koulut	
Pikku-Huopalahden ala-aste	1
Ala-Malmin peruskoulu	1
Vuosaaren peruskoulu	1
Vesalan yläaste	3
Porolahden yläaste	1
Myllypuron ala-aste	1
Siilitien peruskoulu	1
Jakomäen ala-aste	1
Helsingin uusi yhteiskoulu	2
<i>yhteensä</i>	<i>12</i>

Kuvio: 6 Projektin asiakasnuorten käymä koulu projektiin tulohetkellä

Lähetäjätaho (myös hylätyt lähetteet [5])	
koulukuraattori	6
opettaja	6
oppilashuoltoryhmä	1
sosiaalityöntekijä	4
Skanssi (nuorisotyön toimintamuoto)	1
<i>yhteensä</i>	<i>18</i>

Kuvio: 7 Nuoren projektiin lähettänyt taho

Ensimmäisen asiakkaat oli otettu mukaan hankkeeseen tammikuussa 2009. Projektissa oli oltu tähän mennessä läheteiden tulohetkestä laskettuna muutamasta kuukaudesta alle vuoteen. Kaikkien mukana olleiden osallistumisajan pituuden keskiarvo oli tähän mennessä noin viisi kuukautta, joista pisin prosessi oli kestänyt 11 kuukautta ja lyhin 2 - 3 kuukautta. NevoDrom-projektin henkilöstö laski asiakkuuden alkavan läheteen saapumisesta. Tämä saattaa osaltaan vääristää tietoja laskettaessa varsinaisten tukiprosessien kestoja. Läheteen tulon ja varsinaisten tukitoimenpiteiden aloittamisen välillä voi kulua aikaa viikkoja tai jopa kuukausia. Lisäksi nuorisoasiainkeskuksen tunnuslukutilastoihin oli laskettu mukaan NevoDrom-projektin asiakkaiksi myös sellaiset nuoret, joiden lähete oli hylätty, eikä minkäänlaisia toimenpiteitä hankkeessa ollut näiden nuorten kohdalla tehty.

NevoDrom-projektin lähetepohjassa kysytään lähettäjätaholta mikä nuoren käytöksessä erityisesti huolestuttaa, sekä näkemyksiä siitä, miten NevoDrom-projekti voisi kyseistä nuorta tukea. Huolenaiheiksi ja läheteiden perusteluiksi mainittiin kouluvaikeudet (poissaolot, vaikeus toimia ryhmässä, luokalle jäämisen uhka, vaara jäädä ilman päättötodistusta, myöhästelyt, tekemättömät läksyt), aikuisen tuen tarve, erilaiset häiriöt, kuten lukihäiriö, oppimisvaikeudet, AD/HD ja käyttäytymishäiriöt (rikostelu, aggressiivinen käyttäytyminen). Huolta aiheuttivat myös nuoren syrjäänvetäytyvyys, yksinäisyys ja tekemättömyys sekä vapaa-ajan toimintojen puute ja ongelmat kotona.

Lähetäjätahojen näkemykset siitä, miten NevoDrom-projekti voisi lähetettyä nuorta tukea, liittyivät kotiin, kouluun ja vapaa-aikaan. Projektin nähtiin voivan tukea nuorta koulunkäynnissä ja päättötodistuksen saamisessa, sosiaalisten taitojen opettelussa ja positiivisten sosiaalisten suhteiden synnyssä, vanhemmuuden tukemisessa, mielekkään tekemisen ja harrastusten löytämisessä sekä vapaa-aikaan ja hyvään tulevaisuuteen ohjaamisessa. Lisäksi NevoDrom-projektilta toivottiin aikuisen läsnäoloa, tukea, ohjausta ja nuoren kuulemista, muiden nuorten seuraa ja yleisesti elämänhallintataitojen opettelua. Tietoja varsinaisista projektissa nuorten prosesseille asetetuista tavoitteista tai sovitusta toimenpiteistä ja niiden toteutumisesta ei ollut arviointia tehdessä saatavilla. Tämä johtui siitä, ettei niitä ollut projektissa systemaattisesti kirjattu.

9.2 Nuorten mielipiteitä projektista

”Tavoitteet on saavutettu. Koulussa menee paremmin.”

NevoDrom-projektissa mukana olevien nuorten näkemyksiä selvitettiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluilta. Haastattelut pidettiin yhtenä torstai-iltana helmikuussa Kampissa tiloissa, jossa NevoDrom-projektin nuoret torstaisin kokoontuvat. Projektin henkilökunta oli tiedottanut hankkeeseen osallistuville nuorille haastattelutilanteesta. Nuoria ryhmätilaisuuteen saapui kolme ja yhdelle siitä myöhästyneelle nuorelle tehtiin samana iltana yksilöhaastattelu. Haastatelluista nuorista tyttöjä oli kaksi ja poikia kaksi. Huomioitavaa arvioinnin kannalta oli se, että vastaajina saattoivat olla aktiivisimpiin osallistujiin kuuluvat nuoret ja otos osallistujista oli pieni. Näin ollen haastattelun tuloksia ei voida pitää täysin edustavina.

NevoDrom-projektiin kuuluminen oli koettu hyvänä ja tärkeänä. Nuoret kertoivat myös perheiden suhtautuvan myönteisesti projektiin. Nuorten mielestä hankkeesta oli ollut apua ja merkitystä erityisesti kouluasioihin ja vapaa-aikaan liittyen. Projektin kerrottiin tuntuvan hyvälle ja että sen ansiosta ”on hyvällä tuulella ja on parempi olo”. Kun kysyttiin, mikä haastateltavien mielestä on ollut projektissa huonoa, vastasivat kaikki, että projektissa ei ole ollut mitään huonoa. Parhaina kokemuksina projektista mainittiin mikroautoilu, läksyapu, tutustuminen muihin romaneihin, seuran ja tekemisen saaminen sekä ohjaajan kanssa juttelu.

Kaikki haastatellut olivat sitä mieltä, että hankkeella on vaikutuksia (jopa paljon) koulun käyntiin ja opiskeluun. Kaikki mainitsivat koulunkäyntiin liittyvät ongelmat yhdeksi mukaantumisen syyksi projektiin. Nuoret kokivat, että projektissa saa apua läksyjen tekoon ja verkostokokouksissa voidaan sopia miten saa koulusuorituksia tehtyä. Projektin ansiosta koulunkäynnin tueksi oli saatu sovittua opiskelua helpottavia järjestelyitä, kuten siirto pienluokkaan ja eri aineiden suorituksia. Nuoret totesivat yhteisesti, että projektin ansiosta heillä menee koulussa paremmin. Verkostopalavereita oli järjestetty haastateltaville tilanteen mukaan 1 - 2 kuukauden välein lähinnä kouluissa. Verkostokokouksiin kerrottiin osallistuvan nuoren ja NevoDrom-projektin työntekijän lisäksi vanhempien, opettajan ja joillakin kuraattorin. Verkostokokoukset koettiin tarpeellisina ja tärkeinä, koska niissä ”saa tietää miten koulussa menee” ja niissä sovitaan toimista koulunkäynnin tueksi, esimerkiksi kuinka tehdä rästissä olevia suorituksia. Eräs nuorista sanoi verkostokokouksesta, että ”tuntuu hyvältä, kun mun asioita pohditaan”. Toinen taas mainitsi, että kokoukset ovat ”tylsä, eikä niissä jaksais istua”, mutta koki kuitenkin, että ne ovat silti tärkeitä.

Kotitilanteeseen ei NevoDrom-projektilla mainittu olevan vaikutuksia tai ainakaan haastateltavien kohdalla ei tällaista tuen tarvetta mainittu olevan. Nuoret arvelivat kuitenkin, että jos kotona olisi hankalaa, projektin ohjaajat voisivat auttaa siinä keskustelemalla asioista. Ohjaajat kuuntelevat, ”jos kotona olisi esimerkiksi juoppo”. Nuoret olivat osallistuneet NevoDrom-projektissa joihinkin vapaa-ajan toimintoihin ja saaneet tekemistä. Näistä mainittiin mm.

yhteiset torstai-illat Kampin tiloissa, mikroautoilu sekä leffassa ja syömässä käyminen. NevoDrom-projektin ohjaajan kanssa oli nuorilla ollut yksilöllisiä tapaamisia ja keskusteluja. Nuorille oli myös etsitty harrasteita. Eräs nuorista kertoi alkavasta seuraliikuntaharrastuksestaan, joka oli löytynyt projektin avulla. Siitä, kuinka monta kertaa tai usein vapaa-ajan toimintoja oli projektissa toteutunut, ei arvioitsijalla ole tietoa.

Nuoret kertoivat, että he olivat tulleet mukaan projektiin muun muassa siksi, että he saivat tukea koulun käyntiin. Tulosityksi mainittiin: "ettei jäisi luokalle" ja "koulu menis paremmin". Lisäksi mukaantulon syyksi mainittiin "hauskanpito" ja että "sais olla enemmän ihmisten kanssa". Nuoret kokivat saavuttaneensa omia tavoitteitaan projektissa koulun käynnin osalta.

Nuorten mielestä NevoDrom-projektissa on ollut hyvät ja luotettavat ohjaajat, jotka on helppo tavoittaa ja kohdata. Nuoret kokivat, että heitä kuunnellaan ja ymmärretään. Projektin ohjaajilta saatiin tukea ja apua elämään. Erityisen arvokkaina osa vastaajista koki keskustelut ja yhdessä tekemisen ohjaajan kanssa. Projektiin liittyvistä asioista tiedotetaan nuorille riittävästi ja toiminnan sisältöön voitiin vaikuttaa. Eräs vastaajista mainitsi, että hyvänä koulunkäynnin tukena toimii se, että "saa päättää mihin mennään (vapaa-ajan toimintaan), jos koulu menee hyvin." Vapaa-ajan toiminta nähtiin näin koulutyöhön liittyvänä palkintona.

Kysyttäessä, mitä projekti haastateltaville merkitsee, nuoret kuvasivat sen tärkeäksi ja merkittäväksi, joka auttaa koulunkäynnin ja vapaa-ajan harrasteiden kanssa. Nuoret arvelivat, että projektin kautta tarjoutuu hyviä "mahiksia", kuten kesätyömahdollisuudet ja muut myönteiset kokemukset. Kun nuorilta kysyttiin, mitä projektissa voisi kehittää, toivottiin, että projekti voisi olla nuoren tukena "niin kauan, kun pääsee ysilta".

Kouluarvosanaksi nuoret antoivat hankkeelle 9, 9, 9- ja 8. Kaikki nuorista toivoivat, että hankke jatkuu, koska sen arveltiin auttavan nuoria koulun ja vapaa-ajan kanssa. NevoDrom-projektia "pitää jatkaa, koska siitä on apua monelle ihmiselle, kun on ongelmia koulun tai perheen kanssa". Nuorista saattoi aistia, että he kokivat hankkeen hyvin merkityksellisenä itselleen ja arvostivat projektiin kuulumista sekä sen henkilökuntaa.

9.3 Henkilöstön ja ohjausryhmän näkemyksiä projektista

9.3.1 Toimintamalli ja toteutus

Projektin ohjausryhmän näkemyksiä

NevoDrom-projektia ja sen työtappaa pidettiin ohjausryhmässä tarkoituksenmukaisena ja tarpeeseen vastaavana. Ohjausryhmän nuorisosiainkeskuksen edustajat kertoivat, että Nevo-

Drom-projektin aloittamiseen johti eri tahoilta tulleet viestit tarpeesta työskennellä romaninuorten parissa ja tukea heitä päättötodistuksen saamisessa. Projektin taustoitusta ja tarvekartoitusta tehtiin heidän mielestään huolellisesti ennakkoon.

NevoDrom-projektin toimintamallia pidettiin ohjausryhmässä romaninuorten kanssa tehtävään työhön sopivana. Pohjalla käytetyn hyvän mallin lisäksi projektin sanottiin pystyvän huomioimaan romanikulttuurin erityispiirteitä joustavasti. Siihen, että projektissa käytettiin pohjalla Luotsi-mallia ja hyödynnettiin kokemuksia Spinnu-toiminnasta, oliin tyytyväisiä. Haastatelluilla oli tuntuma, että malli näyttäisi toimivan myös käytännössä, mutta sen kunnollinen testaaminen vaatisi vielä ainakin projektin viimeisen vuoden. Usea maininta tuli siitä, että olisi voinut olla hyvä asettaa projektin kesto alun perin pidemmäksi ajaksi kuin 2½ vuotta.

Ohjausryhmässä alusta asti olleet kertoivat, että projektin alkuvaiheeseen liittyi useita haasteita. Yhteistyötoimijoiden löytäminen, läheteiden saaminen ja asiakasrekrytointi oli ollut odotettua vaativampaa. Tämän arveltiin johtuvan ainakin osaksi siitä, ettei virallista tietoa romaninuorista ja siitä, mitä kouluja he käyvät, ollut saatavilla. Projektin markkinointiin oli panostettu erityishuomiota, jotta haluttua kohderyhmää saatiin ohjautumaan projektiin. Myös romaninuorten määrän vähyyks Helsingissä yllätti, samoin kuin asiakasnuorten muutot paikakunnalta toiselle. Usea vastaaja otti esille myös alkuhankaluudet liittyen yhteistyöhön opetusviraston kanssa. Vaikka yhteistyö toimiikin nykyisellään alkua paremmin, sen todettiin vaativan edelleen panostusta. Nykyisin NevoDrom-projekti tunnetaan koulukuraattorien keskuudessa ja nuoria on lähetetty projektiin Helsingin eri alueilta. Myös opetusviraston edustus ohjausryhmässä on vahvistunut yhdestä edustajasta kahteen.

Romanitaustainen työntekijä nähtiin NevoDrom-projektissa hyvin tärkeänä, koska sillä nähtiin olevan merkitystä romaniyhteisön hyväksynnän saavuttamisessa sekä luottamuksellisten suhteiden luomisessa romaninurooriin ja heidän perheisiinsä. Työntekijävaihdoksien todettiin hankaloittaneen joltain osin projektin etenemistä. Työryhmän pienuudesta johtuen vaihtuvuus ja poissaolot halvaannuttavat toimintaa herkästi. Rekrytoinnissa oli luotettu nuorisoasiainkeskuksen osaamiseen ja tässä todettiin olleen omat haasteensa. Haasteet ovat liittyneet lähinnä pätevien työntekijöiden löytämiseen, sillä saapuneiden työhakemuksien määrä projektiin on ollut vähäinen. Vaihtuvuudesta huolimatta henkilöstöä kuvattiin pelottomaksi, sitoutuneeksi ja innostuneeksi. Liikkeellelähden haastavuutta arveltiin lisänneen osaltaan myös sen seikan, että hankkeen vetäjän projektiin varattu työaika ei mahdollistanut ehkä riittävää keskittymistä uuteen kehittämisprojektiin.

Työllisyydenhoidon ja opetuspuolen näkökulmasta NevoDrom-projektin toimintamalli nähtiin selkeästi koulujen tukityönä, jolla on työllisyyden hoidon kannalta työttömyyttä ehkäisevä rooli. Nuorisopuolen ja sosiaalityön näkökulmasta painottuivat kokonaisvaltaisempi ote nuoren

elämään sekä monikulttuurinen työote. Asiakasnuoria todettiin olevan hankkeessa melko vähän, mutta toisaalta tämän nähtiin mahdollistavan paremman keskittymisen nuorten tilanteisiin. Ohjausryhmässä nähtiin mahdollisuudet myös suuremman joukon mukaan ottamiseksi projektin toimintaan.

Pohjalla olevan mallin sanottiin tuottavan osallistuvalla nuorelle yksilöllisiä tukitoimenpiteitä jokaisen henkilökohtaisten tarpeiden mukaan. Työ nähtiin merkityksellisenä erityisesti yksilöille, mutta myös laajemmin. Onnistuessaan sillä nähtiin oleva merkitystä koulutuksen tukemisessa ja muutoinkin syrjäytymisen ehkäisyssä. Työllisyyden hoidon näkökulmasta kohderyhmän todettiin olevan kuitenkin hyvin pieni marginaaliryhmä. Sen vaikutus työllisyyden hoidon kokonaisuudessa on hyvin pieni.

Ohjausryhmän työskentelyyn oltiin tyytyväisiä ja nuorisosiainkeskusta kiiteltiin sen vetäjänä. Haastatellut kokivat, että ohjausryhmätyöskentely oli ollut joustavaa ja siihen oli saatu oleelliset tahot mukaan. Näin romanien asioista oli päästy keskustelemaan monihallintokuntaisesti. Erityisen hyvänä mainittiin keskusteluyhteyden saaminen opetusviraston kanssa. Uutta projektissa todettiin olevan kohdennettu nuorisotyö romaninuorten parissa. Projektin sanottiin olevan hyvin panostettu hanke, jolla on uusi tapa lähestyä romaninuuria. Hankkeen kautta romanien asia on saanut huomiota ja ilmiöstä on kerrottu muun muassa useamman lehtiartikkelin kautta.

Eräs ohjausryhmän jäsen pohti tarvitaanko romaninuurille erillistä omaa hanketta, kun malli joka tapauksessa lähtee tietyn nuoren henkilökohtaisista tarpeista, kuten jo olemassa olevissa Luotsi-toiminnoissa. Useampi vastaajista totesi myös, ettei ollut varma onko romanityöhön varsinaisesti erillistä "viisasten kiveä" olemassa, vaan arveli samojen kohtaamistyön peruselementtien toimivan, kuin valtaväestönkin kanssa tehtävässä työssä. Edelleen todettiin, että romaninuurien kanssa tehtävässä työssä on kuitenkin oleellista romanikulttuurin tuntemus ja ymmärrys ja joillakin kulttuurin erityispiirteillä on vaikutusta työskentelyyn.

Projektin työryhmän näkemyksiä

Projektiryhmä koki hankkeen tarkoituksenmukaisena ja sen sanottiin vastaavan tämän ajan ja kohderyhmän tarpeisiin. Hankkeen uskottiin ehkäisevän nuorten syrjäytymistä ja lisäksi hankkeessa saadaan ajankohtaista tietoa romaninuurien tilanteesta Helsingissä. Tällaisen työtavan romaninuurien kanssa todettiin olevan uutta. Projektin henkilöstö piti projektin pohjalla käytettyä toimintamallia onnistuneena ja romanityöhön sopivana, mutta projektissa toteutuneet toimintatavat saivat osin melko kriittistäkin palautetta.

Hyvänä pidettiin sitä, että projektityöhön oli saatu paljon kulttuurituntemusta. "Kentältä" ja yhteistyökumppaneilta oli kuulunut positiivisia viestejä hankkeen olemassaolosta. Projektiryhmän mielestä kouluissa oli herätty ja tieto romanasioista siellä oli lisääntynyt. Erään vastaajan mukaan tällä on saattanut olla positiivista vaikutusta romanioppilaiden kohtaamiseen koulussa. Kouluilta oli myös esitetty toiveita keskustelukanavan avaamiseksi romaniperheiden kanssa. Huomioitavaa tässä oli ollut erään vastaajan mukaan se, että pyynnöt olivat tulleet kovin myöhään vasta siinä vaiheessa, kun nuori ei käy enää ollenkaan koulua. Jonkin asteista varovaisuutta romaniperheiden kanssa toimimiseen oli havaittu.

Oikean kohderyhmän löytämisessä oli ollut omat haasteensa ja nuorten vähäisyys yllätti projektihenkilöstön. Lisäksi joidenkin nuorten tilanteet olisivat tarvinneet NevoDrom-projektia vahvempia tukitoimia. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että projektin kohderyhmää voisi laajentaa koskemaan ainakin 12-vuotiaita, sillä nuorten ajateltiin tarvitsevan tukea erityisesti siirryttäessä ala-asteelta yläasteelle. Myös tukiprosessien kesto aiheutti pohdintaa ja jotkut työntekijöistä miettivät onko se liian lyhyt. Yksilötasolla nuorten elämässä oli saatu haastateltavien mukaan aikaan uusia avauksia ja motivoitumista koulunkäyntiin. Lisäksi mahdollisuudet saada romanivanhempia kannustamaan enemmän nuorten koulunkäyntiä ovat olemassa. Vanhemmat ovat myös soittaneet suoraan NevoDrom-projektiin ja kysyneet apua tilanteeseen, jossa nuori ei ole mennyt kouluun.

Haastateltujen mukaan romanit ovat ottaneet NevoDrom-projektin hyvin vastaan. Alussa romaniperheissä oli kuitenkin näkyvissä varovaisuutta. Sen arveltiin johtuvan osin siitä, että NevoDrom-projekti saatettiin kokea viranomaistahona, johon liittyy mahdollisia seuraamuksia. Projektityöntekijöiden mielestä NevoDrom-projektissa tarvitaan paljon vanhempien kanssa tehtävää puhetyötä ja sitä arveltiin tehtävän NevoDrom-projektissa enemmän, kuin mitä projektisuunnitelma edellyttää. Se mihin tämä loppujen lopuksi perustui, ei selvinnyt haastateluissa. Yhteistyön käynnistymistä opetusviraston kanssa kuvattiin hitaaksi ja virallisen mandaatin saaminen kouluihin menemiseksi oli kestänyt pitkään. Sosiaaliviraston kanssa toimiminen koettiin helpompana.

Verkostotyötä asiakasnuoren ympärillä sanottiin vaativaksi toimintatavaksi. Sen sisäistäminen on vienyt aikaa ja sen todettiin vaativan edelleen harjaannusta, vaikka onnistumisiakin on. Eräs työntekijä kuvaa työtään verkostossa seuraavasti: "Olen voinut toimia verkostossa välittäjänä. Koulusta voi tulla ikäviä uutisia ja vanhemmilla on jo valmis negatiivinen asenne kokoukseen tullessa. Romanit ovat temperamenttisia. Joskus, kun opettaja vaan paukuttaa tulemaan ongelmia, saattaa tämä tulla esiin. Työntekijänä olen pystynyt luomaan hyvän ilmapiirin kokoukseen, pystynyt rauhoittamaan opettajaa ja vanhempaa, kääntämään keskustelun siihen, että mitä voidaan yhdessä tehdä tästä eteenpäin nuoren hyväksi."

Ohjaajat kokivat, että he olisivat tarvinneet enemmän tukea ja perehdytystä, etenkin hankkeen alussa. Erityisesti olisi toivottu syvällisempää perehdytystä Luotsi-malliin ja muutoinkin tiiviimpää yhteistyötä Luotsi-toimintojen kanssa. Lisäksi, niin projektin ohjaajat kuin hankkeen vetäjätkin kokivat, ettei hankkeen esimiehellä ole ollut riittävästi aikaresursseja keskittyä NevoDrom-projektiin. Lisäksi kaikki vastaajista toivat esiin sen seikan, että NevoDrom-projektin sijoituspaikka Kampin ja työllistämiskokonaisuuden sijaan olisi voinut olla parempi Luotsi-toimintojen alaisuudessa. Sen katsottiin mahdollistavan syvempää kohdennetun nuorisotyön osaamista ja vertaistukea työntekijöille. Tällöin olisi hyödynnettävissä myös sosiaali- ja terveystieteiden osaamista.

9.3.2 Tavoitteiden saavuttaminen

Projektin ohjausryhmän näkemyksiä

NevoDrom-projektin todettiin olevan kaupungin lastensuojelun hyvinvointisuunnitelman mukaista - jopa jonkinlainen edelläkävijä. Hankkeessa on pystytty rakentamaan kohdennetun nuorisotyön malli romaninuorille, mutta mallin toimivuudesta ja varsinaisista asiakasvaikutuksista oli vielä vähän tietoa. Hankkeen onnistumisiksi tässä vaiheessa mainittiin eri tahojen yhteistyön kehittyminen monikulttuurisuusasioissa, hankkeen kautta luodut yhteydet sekä virastojen välisen tiedonkulun lisääntyminen. Kyseessä olevan ilmiön todettiin olevan nyt tiedostettu hankkeessa mukanaolevissa virastoissa ja joiltain osin projektin sanottiin kyenneen madaltamaan eritahojen välisiä raja-aitoja. Lisäksi onnistumiseksi mainittiin romaniyhteisöjen luottamuksen saavuttaminen sekä ohjausryhmätoiminta ja siinä tehtävä tiivis viranomaisyhteistyö.

Hankkeelle asetettuja määrällisiä tavoitteita ei ole saavutettu. Syiksi tähän nähtiin muun muassa hankkeen käynnistymisen hitaus ja läheteiden puute, romaninuorten vähäisyys ja tavoitettavuusongelmat, kohdekoulujen paljous ja haasteet markkinoissa (tietoa siitä missä kouluissa romaninuria on, ei ollut heti saatavilla) sekä henkilöstövaihdokset projektiryhmässä. Tavoitteiden saavuttamista päätöstitojen saamisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään poluttamisen osalta ei tässä vaiheessa voida arvioida, vaan ne edellyttävät myöhempää seuranta.

Ohjausryhmään oli esittelijän kautta välittynyt tietoa joidenkin asiakasnuorten positiivisista liikeyksistä erityisesti koulunkäynnin osalta. Asiakastulosten arviointi todettiin kuitenkin vielä tässä vaiheessa hankalaksi, sillä projektissa ei ole tähän mennessä ollut yhtään koko prosessin käynnistä nuorta. Oletus tavoitteiden saavuttamisesta ja positiivisista vaikutuksista kuitenkin oli erityisesti siitä syystä, että kontaktit nuoriin ovat projektissa henkilökohtaisia ja

pohjalla käytetystä työmallista on olemassa aikaisempaa positiivista näyttöä. Usea haastateltavista totesi, että projektilla on ainakin teoriassa kaikki mahdollisuudet onnistumisiin.

Ohjausryhmässä uskottiin NevoDrom-projektin avaavan uusia ovia romanasioihin liittyen ja vaikuttavan myönteisesti ennakkoluuloihin ja asenteisiin. Muiksi mahdollisiksi ja toivotuiksi vaikutuksiksi mainittiin romanivanhempiin vaikuttaminen liittyen nuorten koulunkäynnin tukemiseen, romaninuorten ja - vanhempien tiedon lisääntyminen opintoihin ja ammatteihin hakeutumiseen liittyen sekä positiiviset vaikutukset koulujen toimintakäytäntöihin. Toiveena esitettiin, että projekti nostaisi asiaan liittyviä ilmiötä reippaasti esille, esimerkiksi siitä millaista romanilapsen elämä on koulussa ja mitä kaikkea siihen liittyy.

Työn sisällön osalta kiinnitti useampi vastaaja erityistä huomiota verkostoyhteistyöhön ja sen toimivuuteen NevoDrom-projektissa. Tiivis yhteistyö muiden hankkeiden kanssa todettiin hyvin tärkeäksi ja se nähtäisiin mielellään vielä tiiviimpänä erityisesti sosiaaliviraston ja opetusviraston kanssa. NevoDrom-projektin tekemästä verkostotyöskentelystä ei ollut kaikilla vastaajilla tietoa, mutta sen tärkeyttä ja erityisesti perheiden mukaanottoa prosessiin korostettiin.

NevoDromin projektisuunnitelmassa (2008) nuorten ”tukemisessa huomioidaan nuoren kasvu-prosessi kokonaisvaltaisesti kodin, koulun ja vapaa-ajan osalta.” Kysyttäessä edellä mainitusta, ohjausryhmästä useimmat eivät tienneet miten NevoDrom-projektissa toimitaan nuoren kanssa kodin ja vapaa-ajan osalta. Hankkeen tukitoimet nähtiin lähinnä koulunkäyntiin liittyvinä. Siitä, mistä projektin toimenpiteiden vahva painotus erityisesti koulunkäyntiin tuli, ei osattu suoranaisesti sanoa, mutta osa arveli sen kehittyneen mahdollisesti työntekijöiden halusta ja osaamisesta käsin. Toisaalta siihen arveltiin liittyvän myös työhön perehdyttämisen problematiikkaa. Tähän seikkaan ei kuitenkaan ollut hankkeen aikana kiinnitetty enempää huomiota, vaan projekti oli asemoitu koulunkäynnin tukihankkeeksi. Sosiaalipuolella ei myöskään mielletty hanketta sellaiseksi, johon ohjattaisiin lastensuojelusta lähetteitä, johtuen juuri koulupainatuksesta, vaikka lastensuojelupuolella tarvetta ehkäiseviin palveluihin onkin juuri ryhmälle, jolla ei ole vahvempien lastensuojelutoimien tarvetta.

Projektin työryhmän näkemyksiä

Projektin työryhmään kuuluvat olivat sitä mieltä, että NevoDrom-projektissa käytetty työmalli on saatu osin toimimaan ja sen kehittämistyö jatkuu edelleen. Asiakasnuoria on sitoutunut työhön ja projektin arveltiin saavuttaneen uskottavuutta niin romaniyhteisössä kuin vironomaistenkin keskuudessa. Määrällisiä tavoitteita ei ole pystytty projektissa saavuttamaan ja joltain osin ne on myös koettu liian kovina. Erityisesti ne koettiin suuriksi suhteessa henkilös-

tön vaihtuvuuteen ja siitä johtuneeseen ajoittaiseen vajaamiehitykseen. Projektin nuorten osalta mainittiin seuraavia yksilöllisiä onnistumisia:

- nuorten koulunkäynnin kerrottiin parantuneen selvästi osalla nuoria
- verkostotyö oli joidenkin kanssa onnistunut ja vanhempia oli saatu sitoutettua siihen
- yhteistyö romanivanhempien ja koulujen välillä kerrottiin lisääntyneen
- vapaa-aikaan oli joillekin löydetty harrasteita
- joitain vetäytyviä nuoria on saatu kotoa liikkeelle
- nuorille oli tuotettu positiivisia kokemuksia, joista esimerkkinä eräs vastaaja kertoi 14-vuotiaasta nuoresta, joka oli ensimmäisen kerran elokuvateatterissa NevoDrom-projektin kautta

9.3.3 Palvelun ja resurssien kohdentuminen ja ajoittuminen

Projektin ohjausryhmän näkemyksiä

NevoDrom-projektin kohderyhmää ohjausryhmässä pidettiin oikeana (murrosikäiset, romanit, helsinkiläiset, koulupoissaolijat), mutta toiveita aloittaa tuki prosessi tarvittaessa jo 12-vuotiaiden kanssa oli. Alueellisesti katsottuna palvelun kohdistuminen koko Helsingin alueelle todettiin järkeväksi johtuen romaninuorten vähydestä ja sijoittumisesta eri puolille Helsinkiä. Romanilapsia (joilla ainakin toinen vanhempi on romanitaustainen) oli johtavan koulukuraattorin mukaan koko Helsingissä peruskoulussa lukuvuonna 2009 - 2010 noin 100, joista yläasteella yhteensä 34: seitsemännellä luokalla 13, kahdeksannella luokalla 11 ja yhdeksännellä luokalla 10. Lisäksi kuudennella luokalla heitä on 14.

Ajan todettiin olevan romanityölle nyt otollisen, sillä romanien asiat ovat olleet paljon esillä. Romaninuorten koulunkäyntiongelmien ovat olleet tosin jo pitkään tiedossa, mutta asiaa ei ole otettu kaikilla tahoilla varsinaisesti työn alle. Kun pohditaan NevoDrom-projektin kohdentamista opetusviraston näkökulmasta katsottuna, oleellinen asia on päättötodistuksen saaminen ja toimenpiteiden kohdentaminen koulunkäynnin tukemiseen. Hankkeen tukea toivottiin erityisesti ns. nivelvaiheeseen eli ala-asteelta yläasteelle siirtymiseen. Työ koulujen poissaoloryhmän kanssa koettiin tärkeänä, sillä poissaolot koulusta kertovat itsessään selvästi tuentarpeesta.

Nuorisotoimeen luotettiin niin projektin asettajana, toimijana kuin hallinnoivana tahona. Kaikki haastateltavat pitivät nuorisosiainkeskusta oikeana paikkana NevoDrom-projektille. Tätä perusteltiin sillä, että nuorisotyö koetaan helposti lähestyttävänä, neutraalina tahona, jonka ominaispiirre on vapaa-ajan kenttään kytkeytyminen. Lisäksi sillä on erityisyys nuoruu-den asiantuntijana ja nuorisotyön osaajana. Esiin nostettiin kuitenkin kysymys opetusviraston

tiivimmistä roolista hankkeessa ja jopa hallinnoivana tahona, jos nuorten koulunkäynnin turvaaminen on hankkeen pääasiana.

Useimmat haastatelluista nostivat keskusteluun projektin sijoittumisen nuorisoasiainkeskuksen sisällä ja yhteydet Luotsi-toimintaan. Todettiin, että hankkeen käynnistäminen ja työntekijöiden perehtyminen olisi saattanut olla helpompaa, jos yhteys muuhun Luotsi-toimintaan olisi ollut tiiviimpi. Samalla kuitenkin tiivis yhteys nuorten työllistämistöimiin ja nuorisoasiainkeskuksen työllistämiskokonaisuuteen tunnustettiin tärkeäksi yhteydeksi projektin toiminnassa ja erityisesti nuorten peruskoulun jälkeistä aikaa ja jatkosuunnitelmia ajatellen.

Haastateltavat kokivat NevoDrom-projektilla olevan mahdollisuuksia vastata romanien erityistarpeisiin. Tämän arveltiin johtuvan muun muassa siitä, että mallissa toimitaan henkilökohtaisella tasolla jokaisen nuoren kanssa yksilöllisesti. Erityisen tärkeänä asiana erityistarpeisiin vastaamisessa nähtiin NevoDrom-projektin työparimalli, jossa toinen on romani ja toinen valtakulttuurin edustaja, toinen on mies ja toinen nainen. Tässä yhteydessä mainittiin, että rekrytoinnissa on huomioitava se seikka, että palkattava henkilö on myös romaniyhteisön hyväksymä. Haasteeksi tällöin voi muodostua se, miten romanikulttuurin ulkopuolinen voi tämän rekrytointitilanteessa tietää.

Nuorisoasiainkeskus on rahoittanut NevoDrom-projektia käyttöbudjetin ja tilojen lisäksi myös palkkamenojen osalta. Opetusministeriöltä saatu palkka-avustus ei ole ollut riittävä. Toimintabudjetin katsottiin olevan hyvin vaatimaton ja toimintaan nuorten kanssa olisi tarvittu hieman enemmän resursseja. Toimintatiloja pidettiin riittävinä ja mahdollisuudet nuorisoasiainkeskuksen muiden tilojen ja välineiden osalta on helppoa hyödyntää.

Osa ohjausryhmän jäsenistä piti henkilöstöresursseja riittävinä suhteessa niin tämän hetkiseen asiakasmäärään kuin potentiaaliseen kohderyhmäänkin. Osa taas toivoi henkilöstöresursseihin lisää panostusta perusteluinaan projektin haavoittuvuus henkilöstön vaihtuessa ja poissaolotilanteissa, lisäresurssien tarve sosiaalityön osaamiseen liittyen, esimiespanoksen tarve ja asiakasvirran mahdollinen kasvu tulevaisuudessa. Osaamisresursseista todettiin, että hankkeessa on monenlaista osaamista ja erityisesti romanikulttuuriin liittyvää tuntemusta. Osaaminen on ollut vaihtelevaa eri työntekijöillä ja haasteita on myös tuonut tiedon katoaminen työntekijöiden vaihtuessa. Mallin asettamisessa, työn sisällön ja henkilöstövalintojen osalta on luotettu nuorisoasiainkeskukseen. Projektityöntekijöille osaamishaasteita arveltiin tuovan esimerkiksi työskentely peruspalveluiden välimaastossa, verkostotyöskentely ja verkostojen johtaminen sekä perheiden kanssa toimiminen. Lisäksi joitakin osaamistarpeita mainittiin olevan pohjalla käytetyn Luotsi-mallin hallinnassa, projektiosaamisessa, kunnallisen byrokratian ja hallinnon rakenteiden tietämisessä sekä auttamisen muotojen ja palveluiden tuntemuksessa.

Palvelun markkinoinnin sanottiin tuoneen haasteita projektille, jonka todettiin tarvitsevan menestyäkseen eri tahojen luottamuksen. Luottamuksen saaminen edellyttää, että perheet ja viranomaiset tuntevat ja ymmärtävät palvelun. Eräs vastaajista totesi tästä, että NevoDrom-projektissa on edelleenkin tarvetta yleiselle uskottavalle tiedottamiselle. Resurssien tehokkaasta hyödyntämisestä muutama vastaaja nosti esiin sen seikan, että valmisteluun liittyviä asioita olisi voitu tehdä ensin pienemmällä porukalla ja varsinaiset asiakastyöntekijät palkattu vasta myöhemmin, kun hanke on jo markkinoitu ja yhteydet luotu. Lisäksi korostettiin koulujen ja siellä erityisesti rehtorien tiivistä mukaanottoa jo valmisteluvaiheeseen sekä työn tiiviimpää yhteiskehittämistä Luotsi-toimintojen kanssa. Mahdollisuuksina tulevaisuudessa, niin henkilöstöresurssitarpeiden kuin osaamisen osalta, nähtiin projektihenkilöstön mahdollinen sulauttaminen osaksi jotain isompaa kyseiselle työlle sopivaa rakennetta sekä kiinteämpi yhteys esimerkiksi sosiaaliviraston romanityöntekijöihin. Osaamisen kehittämiseksi ja työssä jaksamisen tueksi katsottiin tarpeelliseksi mahdollistaa jatkossa työn sisällön reflektointia samantyyppistä työtä tekevien kollegoiden kanssa ja jatkaa jo alkanutta työnohjausta.

Projektin työryhmän näkemyksiä

Hyvänä projektissa pidettiin mallin kohdentumista nuoriin ennalta ehkäisevästä näkökulmasta, koko Helsinkiä palvelun kohdealueena ja sitä, että projekti sijoittuu tähän aikaan, jolloin romaniasiat ovat kovasti esillä. Nuorisoasiainkeskusta pidettiin oikeana paikkana hankkeelle. Tätä perusteltiin muun muassa viraston joustavuudella sekä sen mahdollisuuksilla tarjota erilaisia tiloja ja vapaa-ajan toimintamahdollisuuksia. Nuorisoasiankeskus koettiin myös tahona, joka on helposti lähestyttävä. Lisäksi eräs haastateltava ilmaisi, että työmuoto voisi sopia myös sosiaalitoimeen. Ainakin tiiviimpää yhteistyötä sosiaaliviraston kanssa ja sosiaalipuolen osaamista toivottaisiin hankkeeseen.

NevoDrom-projektin sijoittumisesta Kampin yksikköön ajateltiin, että nuorisoasiainkeskuksen työllistämiskokonaisuus on hyvä linkki NevoDrom-projektin työlle, mutta tiiviimpi yhteys siihen, samoin kuin muihinkin Kampin palveluihin, on jäänyt väljäksi. Syyksi tähän mainittiin se, etteivät hankkeet varsinaisesti kohtaa liittyen asiakkaiden ikään. Projektihenkilöstö arveli, että nuorisoasiainkeskuksen sisällä Luotsi-toiminta olisi saattanut olla oikeampi koti hankkeelle. Erityisesti Luotsien moniammatillista työryhmää peräänkuulutettiin sekä työntekijöiden osaamisen tukea samaa työtä tekeviltä.

Romaninuoria pidettiin oikeana kohderyhmänä, mutta projektin ikäkriteerien ajateltiin olevan liian tiukat. Joustoa toivottiin olevan 5-6 luokkalaisista aina yhdeksäsluokkalaisiin. Tätä perusteltiin sillä, että joidenkin nuorten ongelmat ovat jo niin vaativia, että olisi parempi puuttua aikaisemmassa vaiheessa, erityisen tuen tarpeella yläasteelle siirtymisen vaiheeseen ja romaneiden varhaisella aikuistumisella. Eräs huomio oli, että romaninuoren oirehtiminen ei

välttämättä johdu romanikulttuurista itsestään, mutta siihen puuttumattomuus taas kyllä (esimerkiksi viranomaisten puuttumattomuus pelkojen takia).

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että NevoDrom-projektissa voidaan huomioida hyvin romanikulttuuriin liittyviä erityispiirteitä. Seuraavat erityispiirteet tulivat esiin haastatteluissa:

- ❖ Romanikulttuuriin liittyvät tavat alkavat velvoittaa jo melko aikaisessa vaiheessa. Aikuistumiseen liittyy muun muassa se, että toisen aikuisen seurassa tulee käyttäytyä eri tavalla kuin ollessaan lapsi. Romaninainen ei voi esimerkiksi istua vierekkäin 15 - vuotta täyttäneen pojan kanssa.
- ❖ Romanikulttuuriin liittyy tapa, ettei seksuaalisuuteen liittyvistä asioista voi puhua aikuisen kanssa, vaan "vanhempia ihmisiä pitää kunnioittaa" ja heidän seurassaan tulee niin sanotusti "hävetä".
- ❖ Romanit perustavat perheen keskimääräistä nuorempina kuin valtaväestö Suomessa. Tyttö- tai poikaystävän kanssa saatetaan karata johonkin jo yläaste iässä, joka luonnollisesti saattaa aiheuttaa poissaoloja ja koulumotivaation laskua.
- ❖ Jo 13-vuotiaalla voi olla kova kiire aikuiseksi. Pojilla tämä voi näkyä niin sanottuna "äijäilynä" - ja tällöin myös koulukiinnostus saattaa hävitä.
- ❖ Romanien keskuudessa perhekäsite on laaja, jossa ydinperheeseen voi kuulua myös sukua.
- ❖ Romanikulttuuriin liittyy kulttuurin sisäisiä traditioita, joissa esimerkiksi sukujen välillä voi olla tietynlaista hierarkiaa. Käytännössä ei esimerkiksi haluta olla tekemisissä tiettyjen sukujen kanssa ja toisella on ns. väistämismuuttamattomuus. Tämä on näkynyt myös NevoDrom-projektin arjessa, jossa joidenkin romanisukujen lapset on pidettävä erillään. Kun asia on ollut tiedossa, se on pystytty huomioimaan toiminnassa kaikkia osapuolia kunnioitten, eikä se ole muodostunut esteeksi projektissa ololle tietyille kenellekään.
- ❖ Romanikulttuurissa on olemassa säännöt liittyen esimerkiksi vaatetukseen ja heimokulttuuriin. Kontakteja "omien" kanssa pidetään arvossa eivätkä yhteydet "valkolaisien" kanssa ole aina suotavia.
- ❖ Nuorilla saattaa olla joskus paineita romanivaatteisiin pukeutumisen suhteen, sillä vaikka pukeutumisen sanotaan olevan vapaasti valittavissa, ei käytännössä näin välttämättä ole.
- ❖ Romanien luonteenomaista temperamenttia ei ehkä osata suvaita valtaväestön kulttuurissa, vaan sitä pidetään ongelmana esimerkiksi koulutyössä.
- ❖ Romanien lahjakkuudet, kuten musikaalisuus ja liikunnallisuus, jäävät usein liian vähäiselle huomiolle.
- ❖ NevoDrom-projektissa muutamien nuorten prosessi on keskeytynyt nuoren tai perheen muuton takia. Muutoista ei ole aina välittynyt tietoa kouluille tai muille tahoille ja tällöin nuoren "katoaminen" on aiheuttanut huolta. Se, liittyykö usea muuttaminen

romanikulttuuriin, onko projektilla ollut muuttoon kenties vaikutusta vai onko se hankkeessa sattumaa, ei voida tässä vaiheessa luotettavasti sanoa. Yleisesti ottaen muuttaminen tuo haastetta palveluihin valtakunnallisella tasolla - miten alkaneet tukitoimet saadaan jatkumaan uudella paikkakunnalla ja miten palveluita on yleensä tasavertaisesti saatavilla eri kunnissa.

- ❖ Muutamalla haastateltavista oli tuntuma, että romaninuoret liikkuvat paikasta toiseen enemmän kuin valtaväestön nuoret keskimäärin. Tällöin nuoresta voi olla "vaikeaa saada otetta" ja pitkäjänteinen työskentely voi hankaloitua.
- ❖ Eräs huomio kiinnittyi siihen seikkaan, että miten tukea nuorta esimerkiksi koulunkäyntiin liittyvissä ongelmissa, jos perhe ei näe asiaa ongelmana eikä koulunkäyntiä arvosteta ehkä samassa määrin kuin valtaväestössä.

Projektin työntekijät kokivat, että romanikulttuurin erityistarpeisiin vastaamisessa on erityisen tärkeä merkitys sillä, että hankkeessa työskentelee itse romanitaustainen työntekijä. Romanikulttuurin edustajan sanottiin tuovan työhön sellaista ymmärrystä ja eräänlaista sisäpiiritietoa nuoren tueksi, johon valtaväestön edustajalla ei ainakaan aluksi ole helppoa pääsyä. Esimerkkinä tästä mainittiin tilanne, jossa nuori "katoaa", eikä kouluilla tai muilla viranomaisilla ole tietoa nuoren tai perheen liikkeistä. Tällaisessa tapauksessa romanitaustaisella työntekijällä on paremmat mahdollisuudet selvittää nuoren tilannetta, koska hänellä on linkkejä romaniyhteisön sisällä. Romanitaustainen työntekijä voi toimia myös ikään kuin siltana valtaväestön ja romaniyhteisön välillä ja tuottaa kaksisuuntaista informaatiota. Näin voidaan lisätä kulttuurien välistä ymmärrystä. Osa vastaajista koki, että ilman romanitaustaista työntekijää olisi hyvin vaikeaa saavuttaa romaniyhteisön luottamusta, mutta myös valtaväestön työntekijät voivat "päästä sisään" romanityöntekijän kautta.

Eräs projektityöntekijä mainitsee NevoDrom-projektin kautta ilmenneen tarpeen ammattilais-
tukeen ja konsultointiin romanasioissa. Projektin henkilöstölle on tullut yhteydenottoja muun muassa kouluista ja Ratapolilta. Projektista on haluttu apua ja yleistä tietoa romanikulttuuriin liittyvissä asioissa. Myös romaniperheet ovat ottaneet yhteyttä ja pyytäneet neuvoja ilman, että kyseessä olisi asiakasnuori tai hänen asiansa.

Projektihenkilöstön mielestä ennakoimattomat tarpeet liittyvät lähinnä työmallin hallintaan liittyviin tarpeisiin, kuten tarpeet nuoren prosessin kulun selkeyttämiseksi tai keskustelun lisääminen lähettäjätahojen kanssa halutun kohderyhmän löytymiseksi, tarpeet saada riittävät taustatiedot lähetetystä nuoresta oikeiden tukitoimenpiteiden valitsemiseksi, henkilöstön tukitarpeet ja moniammatillisen työn tarve. Haastattelussa nousi esiin se seikka, että ohjaajan rooli NevoDrom-projektin kaltaisessa työssä on hyvin haasteellinen, johon tarvitaan vahvaa ammatillista osaamista ja ammatti-identiteettiä.

NevoDrom-projektin taloudellisten resurssien hallinta on ollut jossain määrin hankalaa, sillä ensimmäisenä vuonna avustusta tuli liikaa ja toisena liian vähän. Viimeisen toimintavuoden rahoituksesta ei ollut arviointivaiheessa vielä tietoa. Käytännön toimintarahana osalta tuli projektihenkilöstöltä ristiriitaisia vastauksia. Toisten mielestä rahat olivat olleet tiukoilla ja toimintaan tarvittaisiin lisää panostusta. Toisten mielestä käyttöbudjetti taas oli ollut riittävä. Varsinaisen toiminnan todettiin yleisesti olevan hyvin halpaa. Työntekijäresursseihin projektin ohjaajat toivoivat lisäystä ja työryhmää haluttaisiinkin vahvistaa erityisesti sosiaalityön osajalla. Osa vastaajista kuvasi ihannetilanteena sen, että työssä olisi kaksi mies/nais-työparia ja työryhmä sisältäisi romani- ja valtakulttuurin työntekijöitä sekä sosiaalityön osaamista. Nyt työryhmää pidettiin pienuudesta johtuen liian haavoittuvana. Projektissa tapahtuneet henkilöstövaihdokset ovat olleet raskaita pysyville työntekijöille.

9.3.4 Vaikutukset

Projektin ohjausryhmän näkemyksiä

Projektin tähänastisista vaikutuksista keskeisimmäksi nousi eri toimijoiden välisen yhteisen keskustelun ja tietoisuuden lisääntyminen romaninuorten asioista. Muun muassa ohjausryhmässä oli voitu nostaa esille romanikulttuuria ja romanilasten ongelmia. NevoDrom-projektilla arveltiin olevan tärkeä rooli romanityöhön liittyvissä kriittisissä kysymyksissä, kuten koulujen ja romanivanhempien yhteydenpitoon liittyvissä asioissa tai romanivanhempien suhtautumisessa koulunkäyntiin. Esimerkkinä mainittiin mahdollinen tilanne, jossa koulusta ei oteta romanilapsen kotiin yhteyttä, vaikka olisi tarvetta ja vastaavassa tilanteessa valtaväestöön kuuluvan oppilaan kohdalla näin tehtäisiin. Lisäksi hankkeen uskottiin lisäävän romanikulttuurin ymmärrystä koulumaailmassa, sillä keskustelukanava on nyt NevoDrom-projektin vaikutuksesta auennut. Tämän arveltiin parhaassa tapauksessa mahdollistavan muutoksia koulujen toimintakulttuurissa liittyen romanioppilaisiin sekä lisäävän koulujen mahdollisuuksia nähdä koulun ulkopuolisia toimijoita.

Usealle ohjausryhmän jäsenelle oli välittynyt hyvää palautetta NevoDrom-projektista eri tahoilta. Erityisesti koulujen kerrottiin kokeneen hanke positiivisena. Eräs haastatelluista arveli NevoDrom-projektin tuoneen toivoa opettajille: ”On joku paikka, jonne näitä nuoria tarvittaessa voi ohjata.” Jo sillä, että romanien kanssa yleensä tehdään työtä, on hyviä vaikutuksia, arveli yksi vastaaja. Projektin vahvuutena nähtiin se, että romanien asiaan on tartuttu tavalla, jossa nuorta tuetaan kokonaisvaltaisesti yksilölliset tarpeet huomioiden ja se, että hankkeeseen on saatu erityistä osaamista romanikulttuurista. Lisäksi todettiin, ettei tällaista työtä tee kukaan muu. Tähän asiaan tarttumaan tarvitaan NevoDrom-projektin kaltaista välimaaston palvelua.

Asiakasnuorille koituvia vaikutuksia ei arveltu olevan osoitettavissa projektin tässä vaiheessa, mutta joillekin haastatelluista oli välittynyt nuorilta tullutta positiivista, jopa hyvin positiivista palautetta. Joku arveli asiakashyödyn olevan NevoDrom-projektissa vaihtelevaa ja vaikutusten liittyvän pääsääntöisesti nuorten koulunkäyntiin. Eräs haastatelluista toivoi ohjausryhmään lisää informaatiota projektin vaikutuksista perheeseen, lähettäjätahon näkemyksiä projektin nuorten tilanteista sekä tietoa siitä, voidaanko tällaisella työllä ehkäistä mahdollisesti sijoituksia. Tässä yhteydessä heräsi jälleen kysymys siitä, pystyykö NevoDrom-projekti olemaan aidosti ennalta ehkäisevä hanke, jossa huomioidaan muukin kuin koulunkäyntiin liittyvä problematiikka: "Painetaanko muut ongelmat villasella, eikä niihin puututa?" "Haluaako NevoDrom-projekti olla jotain muuta kuin puhtaasti koulujen tukiprojekti?". Usea vastaaja halusi tähän selkeyttä jatkossa.

Kun kysyttiin, ketkä hyötyvät NevoDrom-projektista, mainittiin suurimmiksi hyödyn saajiksi erityisesti romaninuoret ja heidän vanhempansa. Lisäksi kaikki muut paitsi opetusviraston edustajat mainitsivat hyödynsaajaksi projektin asiakasnuorten opettajat ja koulut.

Projektin työryhmän näkemyksiä

Projektiryhmän mukaan NevoDrom-projekti on osaltaan lisännyt romanityön näkyvyyttä ja keskustelua romanasioista eri tahoilla. Projektin katsottiin lisänneen osallisten kulttuuriosaamista sekä laajemminkin osaamista ainakin nuorisoasiainkeskuksessa. Eniten projektista sanottiin hyötyvän niiden nuorten, joiden ongelmat eivät ole päässeet vielä kovin pahoiksi (ts. hankkeen tavoiteltu kohderyhmä). Muiksi hyödynsaajiksi mainittiin nuorten perheet sekä koulut ja opettajat. Hankkeen kuvattiin olevan kouluille tukiresurssi ja opettajilta oli saatu hyvää palautetta erityisesti kulttuurituntemuksesta hankkeessa. Myös sosiaalityön sanottiin hyötyvän projektista, sillä hanke tukee osaltaan myös heidän lastensuojelutyötään. Tässä yhteydessä tuli esille myös, että Ruotsiin oli käyty hakemassa NevoDrom-projektista mallia romanityöstä Suomessa.

Projektihenkilöstö kertoi, että osalla nuorista oli koulunkäynti parantunut ja jollakin "rötösteilyä" oli pystytty vähentämään. Erään nuoren osalta oli tuntuma, että projektin ansiosta nuori oli selvästi rauhoittunut. Projektissa nuorten kanssa oli keskusteltu heidän jatkosuunnitelmistaan ja tavoitteiden arveltiin olevan osalla nyt selkeämpiä oman tulevaisuuden suhteen. Yksi vastaajista kertoi, että nuorilta tulleen suullisen palautteen mukaan kokemukset projektista ovat positiivisia ja nuoret tykkäävät siitä, että heistä pidetään huolta. Vaikuttavaa työssä koettiin olevan sen, että hankkeen ohjaajat toimivat välittävän aikuisen roolissa. Lisäksi koettiin, että NevoDrom-projektin kautta perheet ovat saaneet tukea. Vanhemmat ovat löytäneet puhelinnumeron mihin soittaa tilanteen niin vaatiessa. Lisäksi projektin romanityöntekijä

nähtiin hyvänä mallina ja esimerkkinä, jossa romani voi toimia työssä valtaväestön kanssa säilyttäen silti oman kulttuuri-identiteettinsä.

9.3.5 Nuorten tukiprosessit

Projektin ohjausryhmän näkemyksiä

Kaikki haastatellut, yhtä tyhjää vastausta lukuun ottamatta, olivat sitä mieltä, että NevoDrom-projektin työmallisissa nuorten tukiprosessi lähtee nuoren tarpeista. Sitä perusteltiin sillä, että mukana olevat nuoret asettavat itse tavoitteitaan ja suunnittelevat prosessiaan, nuoria kuunnellaan ”herkällä korvalla”, nuoressa nähdään potentiaali ja jokaiselle muodostuu oman näköisensä ohjelma. Lisäksi työtettä kuvattiin mallissa voimavaraistavaksi. Se, toimiiko malli NevoDrom-projektissa käytännössä, ei osattu vielä luotettavasti arvioida. Ohjausryhmällä oli vain vähän tietoa nuorten prosesseista ja niissä tapahtuneista liikahduksista. Yleisesti kuitenkin uskottiin, että positiivisia muutoksia oli onnistuttu saamaan erityisesti koulunkäynnin osalta. Hyvänä merkinä ja itsessään positiivisena asiana nähtiin nuorten kiinnittyminen projektiin, vaikka kuuluminen pohjautuu vapaaehtoisuuteen.

Ohjausryhmässä uskottiin, että NevoDrom-projektissa on mahdollisuudet tukea nuorta tasapuolisesti kodin, koulun ja vapaa-ajan osalta. Nuorisosiainkeskuksella ajateltiin olevan muihin tahoihin verrattuna erityiset mahdollisuudet toimimiseen nuorten vapaa-ajalla. Muutama vastaajista koki kuitenkin vapaa-ajan tukitoimien olevan NevoDrom-projektissa edelleen kehittämiskohta. Lisäksi menetelmät siihen on harkittava tarkoin kulttuuriseikat huomioiden. Tästä esimerkkinä mainittiin pukeutumiseen liittyvät asiat suunniteltaessa toiminnallisia menetelmiä.

Sitä, että mallissa on kokonaisvaltainen näkökulma sekä nuorta, hänen perhettään ja muita läheisiä ja viranomaisia osallistava työote, pidettiin arvokkaana. Ohjausryhmässä kuitenkin tunnustettiin se, ettei heillä ollut tietoa kuinka paljon NevoDrom-projektissa vaikutetaan nuoren vapaa-ajan asioihin, kuinka paljon perheet ovat mukana nuorten prosesseissa tai kuinka tukiverkostot toimivat. Useimmilla oli mielikuva, että NevoDrom-projektissa on haluttu vaikuttaa lähinnä koulun prosessiin ja tästä kerrottiin hankkeessa olleen hyviä käynnistyksiä ja esimerkkejä.

Useimmat vastaajista kiinnittivät huomiota erityisesti verkostoissa työskentelyyn. Sen tärkeyttä ja vaikutusta NevoDrom-projektin tukiprosessien tuloksellisuuteen painotettiin: ”Verkostotyön on oltava kunnossa, jos halutaan saada tulosta aikaan”. Samalla se tiedostettiin haasteelliseksi ja kokemusta vaativaksi työtavaksi, jossa verkoston vetäjältä vaaditaan taitoja valjastaa eri tahot toimimaan nuoren hyväksi. Luotsi-toiminnassa tehtävä verkostotyönmalli

sai kehuja aikaisempiin yhteyksiin pohjautuen. Siitä, miten malli NevoDrom-projektissa todellisuudessa toimii, oltiin kiinnostuneita ja se herätti useita kysymyksiä: Onko NevoDrom-projektissa tehtävälle verkostotyölle ollut merkitystä romanikulttuurilla (esim. onko suvussa joku henkilö, jolla on sananvaltaa ja vaikutusta nuoren asioissa, joka kannattaisi huomioida verkostojen muodostamisessa)? Miten yhteistyö kouluihin todellisuudessa toimii? Miten lastensuojelu tukee nuorta osana NevoDrom-projektin kautta muodostettavaa verkostoa? Onnistuetaanko NevoDrom-projektissa muodostamaan verkostot sellaisiksi, jotka tukevat aidosti nuorta ja joissa keskitytään nuoreen, vai muodostuuko niistä lähinnä yleisiä viranomaisverkostoja, joissa keskitytään pohtimaan esimerkiksi perheen asioita? Toimitaanko NevoDrom-projektissa Luotsi-mallin mukaisesti, niin kuin on alun perin haluttu?

Projektin työryhmän näkemyksiä

Hankkeessa työskentelevien mielestä NevoDrom-projektin tukiprosessi lähtee nuoren tarpeista. Näitä tarpeita kerrottiin varmistettavan työmallissa nuoren alkuhaastattelulla ja nuoren itsearviointilla, joiden kautta saadaan esiin kuinkin nuoren yksilöllinen tilanne ja ne kohdat joihin tukea tarvitaan. Positiivisia muutoksia työntekijät näkivät asiakasnuorissa selkeimmin koulunkäynnin osalta. NevoDrom-projektin läksyparkki-toiminta koettiin hyvänä tapana edesauttaa koulutyöskentelyä. Joitakin koulussa rästiin jääneitä suorituksia, kuten liikuntaa (johon romanikulttuuriin liittyvillä asioilla sanottiin olevan merkitystä), on voitu suorittaa NevoDrom-projektin kautta. Joidenkin nuorten kohdalla kerrottiin koulujen tehneen NevoDrom-projektin ansiosta uusia toimivia ratkaisuja nuoren asioissa, kuten luokkajärjestelyitä, joilla on ollut selvästi positiivista vaikutusta nuoren tilanteeseen. Projektityöntekijät kokivat, että hankkeen vaikutuksesta nuoren ympärillä olevien aikuisten vuorovaikutus kasvaa. Jos vanhemmat lähtevät hyvin mukaan yhteistyöhön ja he ovat olleet motivoituneita olemaan nuoren tukena, positiivisia muutoksia on saatu aikaan luonnollisesti enemmän.

Joidenkin nuorten asioihin kodin osalta koettiin projektilla olleen hyviä vaikutuksia ja tästä oli vanhemmilta saatu hyvää suullista palautetta. Kaikilla vastaajista ei kuitenkaan ollut käsitystä kodin osalta asetetuista tavoitteista. Nuorten vapaa-ajan osalta todettiin, että osan kohdalla tähän vaikutettiin, osan taas ei. Yhden vastaajan mielestä projektin olisi hyvä tarjota nykyistä enemmän nuorille toiminnallisia ”juttuja” sekä leiri- ja retkitoimintaa. Yksilöllistä tukea nuoret saavat ohjaajan ja nuoren välisissä kahdenkeskisissä tapaamisissa, joissa nuorella on mahdollisuus luottamukselliseen keskusteluun aikuisen kanssa. Projektissa keskusteluiden aiheena sanottiin olevan usein eläminen romanina yleensä.

9.3.6 Projektin aikaansaama hyöty ja vaikutusten pysyvyys

”Kun tietää enemmän, ratkaisuvaihtoehtojakin on enemmän.”

Projektin ohjausryhmän näkemyksiä

Keskustelu romanikysymyksistä todettiin itsessään tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Tietous romanien asioista on lisääntynyt ainakin hankkeen piirissä oleville. NevoDrom-projektin uskottiin antavan oikeaa tietoa ennakkoluulojen sijalle. Omalta osaltaan sen nähtiin voivan lisätä suvaitsevaisuutta. Informaatiota hankkeen onnistumisista ja siinä kerääntyneestä tiedosta halutaan levitettävän myös laajemmin. Yleisesti olemassa olevan tutkimuksellisen tiedon ja ns. arjen tiedon vähemmistöjen tilanteesta todettiin olevan vähäistä.

Romanityön piirissä hankkeella ajateltiin olevan jonkinlainen uudisraivaajan rooli, jolla nähtiin olevan mahdollisuuksia kriittisten kohtien löytämiseen romaniperheiden tukipalveluihin liittyen. Hankkeella vastataan ainakin romanien toiveeseen koulunkäynnin tukitoimista. Jos romaninuorten päättötodistusten saajien määrä kasvaa, nähtiin sillä olevan merkitystä myös pidemmällä tähtäimellä ainakin yksilöiden tasolla, miksei laajemmin. Erään vastaajan mukaan peruspalvelut eivät itsessään riitä kokonaisvaltaisuuden saavuttamisessa, vaan tarvitaan poik-kihallinnollisia yhden luukun palveluita, jota NevoDrom-projektin työtapo voi parhaimmillaan olla. Jos joidenkin nuorten syrjäytyminen pystytään estämään, tuottaa se lisäksi säästöjä yhteiskunnalle.

NevoDrom-projektin vaikutukset nykyisellä volyymillaan arveltiin jäävän pieniksi ja niiden häviävän pidemmällä tähtäimellä, jos hanketta ei jatketa. Jos katsotaan projektissa mukana olleiden yksilöiden näkökulmasta, vaikutuksien uskottiin olevan pysyvämpiä. Tämä silloin, jos nuoren tukemisessa murrosiän pahimman kuohuntavaiheen yli onnistutaan, koulunkäyntiin löydetään oikeat tukitoimet ja nuorelle onnistutaan tuottamaan muutoinkin positiivisia muis-tijälkiä, jotka voivat kantaa jatkossa hankalien tilanteiden yli.

Projektin työryhmän näkemyksiä

Projektiryhmä koki, että NevoDrom-projekti vastaa hyvin tämän ajan haasteisiin, joita ilmenee esimerkiksi uudessa romanipoliittisessa ohjelmassa. NevoDrom-projektilla arveltiin olevan yhteiskunnallista hyötyä, jos hankkeessa nyt ja myöhemmin mukanaolevien nuorten syrjäytyminen saadaan ehkäistyä. Tähän oli myös vahvaa uskoa. Viesti kouluilta on ollut erään vastaajan mukaan selkeä. Koulut haluavat ja tarvitsevat NevoDrom-projektin kaltaista toimintaa oman työnsä rinnalle, sillä kouluilla ei ole tällaisiin työväliseisiin mahdollisuuksia. Hankkeen koettiin lisänneen kohdekouluissa ymmärrystä romanikulttuurista ja vaikuttaneen romaninuorten kohtaamiseen. Vastaajat uskoivat myös, että projektilla on vaikutusta romanien koulunkäyntiin suhtautumiseen ja päättötodistuksen saamisen tärkeyteen. Erään vastaajan mukaan NevoDrom-projektilla on ollut osaltaan valtaväestöä ja romaneja lähentävä vaikutus. Lisäksi

hyötyä arveltiin olevan sillä, että kaupungin palvelut tulevat projektin kautta tutummiksi romaninuorille ja heidän kauttaan myös muille romaniyhteisössä.

Projektissa työskentelevät näkivät projektin pysyvien vaikutuksien koituvan lähinnä yksilöille. Mahdollisuudet laajempiinkin vaikutuksiin nähtiin siinä tapauksessa, jos romanien koulutustasoa pystytään hankkeen avulla nostamaan, esimerkiksi jos kaikki helsinkiläiset romaninuoret saisivat projektin avulla päättötodistuksen.

9.3.7 Projektin tulevaisuus

Projektin ohjausryhmän näkemyksiä

Työsarka yleisesti nuorten parissa tehtävälle ennalta ehkäisevälle työlle sanottiin olevan edelleen valtavan. Romaninuorten kohdalla oli havaittu kouluun liittyvien tarpeiden lisäksi uusia ilmiöitä (erotilanteet perheissä, romaninuorten juopottelun lisääntyminen) ja paljon on edelleen tekemistä romanien tasa-arvon kanssa.

Kaikki haastatelluista olivat sitä mieltä, että NevoDrom-projektin työtä tulisi jatkaa tulevaisuudessa. Yksi vastaaja mainitsi, että hankkeen liikkeelle lähtemiseksi ja projektin kehittämiseksi on tehty paljon työtä ja sen hyödyntämättä jättäminen olisi resurssien hukkaan heittämistä. Kuitenkaan kukaan ei halunnut jatkaa hanketta pysyvänä juuri nykyisessä muodossaan, vaikka palvelua itsessään haluttiin olevan olemassa jatkossakin. Muutama näki ihannetilanteena tulevaisuudessa sen, ettei etnisille vähemmistöille tarvittaisi erityistä erillistä hanketta, vaan palvelua olisi saatavilla osana muuta peruspalvelua, kuitenkin tarjoten mahdollisuuden erityisyyteen ja siihen tarvittavan osaamisen. Toisin sanoen tällaisille hankkeille ei tarvittaisi erillisiä lisäresursseja, vaikka mahdollisuus erityiseen tukeen normaalijärjestelmien puitteissa olisikin olemassa. Lisäksi eräs vastaajista korosti vähemmistöjen näkymistä kaupungin rekrytoinnissa - ei vain erillisellä lisärahoituksella - vaan marginaaliryhmien edustajat toimisivat työntekijöinä normaalissa perustoiminnassa.

Useimman vastaajan mielestä NevoDrom-projektin työ nähtäisiin tulevaisuudessa mieluusti osana jotain isompaa kokonaisuutta, esimerkiksi osana Luotsi-kokonaisuutta, kuten Spinnu-toiminta on. Näin hankkeen työntekijöille tarjoutuisi mahdollisuus työskennellä eri ympäristössä ja vastaavasti romanityön osaaminen sekä NevoDrom-projektissa saadut kokemukset siirtyisivät muihin Luotseihin. Tässä nähtiin mahdollisuuksia myös siihen, että romanitaustainen työntekijä voisi työskennellä myös valtaväestön nuorten kanssa. Luotseihin sulautumisen katsottiin tarjoavan myös paremmat mahdollisuudet toimia lähempänä nuorten luontaista elinpiiriä esimerkiksi idässä tai Malmilla, jossa romaniperheitä asuu. Tässä yhteydessä eräs vastaajista totesi, että jos NevoDrom haluaa olla pelkkä koulun tuki, siirretään hanke osaksi

opetusvirastoa tai jos halutaan tehdä perhetyötä, integroidaan NevoDrom osaksi sosiaaliviraston romaniperhetyötä.

Projektin työryhmän näkemyksiä

Kolme neljästä haastatellusta oli sitä mieltä, että hanketta tulee ehdottomasti jatkaa. He kokivat, että tarvetta tällaiselle työlle on olemassa myös jatkossa ja mahdollisesti enenevässä määrin. Siitä, millaisena sitä tulisi jatkaa, esitettiin useita ehdotuksia. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että jos hanketta jatketaan, tulisi Luotsi-yhteys olla tiiviimpi ja NevoDrom voisi jopa kuulua hallinnollisesti Luotsien kokonaisuuteen. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että Luotsit mahdollistavat NevoDrom-projektille kokemuksen kautta tullutta osaamista käytettävän mallin hallintaan, sosiaalityön osaamista, asiakastyön peilausta sekä aiheeseen keskittymistä johtamisessa. Jos hanketta jatketaan sen nykyisessä muodossa, toivoi eräs vastaaja palvelun asettajan selventävän sitä, mitä hankkeelta tosiasiaassa odotetaan, sillä tällä hetkellä työtä tehdään puhtaasti nuorisotyön resursseilla, mutta esimerkiksi koulut haluavat hankkeelta samaa toimintaa kuin Luotseilta, joissa toimii moniammattillinen työryhmä. Hankkeen mahdollinen lopettaminen projektiajan jälkeen koettiin surullisena vaihtoehtona, sillä kenttä romanien kanssa tehtävässä työssä on nyt saatu auki, työn raamit ovat alkaneet muotoutua ja sen eteen on tehty paljon työtä.

10 Arvioitsijan havaintoja ja päätelmiä projektista

Väliarviointiaineiston pohjalta voidaan todeta, että NevoDrom-projekti on onnistunut käynnistämään romaninuorille suunnatun kohdennetun nuorisotyön palvelun, johon on saatu sitoutettua nuoria ja heidän perheitään. Viimeisen toimintavuoden ollessa menossa vaikuttaa siltä, että siinä mukana olevat nuoret viihtyvät projektissa ja ovat saaneet siitä tukea ja apua erityisesti koulunkäyntiin liittyen. Arvioitsijan havaintojen perusteella projekti on onnistunut saavuttamaan luottamusta ainakin romaniyhteisössä sekä kouluissa. Tässä vaiheessa projektista näyttäisivät hyötyvän ainakin osa siihen sitoutuneista nuorista, mutta osallistujamäärän ollessa vielä pieni ja tukiprosessien ollessa keskeneräisiä, ei hyödystä ole osoitettavista kovinkaan luotettavaa näyttöä. Projektin pohjalla käytetty toimintamalli on rakennettu joustavaksi ja asiakaslähtöiseksi. Se näyttäisi toimivan myös romaninuorten kanssa.

Romaninuoriin kohdistettu työ vaikuttaa olevan hyvin ajankohtaista ja siitä puhutaan paljon eri tahoilla. Nuorille suunnatulle palvelulle, jossa huomioidaan romanikulttuurin erityispiirteet, on olemassa tarvetta. Tämä pohjautuu tietoon siitä, että iso osa romaninuorista jää ilman päättötodistusta, viranomaisilta tullessa palautteessa toivotaan tukea romaniperheiden kohtaamiseen sekä romaniyhteisöltä taholta on esitetty toive saada tukea nuorten koulutyöhön.

Tämän väliarvioinnin kautta opetusvirastosta saatu tieto romanikoululaisten määrästä on luultavasti paljon vähäisempi, kuin mitä useimmat hankkeen osalliset ovat tienneet. Opetusviraston mukaan yläastetta käyviä romaninuoria oli Helsingissä arviointihetkellä 34. Siitä, kuinka moni näistä nuorista tarvitsee todellisuudessa NevoDrom-projektin palvelua, kuinka moni taas tarvitsee muita tukevampia palveluita ja kuinka moni ei ole lainkaan erityisten tukitoimien tarpeessa, ei ole todellista tietoa. Tiedolla romaninuorten todellisesta määrästä on oleellinen merkitys NevoDrom-projektin jatkosta ja siihen panostettavista resursseista tehtäviin päätöksiin.

NevoDrom-projektin tämänhetkiset toimintamuodot näyttäisivät tukevan erityisesti koulunkäyntiä. Tämä ei kuitenkaan arvioitsijan näkemyksen mukaan riitä projektin tavoitteiden saavuttamiseksi (nuoren syrjäytymisen ehkäiseminen ja kasvun tukeminen), vaan tärkeää olisi toimia kokonaisvaltaisesti ja ottaa huomioon nuoruuteen liittyviä muita haasteita. Se, saavatko nuorten tarpeet kodin ja vapaa-ajan osalta riittävästi panostusta NevoDrom-projektissa, on pohdinnan arvoinen asia. Nuoruus on vaihe, jossa on hyvät mahdollisuudet auttaa nuoria jäsentämään siihen liittyviä haasteita ja vaikuttaa heidän kehitykseensä positiivisesti. Erityisesti romanien nuoruuteen kohdistuu paljon paineita oman identiteetin etsinnässä ja itsenäistymisessä. Lisäksi haasteita tuo liikkuminen kahden kulttuurin välimaastossa sekä mahdolliset syrjinnän kokemukset, jotka heikentävät identiteettiä.

Se, mistä NevoDrom-projektin vahva painotus koulunkäynnin tukitoimiin varsinaisesti tulee, herätti pohdintaa monessa haastatellussa sekä arvioitsijassakin. Hankeen alkuperäisen projektisuunnitelman (Nuorisoasiainkeskus 2008, 1 - 6) mukaan ja pohjalla käytettyyn Luotsi-malliin sisältyy ajatus nuoren kokonaisvaltaisesta tuesta huomioiden koulun lisäksi niin nuoren kotiin kuin vapaa-aikaan liittyvät asiat. Juuri tämä kokonaisvaltaisuus on nähty Luotsi-mallin erityisenä vahvuutena. Itäluotsi-projektin loppuarvioinnissa (Mäkinen, Paananen, Virtanen 2003, 3) todetaan seuraavaa: "Erityisen onnistunutta toimintamallissa on ollut toiminta kodin, koulun ja vapaa-ajan osa-alueilla, jotka ovat tukeneet toisiaan." Lisäksi kokonaisvaltaisuuden katsottiin olevan toimintamallin erityisyys suhteessa muihin palveluihin: "Nuorten elämäntilanteen kokonaisvaltaisesti huomioonottava palvelukokonaisuus täydentää olemassa olevaa palveluverkosta".

Näkemyksissä NevoDrom-projektin työstä, sen painatuksista ja nuorten prosessien kulusta oli tunnistettavissa kunkin haastateltavan taustaorganisaation arvomaailmaa ja tavoitteita. Eri tahoilla oli erilaisia haluja projektin työn suhteen - siinä missä sosiaalipuoli painotti perheiden kanssa työskentelyä työn oleellisena osana, työllistämisen osaajat ja opetusväki painottivat nuoren koulunkäynnin tukea ja päättötodistuksen tärkeyttä. Nuorisotyön puolella taas painotettiin nuorta ja nuoruutta itsessään työn keskiössä, jossa nuoruuden kehitystehtävää tuetaan

työskentelemällä kokonaisvaltaisesti koti, koulu ja vapaa-aika huomioiden. Haastatteluiden kautta välittyi arvioitsijalle kuva, ettei projektin kaikilla osallisilla ollut yhtenevää käsitystä siitä, mitä projektissa ollaan tekemässä tai mitä hankkeelta on alun perin haluttu. Keskustelu hankkeen perustehtävästä ja työprosesseista onkin edelleen ajankohtaista ja sitä olisi suositeltavaa lisätä niin työryhmässä kuin ohjausryhmätasolla.

NevoDrom-projektin kohderyhmää voidaan pitää onnistuneena sen osalta, että hanke kohdistuu ennaltaehkäisevästä näkökulmasta romaninuoriin ja alueellisesti toimitaan koko Helsingin alueella. Ikäryhmän osalta toiveita ja perusteita aloittaa prosessi tarvittaessa 12-vuotiaiden kanssa kuitenkin on. Näitä perusteita kehityspsykologisten perusteiden lisäksi on muun muassa tarve työskennellä ala-asteelta yläasteelle siirtymisvaiheessa, nykyisen kohderyhmän vähyys, romaninuorten aikainen aikuistuminen sekä nuorten tilanteisiin liittyvät muut tarpeet aloittaa tukitoimet jo aiemmassa vaiheessa.

Potentiaalisen kohderyhmän määrä liittyy oleellisesti keskusteluun hankkeen resursoinnista tulevaisuudessa sekä halutaanko palvelua mahdollistaa isommalle joukolle nuoria. Kysymystä siitä, mikä taho romaninuorten kanssa Helsingissä yleensä toimii, on kiinnostava. Romaninuorten määrä on niin vähäinen, että saman nuoren kanssa saattaa työskennellä nyt päällekkäisesti useampi hanke. Periaatteessa NevoDrom-projektilla olisi mahdollisuudet ottaa haltuun helsinkiläisistä romaninuorista koko ikäryhmä vuosittain, esimerkiksi kaikki 7. ja 8. luokkalaiset kerralla (tänä lukuvuonna yhteensä 24 nuorta). Koska romaninuoria on niin vähän, voi NevoDrom-projektilla olla onnistuessaan vaikutuksia (esim. päättötodistusten määrä kasvaa huomattavasti) ehkä jopa vähemmistöryhmän tasolla Helsingissä. Tämä siinä tapauksessa, että hanketta jatketaan. Kohderyhmän vähyys selittäneen osaltaan projektin alkuun liittynyttä vaikeutta löytää kohderyhmän nuoria sekä sitä, miksei projektin määrällisiä tavoitteita ole saavutettu.

Henkilöstön vahvuutena projektissa on erityinen kulttuurituntemus. Se, että työryhmässä työskentelee romanitaustainen työntekijä, on monestakin syystä tärkeää. Se muun muassa mahdollistaa sellaista tietoa ja yhteyksiä, joita valtaväestön työntekijöillä ei yleensä ole. Työntekijöiden vaihtuvuus projektin aikana on tuonut haasteita jaksamiselle, työn suunnittelulle sekä kehittämiselle. Sillä on myös varmasti ollut vaikutuksia tarjottavan toiminnan määrään. Arvioitsijan havainnon mukaan ohjaajat kokivat, ettei heillä ole ollut riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa työn sisältöön. Jatkossa projektityöntekijöiden hyvinvoinnista ja osaamisen kehittymisestä on syytä huolehtia mahdollistamalla asiaan sopivia koulutuksia, varmistamalla työnohjauksen jatkuminen sekä luoda asiakastyötä tukeva rakenne (esim. case-palaverointi). Projektin vetäjän rooli hankkeessa ja siihen panostettava työaika ovat myös uudelleenarviointia vaativia kohtia. Ohjausryhmän työskentely vaikuttaa onnistuneelta ja projektia tukevalta toiminnalta, jolla on merkitystä virastojen välisenä keskustelufoorumina.

Projektissa on onnistuttu rakentamaan yhteistyökuviota erityisesti kouluhin nuoren ympärille koottavien verkostojen puitteissa. NevoDrom-projektin ohjaajat ovat puolueeton taho kutsu- maan koolle nuoren lisäksi perhettä, koulun henkilöstöä sekä mahdollisia muita asiaankuulu- via tahoja. NevoDrom-projektin työntekijät voivat toimia tarvittaessa "kulttuuritulkkina" romanien ja valtaväestön välillä lisäten näin molempien osapuolten ymmärrystä toisistaan. Hallintokuntien välinen yhteistyö näyttäisi toimivan nykyisellään niin ohjausryhmätasolla kuin kentälläkin, vaikka erityisesti opetusviraston kanssa oli alkuun liittynyt hankaluuksia. Tämä liittyi arvioitsijan käsityksen mukaan vaikeuteen löytää opetusvirastosta sopivia yhteyshenki- löitä sitoutumaan hankkeeseen sekä kentän taholta koulujen henkilöstön tavoitettavuuson- gelmiin. Jatkossa yhteyttä opetusvirastoon, samoin kuin sosiaalivirastoon, olisi hyvä tiivistää entisestään.

Arvioitsijan havaintojen perusteella NevoDrom-projektin työtapaan perheiden kanssa liittyi selviä kehittämistarpeita. Sisällöllistä keskustelua perheiden kanssa tehtävästä työstä on syy- tä lisätä, sillä työntekijöiden ja lähijohdon kanssa ei ollut syntynyt yhteisymmärrystä siitä, mitä perheiden kanssa toimiminen NevoDrom-projektissa tarkoittaa. Tähän liittyen tuli esiin pelkoja siitä, että NevoDrom-projektin työssä liikutaan liian lähelle perhetyötä, jossa perheen problematiikka ottaa liikaa tilaa nuoren asioilta ja nuoren asiat jäävät näin huomiotta tai riittääkö osaaminen työhön perheiden kanssa. Toisaalta taas uhkana tässä on, että tämä ym- märretään väärin ja perhettä ei oteta riittävästi mukaan toimimaan nuoren hyväksi, jolloin tukiprosessilla ei välttämättä saavuteta toivottuja tuloksia. Lisäksi ymmärrystä siitä, että NevoDromin työn kautta voidaan löytää myös perheeseen liittyviä ongelmakohtia ja löytää verkostotyön kautta oikeita tahoja toimimaan asian hyväksi (kuten sosiaalityöntekijä), olisi tärkeää saavuttaa. Myös keskustelua siitä, onko perheiden kanssa toimimisessa aidosti eroja romanien osalta suhteessa valtaväestön kanssa tehtävään työhön ja kuinka merkittäviä ne ovat, on syytä käydä.

Panostusta nuorten vapaa-ajan tukitoimiin olisi arvioitsijan havaintojen mukaan suotavaa lisätä. Haastatteluissa nähtiin nuorisooasiankeskuksen erityiset mahdollisuudet tukea nuorta vapaa-ajan osalta (toisin kuin esimerkiksi kouluilla), mutta kuitenkin projektin koettiin tuke- van lähinnä nuorten koulunkäyntiä. Vaikka koulutyön tukeminen on romaninuorten kannalta erityisen tärkeää, on lapsuus ja nuoruus muutakin kuin opintoja ja valmistautumista työelä- mään. Nuoruus on elämänvaihe, jolloin luodaan pohja aikuisuudelle ja itsenäisen, täysivaltai- sen kansalaisen aseman saavuttamiselle. Romanipoliittisessa ohjelmassa (STM 2009, 43) keho- tetaan kuntia lisäämään lapsi- ja nuorisotyössä romanilasten ja -nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan. Osallistuminen vapaa-ajantoimintaan ja harrastukset tukevat nuoren osallisuutta ja vuorovaikutusta sekä vahvistavat hänen kykyään toimia yhteiskunnan jäsenenä (STM 2009, 43).

Väliarviointiin olisi ollut hyödyllistä saada lähettäjätahojen näkemyksiä projektin tavoitteiden toteutumiseen liittyen. Erityisesti koulun edustajilla on hyvä näköala havaita nuorten tilanteissa tapahtuneita liikahduksia. Väliarvioinnin suunnitelmavaiheessa oli oletus, että lähettäjätahon näkemykset välittyvät arviointiin nuorten monitahoarviointien kautta. Tämä ei toteutunut, sillä yksikään nuori ei ollut käynyt prosessia loppuun eikä prosessiarvioiteja ollut projektissa tehty. Pysyviä vaikutuksia arvioinnilla ei tässä vaiheessa voitu luonnollisestikaan osoittaa, mutta oletettavasti niitä tulee, jos hanketta jossain muodossa jatketaan. Joka tapauksessa NevoDrom-projekti on pystynyt kehittämään kohdennettua nuorisotyötä marginaaliryhmien parissa ja lisännyt keskustelua romaniasioista eri tahoilla. Projektin väliarviointi auttaa osaltaan luomaan kuvaa helsinkiläisten romaninuorten erityistarpeista sekä romanikulttuurin piirteistä, joita tulee huomioida romaninuorille kohdennettuja palveluja kehitettäessä.

Saadun aineiston pohjalta arvioitsija kokosi taulukon näkemyksistään projektin vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhkista (SWOT):

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> • romanikulttuurin tuntemus • valmis hyväksi todettu malli työn pohjana • eri hallintokuntien yhteistyö • koulunkäynnin tukitoimet • vapaa-ehtoisuus osallistumisessa • projektin rooli puolueettomana tahona (ei pelkoa sanktioista) 	<ul style="list-style-type: none"> • systemaattisen dokumentoinnin puute • sisäisen yhteistyön ongelmat • pohjalla käytettävän Luotsi-mallin osaaminen
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> • kokonaisvaltaisempi työote ja työprosessien kehittäminen • projektin jatkuminen pysyvänä romaninuorten tukityönä • laajempi asiakaskunta • kertyneen tiedon levittäminen laajempaan hyötyyn 	<ul style="list-style-type: none"> • työn rahoituksen loppuminen • asiakkaiden puute tai "löytämättömyys" • asemoituu pelkäksi koulun tukihankkeeksi

Kuvio: 8 NevoDrom-projektin vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat (SWOT)

Tässä väliarvioinnissa haettiin vastauksia siihen, miten NevoDrom-projekti on onnistunut, miten sitä on toteutettu, miten se on eri henkilöiden näkökulmasta koettu, onko työ kohdentunut oikein ja mikä on sen tarve nyt ja tulevaisuudessa. Lisäksi väliarvioinnin avulla tuotet-

tiin havaintoja NevoDrom-projektin työprosesseista ja koottiin raporttiin joitakin romaninuroihin liittyviä erityistarpeita sekä romanikulttuurin piirteitä. Loppuyhteenvetona tästä voidaan todeta, että projektin toimintakonsepti on ajankohtainen. Sen pohjalla käytetty toimintamalli on tarkoituksenmukainen ja se sopii myös romaninuorten kanssa tehtävään työhön. Romaninuorten kanssa tehtävää kohdennettua nuorisotyötä on tarpeen jatkaa pysyvänä jatkossakin esimerkiksi osana jotain muuta palvelua. Projektissa on saatu kokemusta työstä romaninuorten parissa ja tätä tietoutta ja osaamista on mahdollista jakaa laajemmaksi hyödyksi. Mahdollisuudet pidemmän aikavälin positiivisiin vaikutuksiin ovat olemassa.

11 Toimenpide-ehdotuksia NevoDrom-projektille

NevoDrom-projekti on väliarvioinnin perusteella oikeassa suunnassa, mutta esiin nousi myös kohtia, joihin arvioitsija esittää joitakin toimenpide-ehdotuksia:

1. NevoDrom-projektin työtä jatketaan projektin jälkeen pysyvänä palveluna jossain muodossa. Ennen hankkeen päättymistä varmistetaan hyvissä ajoin pysyvät resurssit romaninuorten kanssa tehtävälle työlle. Huomiota kiinnitetään erityisesti keskeneräisten tukiprosessien loppuunsaattamiseen mahdollisessa muutostilanteessa.
2. Hankkeen sijoittuminen jatkossa kaupungin organisaatiossa pohditaan uudelleen. Työn kannalta työntekijöiden mahdollinen työympäristö tulevaisuudessa voi olla esimerkiksi Luotsi-kokonaisuus, kuitenkin siten, että varmistetaan työn kiinteän yhteyden säilyminen nuorisoasiainkeskuksen työllistämistoimintaan.
3. Hankkeen kohderyhmän kriteerit muutetaan iän osalta koskemaan 12-vuotiaita romaninuria.
4. Projektissa kerääntynyttä tietoutta romanien kanssa tehtävästä työstä ja romanikulttuuriin liittyvistä erityispiirteistä välitetään laajemmin hyödynnettäväksi. Tällaisia ovat ne romanikulttuuriin liittyvät ja romaninuorten kanssa tehtävään työhön vaikuttavat asiat, jotka eivät muutoin ole välittyneet laajempaan tietoon. Tämä edellyttää projektilta panostamista dokumentointiin nykyistä enemmän sekä tehokasta viestintää.
5. Projektityöntekijöiden hyvinvoinnista ja osaamisen kehittymisestä huolehditaan mahdollistamalla asiaan sopivia koulutuksia, varmistamalla työnohjauksen jatkuminen sekä mahdollisuudet asiantuntevaan asiakaskonsultointiin. Projektin vetäjän rooli hankkeessa ja siihen panostettava työaika arvioidaan uudelleen.

6. Keskustelu hankkeen perustehtävästä ja työprosesseista on edelleen ajankohtaista ja sitä lisätään niin työryhmässä kuin ohjausryhmätasolla. Erityishuomiota projektin viimeisenä vuona tulisi kiinnittää siihen, miten taataan nuorille kokonaisvaltaisempaa tukea.
7. Luotsi-toiminnoissa käytössä oleviin välineisiin ja kokemuksiin työprosesseista perehdytään huolellisesti ja ne hyödynnetään NevoDrom-projektissa. Tällaisia välineitä ovat esimerkiksi nuorten itsearviointit, tukiohjelmakaavakkeet ja prosessien monitahoarviointit. Näillä välineillä on tarkoitus maksimoida asiakkaan hyötyä, minimoida toiminnan haavoittuvuutta ja mahdollistaa vaikuttavuuksien esiin saamista. Joiltain osin tätä kehittämistyötä aloitettiin jo arviointiprosessin aikana.
8. Muiden virastojen (erityisesti sosiaaliviraston ja opetusviraston) tiiviimpi rooli hankkeessa on pohdinnan paikka niin osaamisresurssien kuin taloudellisten resurssien osalta. Myös uusien kumppanien, kuten romanijärjestöjen, kytkemistä toimintaan kannattaa harkita.

12 Lopuksi

Tämän väliarvioinnin tulokset ovat joltain osin samansuuntaisia, kuin mitä aiemmin saadun tiedon perusteella voidaan kyseisestä työmallista todeta. Menetelmän vaikuttavuudesta on olemassa aikaisempaa näyttöä, joka pohjautuu luotsimallista tehtyihin tutkimuksiin ja arviointeihin. Näitä ovat: Itäluotsi-projektin loppuarviointi (Mäkinen, Paananen & Virtanen 2003), Spinnu-projektin arviointi (Vatka 2005), Skanssi-projektin loppuarviointi (Von Herzen, Marniemi, Kilappa 2006), opinnäytetyö Spinnu-projektista (Saadi & Sipakko 2007), Koillisväylä-projektin arviointi (Sonninen 2008) sekä opinnäytetyö, jossa tarkastellaan luotsimaista työtappaa (Kykryri 2008). Arviointimateriaalia löytyy myös Luotsi-mallista julkaistusta kirjasta (Laitinen 2002). Lisäksi työmallista on tehty tuore jälkiseurantatutkimus (Danska-Honkala & Poteri 2009), jossa selvitettiin Luotsi-toiminnan vaikuttavuutta pohjautuen asiakkaina vuosina 2001 – 2002 olleiden nuorten kokemuksiin.

Tämän väliarvioinnin merkittävyys ei ole niinkään työn vaikuttavuuden osoittamisessa, vaan sillä tähdätään NevoDrom-projektin kehittämiseen. Arviointivaiheessa projektin tavoite oli tiedossa ja arvioinnilla haluttiin tukea projektia niin, että siitä on apua tavoitteiden saavuttamisessa. Arvioinnin pääkohteena oli projektin prosessi eli se, mitä projektissa todellisuudessa tapahtuu. Tehtävänä oli päämäärien selkeyttäminen, informaation kerääminen projektin prosesseista ja toteutuksesta, ongelmista ja edistymisestä. Väliarvioinnista muodostui hankkeen tilannekartoitus, jossa arvioitiin sitä, missä vaiheessa projektissa ollaan nykyhetkellä, mitä on tähän asti tehty ja mitä olisi tarpeen tehdä jatkossa.

Väliarvioinnin aineistojen kerääminen ja analysointi olivat keskeinen osa varsinaista arviointityötä. Jonkinlainen takaisku NevoDrom-projektin arviointityölle oli sen tiedon paljastuminen, että hankkeen kohderyhmää sekä heihin liittyvää materiaalia oli vain vähän käytettävissä, eikä yhtään nuorta ollut käynyt projektin tukiprosessia kokonaan läpi. Tähän liittyi myös arvioinnin käynnistysvaiheessa ollut väärä oletus siitä, että vanhempien ja lähettäjätahojen näkemykset olisivat olleet saatavilla projektin dokumentaation kautta. Näin ollen siitä, miten projekti on eri henkilöiden näkökulmasta koettu ja mitä hyötyä projekti on osallisilleen tuottanut, ei saatu niin kattavaa arviointitietoa, kuin olisi alun perin haluttu. Muutoin arviointiaineistoa saatiin riittävästi ja analysoitavaa haastatteluaineistoa oli jopa runsaasti. Haastattelujen vastauksissa jotkut asiat toistuivat useamman kysymyksen kohdalla. Tämä saatettiin kokea haastattelutilanteessa toistolta, mutta arviointitiedon kannalta kyseinen asia saattoi tulla sen todemmaksi, mitä useammin teema toistui eri näkökulmista. Haastatteluaineistosta voidaan todeta, että jonkinlainen saturaatiopiste eli kylläntyminen saavutettiin ja vastauksia saatiin arvioinnin kannalta välttämätön määrä.

Arviointiprosessi päättyy arviointitiedon hyödyntämiseen, jossa arvioitsijaa viimeistään kohtaa tilintekovastuu. Merkittävä askel siihen on arvioinnin tulosten, johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laadukas raportoiminen. Tässä väliarvioinnissa sitä varmistettiin raportoinnin tarkkuudella, rehellisyydellä ja pyrkimyksellä tuoda esiin aineistosta oleellinen tieto. Arvioinnin hyödynnettävyys kertoo suoraan sen hyödyllisyydestä ja laadusta. (Virtanen 2007, 144). Painatus hyödyntämiseen oli NevoDrom-projektin väliarvioinnin kantavana periaatteena ja hyödyntämisenäkökohtaa mietittiin heti arvioinnin tarpeen kartoitusvaiheesta lähtien.

Arvioinnin monipuoliseen hyödyntämiseen vaikuttaa oleellisesti myös arvioitavan kohteen suhtautuminen kyseiseen arviointiin sekä arvioitsijaan. Arvioinnin kohteena olokin vaatii oppimista. Tässä väliarviointiraportissa esitetään näkökulmia, joita on mahdollista hyödyntää keskustelun pohjana jatkossa niin johto- ja ohjausryhmätasolla kuin työntekijöiden keskuudessa. Osin arviointia hyödynnettiin projektissa jo arviointiprosessin aikana, kun kehittämiskohteita tuli arviointityön seurauksena näkyviksi. Arvioinnin hyödynnettävyyttä voidaan lisätä jatkossa käsittelemällä arvioinnissa esiinnousseita näkökulmia yhteisesti esimerkiksi NevoDrom-projektin kehittämisspäivillä.

Tämä arviointiprosessi on ollut tekijälleen syvä ja opettavainen kokemus. Arviointimatkan varrella muodostui selkeämpi käsitys siitä, että arviointien tekeminen on ihan oma maailmansa, jota oppii vain arviointeja tekemällä.

Lähteet

- Aalberg, V. 2006. Pojasta mieheksi. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim
- Cantell, M. & Lappalainen, R. & Salmio, T. & Varis, T. 2000. Monikulttuurisen nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö Allianssi & Lasten Keskus.
- Filander, K. 2007. Sosiaalipedagogiikan uusi ajankohtaisuus. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 90-114.
- Heinonen, E. 2006. Varhainen puuttuminen ja verkostoyhteistyö, Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim
- Honkasalo, V. 2007. Monikulttuurinen nuorisotyö helsinkiläisillä nuorisotaloilla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2007/3.
- Honkasalo, V. & Souto, A-M. 2007. Monikulttuurinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 115-138.
- Hämäläinen, J. 2001. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion Yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus. Avoin yliopisto.
- Hämäläinen, J. 2006. Nuori ja perhe yhteiskunnan murroksessa. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim
- Junkkala, P. & Tawah, S. 2009. Enemmän samanlaisia kuin erilaisia. Romanilasten ja -nuorten hyvinvointi ja heidän oikeuksiensa toteutuminen Suomessa. Jyväskylä: Lapsiasianvaltuutetun toimiston julkaisuja 2009:2.
- Laitinen, I. 2002. Itäluotsi-projekti. Itä-Helsingin kohdennetun nuorisotyön malli. Sarja C. Opmateriaalit 3/2002. Lohja: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Laitinen, I. 2008. Autenttinen evaluaatioetiikka. Rovaniemi: Lapin yliopisto
- Markkanen, A. 2006. Romaninuorten elämää Suomessa. Teoksessa Harinen, P. (toim) Kamp-pailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. 33-62.
- Nuorisoasiainkeskus. 2008a. Luotsi-toiminta. Kohdennetun nuorisotyön tavoitteena hyvinvoiva helsinkiläinen nuori. Esite. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus
- Nuorisoasiainkeskus. 2009a. Helsingin nuorisoasiainkeskuksen monikulttuurisuusohjelma 2009-2012. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus
- Opetushallitus. 2008. Romanilapsen kohtaaminen esi- ja perusopetuksessa. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus, 2004. Romanilasten perusopetuksen tila. Selvitys lukuvuodelta 2001-2002. Helsinki: Opetushallitus.

Pylkkänen, K. 2006. Nuorisopsykiatrian kehitys Suomessa. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille Helsinki: Tammi.

Salasuo, M. 2006. Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2006/6.

Salonen, A & Villa, S. 2006. Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Helsinki: Ihmisoikeusliitto.

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakesin oppaita 65. Helsinki: Stakes

Vartiainen, P (toim.). 2001. Näkökulmia projektiarviointiin. Tampere: Finnpublishers

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki. Edita.

Julkaisemattomat lähteet

Danska-Honkala, K. & Poteri, M. 2009. Vaikuttavuutta hakemassa. Asiakasnuorten kokemuksia Itäluotsi-toiminnasta. Opinnäytetyö. Lohja: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Huuhtiainen, P. 2009. NevoDrom-projekti. Uusi tie tulevaisuuteen. Kehittämisprojektin raportti. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus

Kyryri, M. 2008. Kokka kohisten - Luotsimaisen työtavan tarkastelua. Opinnäytetyö. Lohja: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Mäkinen, A-K & Paananen, M & Virtanen, P 2003. Helsingin kaupungin Itäluotsi-projektin lopuarviointi. Helsinki: Net Effect Oy.

Nuorisoasiainkeskus. 2007. Keskitettyjen palvelujen osaston käsikirja. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus.

Nuorisoasiainkeskus. 2008b. NevoDrom-projektin projektisuunnitelma. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus

Nuorisoasiainkeskus 2008c. Nuorisoasiainkeskuksen toimintasääntö. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus.

Nuorisoasiainkeskus. 2009d. Toimintakertomus 2008. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus

Nuorisoasiainkeskus. 2010. Toimintakertomus 2009. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus

Sonninen, M. 2008. Koillisväyläprojektin arviointi. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2004:2. Suomen romanit. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

Saadi, I. & Sipakko, M. 2007. Entisen neuvostoliiton alueelta muuttaneiden vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta uudessa kotimaassa. Spinnu-projekti vanhemmuutta tukemassa. Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Vatka, M. 2005. Spinnu-projektin arviointi. Helsinki

Von Hertzen, N. & Marniemi, J. & Kilappa, J. 2006. Ei kenenkään maalla. Skanssi-projektin ulkoinen arviointi. Helsinki: Net Effect Oy.

Internet-lähteet

Kaupunginhallituksen mietinnöt 8-2008. Helsingin kaupunginvaltuuston asiakirjat. Talousarvio vuodeksi 2009 ja taloussuunnitelma vuosiksi 2009-2011. Viitattu 16.11.2009. http://www.hel2.fi/taske/julkaisut/talousarvio2009/ta_2009_kv.pdf

Kurkela, R. 2009. Virsta - Tilastollinen tiedonkeruu -verkko-oppimateriaali. Tilastokeskus. Viitattu 6.11.2009. <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/>

Kylmäkoski, M. 2003. Arviointitutkimus osana nuorisotutkimuksen työkenttää. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Viitattu 15.8.2009. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=109

Laitinen, I. 2001. Arviointietiiikkaa. Helsinki: Suomen arviointiyhdistys. Viitattu 18.11.2009. http://www.finnishevaluationociety.net/tiedoston_katsominen.php?dok_id=25

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 17.11.2009. <http://www.finlex.fi>

Nuorisoasiainkeskus. 2009b. Nuorisoasiainkeskuksen johtosäntö. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus. Viitattu 3.11.2009. http://www.hel.fi/wps/portal/Nuorisoasiainkeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/nk/fi/Viraston+esittely/Nuorisotoimen+johtos__nt_

Nuorisoasiainkeskus. 2009c. Viraston esittely. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus. Viitattu 3.11.2009. http://www.hel.fi/wps/portal/Nuorisoasiainkeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/nk/fi/Viraston+esittely

Nuorisolaki 27.1.2006/72. Viitattu 17.11.2009. <http://www.finlex.fi>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 6.11.2009 ja 5.5.2010. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Suomen romanipoliittinen ohjelma. Viitattu 15.8.2009. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-10533.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Suomen romanit - Finitiko romaseele. Viitattu 15.8.2009. http://www.stm.fi/julkaisut/esitteita-sarja/nayta/_julkaisu/1066489

Kuvioluettelo

Kuvio: 1 Nuorisoasiainkeskuksen organisaatio (Nuorisoasiainkeskus 2010)	12
Kuvio: 2 NevoDrom-projektin asiakkuusprosessi kaaviona (Huuhtiainen 2009)	17
Kuvio: 3 Arviointikehikko	30
Kuvio: 4 NevoDrom-projektin asiakasnuorten sukupuoli- ja ikäjakauma	39
Kuvio: 5 Projektin asiakasnuorten asuinpaikka projektiin tulohetkellä	39
Kuvio: 6 Projektin asiakasnuorten käymä koulu projektiin tulohetkellä	39
Kuvio: 7 Nuoren projektiin lähettänyt taho.....	40
Kuvio: 8 NevoDrom-projektin vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat (SWOT)	63

Haastatellut henkilöt

NevoDrom-projektin neljän asiakasnuoren haastattelut

- kolmen nuoren ryhmähaastattelu 8.2.2010
- erään nuoren yksilöhaastattelu 8.2.2010

NevoDrom-projektin työntekijät

- Pirjo Huuhtainen, toiminnanjohtaja
- Jaana Bollström, projektityöntekijä
- Sakari Hietsilta, projektityöntekijä
- Kaj Bärlund, projektityöntekijä

NevoDrom-projektin johto- ja ohjausryhmä

- Toimistopäällikkö Martti Poteri (nuorisoasiainkeskus)
- Suunnittelija Sini Perho (nuorisoasiainkeskus)
- Johtava koulukuraattori Sirkka-Liisa Makkonen (opetusvirasto)
- Projektipäällikkö Markus Väyrynen (opetusvirasto)
- Erityissuunnittelija Jaana Karvonen (henkilöstökeskus)
- Kehittämiskonsultti Tiina Turkia (sosiaalivirasto)

Haastattelukysymykset työntekijöille, johdolle ja ohjausryhmälle

1. Miten projektin toimintamalli ja toteutustapa on mielestänne onnistunut (mm. etsivätyö, nuoren yksilöllinen tuki, vanhemmuuden tukeminen, tukiverkostotyö, henkilökohtainen ohjelma toimenpiteineen, vapaa-ajan toiminnot)? Miten tarkoituksenmukainen NevoDrom-projekti on? Mitä uutta on saatu aikaan?
2. Miten NevoDrom-projektin tavoitteet ovat toteutuneet? Missä määrin toiminnan tavoitteet on saavutettu ja missä määrin vaikutukset vastaavat NevoDrom-projektille asetettuja tavoitteita?
3. Onko NevoDrom-projektin palvelu kohdentunut oikein ja onko ajoitus ollut oikea? Onko NevoDrom-projekti oikeassa paikassa oikeaan aikaan? Kohdentuvat resurssit oikein ja tehokkaasti? Ovatko resurssit riittävät?
4. Minkälaisia vaikutuksia NevoDrom-projektilla on saatu aikaan? Miten NevoDrom-projektiin osallistuneet ovat kokeneet toiminnan ja mitä välitöntä hyötyä he ovat saaneet? Ketkä hyötävät projektista ja onko joku tietty ryhmä hyötynyt erityisesti?
5. Nuorten prosessien arviointi - onko havaittavissa muutoksia? Ovatko prosessit olleet nuorten tarpeista lähteviä? Miten tavoitteet ovat toteutuneet kodin, koulun ja vapaa-ajan osalta? Onko nuorten elämässä saatu aikaan positiivisia liikahtuksia suhteessa tavoitteisiin? Onko havaittu muita muutoksia kohderyhmässä ja/tai sidosryhmissä?
6. Onko NevoDrom-projektilla oikea kohderyhmä? Vastaako NevoDrom-projekti romani-kulttuuriin liittyviin erityistarpeisiin? Onko toiminnan kautta havaittu uusia tarpeita, joita ei ole osattu ennakoita?
7. Miten NevoDrom-projekti toteuttaa sille asetettuja toiminnallisia puitteita? Miten se on noudattanut projektisuunnitelmaansa? Miten se on hallinnut taloudellisia resurssejaan? Olisiko samoilla kustannuksilla voitu saada aikaan parempia tuloksia ja vaikutuksia tai olisiko vähemmän resursseja vievillä toimenpiteillä saatu aikaan samanlaatuiset tulokset?
8. Miten arvioisitte, millaista yhteiskunnallista hyötyä NevoDrom-projektilla on saatu aikaan? Onko projektilla yleistä vaikuttavuutta? Mikä merkitys projektilla on ollut tähän mennessä?
9. Kuinka pysyviksi NevoDrom-projektin vaikutukset voidaan arvioida jääviksi ja kuinka todennäköisesti vaikutukset alkavat hävitä, jos toiminta loppuu? Tarve hankkeelle tulevaisuudessa? Onko hanketta tarvetta jatkaa ja missä muodossa

Haastattelukysymykset asiakasnuorille

1. Minkälaista on ollut olla mukana NevoDrom-projektissa? Minkä on ollut hyvä ja huonoa projektissa? Mikä on ollut parasta ja mikä huonointa projektissa? Mihin toimintaan olet osallistunut?
2. Millaisia odotuksia tai tavoitteita sinulla oli tullessasi mukaan projektiin? Oletko saavuttanut omat tavoitteesi projektissa?
3. Minkälaisia vaikutuksia projektilla on ollut sinulle ja elämääsi? Onko projekti tuonut muutoksia omaan tilanteeseesi kodin, koulun tai vapaa-ajan osalta? Minkälaisia?
4. Millaisena olet kokenut NevoDrom-projektin henkilökunnan? Onko heidät helppo tavoittaa ja kohdata? Tuntuuko, että he ymmärtävät ja kuuntelevat sinua? Saatko heiltä tukea? Entä luottamus? Voitko vaikuttaa riittävästi toiminnan sisältöön? Saatko riittävästi tietoa projektiin liittyvistä asioista?
5. Onko projekti mielestäsi hyvä juttu? Mitä se sinulle merkitsee? Mitä haluaisit projektissa kehittää? Mitä lisää/pois?
6. Minkä kouluarvosanan antaisit NevoDrom-projektille?